

ХТО СТОЇТЬ
НА МАЙДАНІ-2010

НА КОГО ПРАЦЮЄ СЛУЖБА ЗОВНІШНЬОЇ
РОЗВІДКИ

ХТО З ВИСОКОПОСАДОВЦІВ
ПОТРАПЛЯЄ ПІД ЛЮСТРАЦІЮ

Тиждoнь

український

№ 48 (161) 26.11 – 2.12.2010 р.

ГОРГІ БАРАМІДЗЕ
ПРО ГРУЗИНСЬКІ
РЕФОРМИ

СТРАШНИЙ СОН ЯНУКОВИЧА

Збільшення прірви між суспільством і владою ставить регіоналів перед вибором: «закручування гайок» та остаточна капітуляція перед Кремлем чи відмова від російсько-донецької моделі влади

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

48

 HYUNDAI
БУТИ ПЕРШИМ

Elantra XD ▶ Елегантна класика

Економічність, надійність, комфорт

 HYUNDAI
Finance

НОВА кредитна пропозиція*

ABS - антиблокувальна система

Подушки безпеки водія та пасажирів

Повний електропакет

Автоматична КПП

Підсвітка панелі приладів Deluxe

Кондиціонер

Elantra XD

Елегантна, з відмінними ходовими якостями, Elantra XD стала бестселером у всьому світі. 1,6-літровий двигун з верхнім розташуванням двох розподільних валів має велику потужність при низьких витратах пального. Автомобіль має повний електропакет з підгрівом сидінь і дзеркал. Висота дорожнього просвіту 170 мм, для того щоб не боятися бордюрів та нерівностей на дорогах. Elantra XD - максимум базової комплектації за економний бюджет.

www.hyundai.com.ua

Від 121 000 грн.***

Гарантія 5 років****

* Хюндай Фінанс. Подробиці про кредитну пропозицію на сайті www.hyundai.com.ua.
Кредитус ПАТ «ІНДЕКС-БАНК».
Ліцензія НБУ № 99 від 9 жовтня 2009 р.

** Перелічені опції входять не до всіх комплектацій автомобілів.

*** Ціна дійсна на дату виходу макета

**** 3 роки гарантії та 2 роки безкоштовного усунення заводських дефектів. Детальні умови вказані в сервісній документації.

УМОВИ ТА НАЙБЛИЖЧИЙ
ДИЛЕР ЗА ТЕЛЕФОНОМ:

0 800 50 75 55

Безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів. Дзвінки з мобільних телефонів згідно з тарифами операторів.

ОФІЦІЙНИЙ ДИСТРИБ'ЮТОР ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОРС УКРАЇНА»

ГОЛОВНИЙ ОФІС: КИЇВ, ВУЛ. НОВОКОСТЯНТИНІВСЬКА, 1-А

ТЕЛЕФОН: (044) 207 50 00

Юрій
Макаров
про плату
за страх

6

Фото
тижня
Майдан-2

8

Боротьба
із вітряком?
Чому протести
підприємців
викликають
суперечні емоції

12

Сергій Тербохін
про політику
Партії регіонів
із перетворення
підприємців на
залежних від влади
та великого бізнесу

16

Трон, що хитається
Президент
змушений шукати
підтримки, проте
ніхто не поспішає
йому на допомогу

18

Держава,
яку критикують
Євродепутат
від Польщі Павел
Коваль про
концептуальні
помилки
української влади

22

ВПРИТУЛ

Тарас Кузьо
про те, як українська влада
маніпулює європейцями

24

305 ...анців
Що потрібно групам
впливу всередині Партії
регіонів для остаточної
перемоги в боротьбі за дату
парламентських виборів

26

Ідентифікація спецслужби
Навіщо Україні Служба
зовнішньої розвідки

30

Чистилище для влади
Хто з нинішніх високопосадовців
мав би подати у відставку за
люстраційними критеріями

34

Не союзом єдиним
Чому перед Україною постала
перспектива Митного союзу
з Росією, Казахстаном та
Білоруссю, який нині більше
використовують у політичних,
аніж в економічних цілях

42

Фрау Злагода
Нова роль
Німеччини
на Сході —
заводити друзів
і вирішувати
проблеми

48

Пастка для Москви
Про що говоритиме
«начальник війни»
Віктор Бут

50

Все починалось у порту Таллінна
Генрік Лільєгрєн про шведське
табу, сюрреалізм НДР і російську
геополітику

56

Посполите придушення
Якою була роль українців у польському
Листопадовому повстанні 1830–1831
років

62

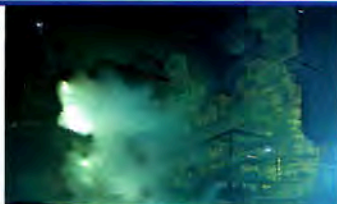
Імітація свободи
Як формувалася
безпорадність
українських вишів
перед диктатом
влади

66

НАВІГАТОР

Побудова маніфестів
Основні тренди
цьогорічної
Венеційської
архітектурної
бієнале

70

Вирій у стилі ампір
У провінційній Качанівці на
Чернігівщині в XIX столітті панували
елітарне середовище, європейська
культура й далекоглядне
меценатство

76

Кілька слів
від
журналістів
Тижня

82

Обкладинка
Колаж,
фото:
Андрій
Ломакін

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319

Життя має сенс!

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Тиждень
КУШАТЬ ПОДАНО
ПРОФЕСОРІ

Bruton
Сергій
Зінченко

Дякую Вам, пане Сергію, за цей (справді просвітнянський і просвітницький) матеріал. Цей «хворум» тільки підтвердив високий рівень агресії сьогочасної влади РФ. На жаль, нинішні українські правителі нагадують часи Лжедмитрія у Московії, і тепер можемо сподіватися на появу в Україні людей рівня тодішніх Мініна і Пожарського.

Кася

Наприкінці 1970-х у невеличкому передмісті Києва – Українці (!) моїм першим шкільним підручником із мови після російського Букваря була «Радная речь»; я дуже дивувалася, чому не «Російська мова»? (Батько вчив мене за українським Буквариком.) Це що, малим литовцям чи узбеку також по всій країні підсовували в ті часи «радную речь»? Це нормально? Коли мені хтось із реальних людей – представників інших народів – подобався, я вчила слова-вислови білоруською, латиською, грузинською, киргизькою... А щодо того, що людина має далі вчитися тією мовою, якою говорили в родині, то це все одно, як у родині б'ють, крадуть, брешуть, то молода людина може виходити у світ з такими самими настановами й навичками? Чи не мусить суспільство вибудувати захист?

аделантадо

Я просто говорю українською

Найбільш дискусійні матеріали №47 (160), 19–25 листопада 2010 року

Зламаний
ключ імперії

Авторська колонка Сергія Грабовського про київський конгрес із захисту російської мови

Куди?

Юрій Макаров про моральні авторитети

Геополітика
від Святослава

Старокиївський князь, посиливши роль Русі в регіоні, заклав умови для її подальшого безпечного існування

Остання облога
Десятинної церкви

Що збудують на розкопках?

з усіма. Веду документацію бізнеса українською і вимагаю того від підлеглих. Той, хто не знає української, в мене працювати не зможе. І крапка.

НВР

Пубертат має свої цілі і завдання в розвитку особистості. Це той вік, коли людина

МУСИТЬ сказати всім – і батькам, і вчителям, і друзям, і всьому світу: ВИ КОЗЛИ! Так жити не можна! Я так жити не буду! Я буду жити краще!

Це такий протест, який і приводить до розвитку. Це оцінка попереднього покоління і можливість вибудувати свій шлях, незалежний (певною мірою) від цього покоління. Кому не дали відпротестувати, той повноцінно і не реалізується як особистість.

галя

Справді, соціум формує певні суспільні цінності і залежно від того, наскільки людина вміє ці цінності засвоїти і відтворити, вона може бути успішна чи не дуже у житті. Кожне покоління виробляє свою шкалу цінностей і дуже легко цю шкалу вивчити, порівнявши мрії дітей різних поколінь. Діти 70-80-х років хотіли бути космонавтами, льотчиками, вчителями, лікарями. Діти 90-х мріяли стати рекетирами чи повіями, діти двохтисячних хочуть бути бізнесменами, політиками, поп-зірками(які є не що інше,

як колишні рекетири чи повії). І ці мрії формуються під впливом наших реалій, відсутності певних авторитетів, моральних обмежень. Цікаво, кого із наших сучасників можна назвати моральним авторитетом? Якщо є такі люди, то їхні імена можна перерахувати на пальцях однієї руки. Особисто для мене це митрополит Гузар, Мирослав Маринович, і ще кілька імен.

Костянтин

У мене сину 15 років. Проблем таких не маю. Батькам треба говорити з дітьми, в тому числі і на «високі теми», не сподіватись, що до них то «колись само дійде». Діти дійсно не хочуть бути лузерами, хочуть бути успішними. Але це ще той вік коли у їхньому світосприйнятті існує «добро» і «зло». Всі діти народжуються хорошими та добрими. Це основа. Логічно можна допомогти сформувати світогляд, що хабар це зло. Показати на прикладах, що за кожною неправедною копійкою стоїть чиясь горе, чиясь бідність чи злидні, стоять за цим неприбрані вулиці, погані дороги, дахи, що протікають, злочинці, що розгулюють вулицями і так далі. Треба вчити тому, що за кожен гривню людині не повинно бути соромно сказати, де вона її взяла.

Юрій. Франківськ.

Якщо весь світ збожеволів, тоді безумство стає нормою. в такому суспільстві важко залишатися розсудливим і починаєш замислюватись, можливо, це ти неправильний, дефектний, нудний. Вірити в Бога, людську доброту, справед-

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тижень

№48 (161) 26.11–2.12.2010
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ятчук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарнінцянц, Роман Кабачий, Ігор Кручич, Андрій Лаврик
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Аліна Пастухова, Олена Чехан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чеменьєв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
В.о. директора з реклами Олена Андрєєва
e-mail: andreeva@ut.net.ua
tel.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприх
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 106711
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 24.11.2010 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тижень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «НВР» під рубрикою «Трибуна» та на сторінці «НВР» публікуються на комерційній основі

Матеріали № 47 (160), які найбільше сподобалися читачам www.ut.net.ua станом на 24 листопада

Куди?
(-3, +66)

Зламаний ключ імперії
(+40)

Межа
Що може нині об'єднати Схід та Захід в одному протесті
(-1, +19)

Уроки Майдану
Українці здатні на повстання в будь-який момент, якщо почуваються скривдженими
(-1, +16) *

* «-»
не сподобалося
«+»
сподобалося

лівість – це не круто?! Господь дав людству вибір і кожний повинен зробити вибір куди рухатися САМ. Усе залежить від НАС і відповідальність лежить на НАС.

Тримаюся

Був дуже вражений однією історією з дитинства Чарлі Чапліна. Коли він був ще досить малий, його родина жила дуже бідно. Кожен день вони молились Богу, щоб допоміг. Та якось раптом хтось з них знайшов гаманець з грошима. Відгадайте якою була перша думка матері? А думка була дуже проста: треба віднести чужий гаманець до поліції, отже хтось його загубив. Хто розуміє тому не треба ніяких роз'яснень: віруюча людина по-іншому не могла вдіяти, а якщо нема віри, залишається тільки «Бентлі».

OlexaFreelancer

Пропоную змінити тільки одне слово у цьому тексті (а може – і в своєму світогляді). Доки сучасні націонал-демократи та ліберали будуть впевнені, що на Майдан добровільно виходять люди, які прагнуть **КРАЩОГО** життя (що до

речі нічим не відрізняється від псевдозолунгів партії регіональних олігархів), доти будемо терпіти поразки. Змініть гасло – з «кращого» на **ВІЛЬНЕ** життя. Тоді до Вас повернуться люди.. Мойсей це зрозумів ще коли?... Слава Україні!

Григоріо

Абсолютно погоджуюсь! Все буде добре, і це не мрії замріяного мрійника – а досить швидка перспектива, щоб там не казали всілякі перелякані або недобррозичливі. Тому що нічого не зупинить свободу, тому що люди – не бидло, а якщо таке і зустрічається – то це бидло сидить під хомутом і нічого само не вирішує. День Х наближається невпинно, шкода тільки, що цього разу все буде жорсткіше і жорстокіше, бо банда не захоче піти мирно, доведеться її виколупувати з усіх шпарин силою...

Киянка

Для мене Майдан був і залишається прикладом того, що попри всі негативні риси нам притаманні, українці вміють об'єднуватися та виступати проти свавілля, яке стосується не тільки кожного індивідуально, але й коли наруга чиниться проти суспільства в цілому. Ми тоді вийшли на майдан не за гроші а за покликом серця щоб не допустити злочинного позбавлення нас свободи вибору, а також забезпечити свободу вибору для своїх дітей. Ніхто не думає, що цю перемогу Майдану політики так девальвують. Але цінності Майдану девальвувати не можливо, хоч би як хто не вискакує зі штанив, щоб їх опаскудити! У посттоталітарній, посттеноцидній країні, де свободу нищили 70 років її слід захищати кожен день.

Орфографія дописувачів зберігається

К Н И Г А Р Н Я

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ

вул.
Лисенка, 3

вул.
Спаська, 5

просп.
Повітрофлотський,
33/2

www.book-ye.com.ua

Плата за страх

Автор:
Юрій
Макаров

Ну нарешті. Незалежно від того, чим закінчиться нинішня акція громадянської непокори – повним успіхом, частковими поступками чи спусканням на гальмах, – вже зрозуміло, що в Україні є як мінімум одна група людей, здатна солідарно відстоювати свій інтерес (саме це мав на увазі автор цих рядків у одному з попередніх чисел – див. *Тиждень* №44/2010).

Гадаю, не зайве повернутися до вимог маніфестантів, щоби правильно вловити суть подій. Відомо, що сплачувати податки не любить ніхто. У французів навіть є окрема лайка: *Sale percepteur* («брудний податківець»). Уникати сплати податків вважають не без пихи своїм національним спортом чимало народів, серед яких і темпераментні італійці, й меланхолійні норвежці, й законслухняні американці. Далі, невідомо, наскільки справедливе твердження Національного інституту стратегічних досліджень, що українські підприємці сплачують найвищі податки серед 183 країн світу, – залежно, як рахувати. Знову-таки, масові демонстрації самі по собі не є доказом правоти вимог: згадаймо, як уся Греція влітку піднялася на захист своєї кричущої соціальної безвідповідальності. Питання, здається, в іншому, а саме: партнером чи ворогом для українського підприємця є держава в цілому та окремі її представники? Ось тут, напевно, різнодумачень немає й не може бути. Звісно, ворогом – люти́м і безжальним.

Безапеляційність і безкарність будь-якого податкового інспектора варто помножити на, що вже тут поробиш, вроджений брак політесу, а воно й не дивно: службовець має будь-що вичавити з підзвітного плану, який спускається згори, а при цьому ще й не забути про власний інтерес. Минулого тижня мені показали новенького рекрута центрального апарату податкової, якого мобілізували на підвищення з голів районної інспекції... здогадайтеся, якої області? Він виходив біля модного ресторану з власного *Geländewagen* (що в народі зветься «Кубик»), виблискуючи своїм *Rolex* і розсовуючи по кишенях свої *Vertu*, наче спеціально, щоби всі навколо мали можливість помилуватися. Я поважаю презумпцію невинності, але цей шмендрік років тридцяти з порожніми очима чомусь мене похитнув у принципах. Звісно, на місці будь-якого бізнесмена я би з недовірою поставився до ламентаций віце-прем'єра щодо нестачі коштів на зарплату вчителям та лікарям, а натомість звернув би його увагу на мерседеси всіляких перевіряль-

ників, не кажучи вже про новенький вертоліт президента вартістю \$17 млн.

Але це ще не все. Кажуть, не таке страшне саме покарання, як його неминучість. Наш бізнесмен знає, що його все одно нагнуть, не знає лише, хто, коли й у якій спосіб. Чи не заберуть завтра бізнес, чи не анулюють дозволу, не розірвуть оренди, не влаштують перевірки з наслідками й, головне, скільки конкретно вимагатимуть відкату чи хабара – всі ці ризики так само мають закладатися у видатки. Дозволю собі маленький крок убік: під який відсоток можна взяти кредит під бізнес-проект у Канаді? 2,95%! Ще раз по складах: два дев'яносто п'ять. Там, звісно, треба знати подробиці, можна влетіти й на 6. А під який відсоток надає короткотерміновий кредит український банк своєму постійному клієнту? Без питань, під 27% річних. Чому 27? Я запитав заради цікавості свого знайомого фінансового консультанта зі Швейцарії. Він каже: ну як, у вас же інфляція... Так-от, ні, не через інфляцію, вона в нас цього річчя нижча за минулорічну і, очевидно, не перевищить 12% річних. Тож розумний банківський відсоток мав би бути на рівні, скажімо, 15–17. Але банкір чесно пояснює: я мушу, бо не знаю, що буде завтра. Тобто 27 – це плата за страх.

Ось, за якою логікою живе звичайний український підприємець. Яка мені в біса різниця, що буде з економікою, якщо мене в цій економіці завтра не буде, – так він думає й так, відповідно, і діє. Але ж хіба не кожен наш співвітчизник відчуває те саме? Керівна партія прийшла до влади під гаслом стабільності, натомість без усякої додаткової кризи розгойдала впевненість у дні прийдешньому в майже всіх соціальних верствах – селян, бюджетників, пенсіонерів, студентів, бізнесменів...

Я відверто зрадив, почувши на новому Майдані не лише плач за втраченими прибутками, а й щире занепокоєність майбутнім країни. Це означає не паніку, не рефлекторний сплеск емоцій, а усвідомлення. Тепер я чекаю наступного кроку: коли серед протестантів з'явиться розуміння того, що всі проблеми останнього часу – гуманітарна катастрофа, втрата незалежності й економічні негаразди – ланки одного ланцюга? Вірю, чекати недовго. ■

**КЕРІВНА ПАРТІЯ
ПРИЙШЛА ДО ВЛАДИ ПІД
ГАСЛОМ СТАБІЛЬНОСТІ,
НАТОМІСТЬ БЕЗ УСЯКОЇ
ДОДАТКОВОЇ КРИЗИ
РОЗГОЙДАЛА
ВПЕВНЕНІСТЬ У ДНІ
ПРИЙДЕШНЬОМУ**

Продовження теми
на стор. 8-12, 16, 18

Мелодія

Всеукраїнська
радіомережа

ТИ МОЯ

Осінь
не привід
сумувати!

Київ (101,1 МГц) • Дніпропетровськ (101,5 МГц) • Донецьк (102,6 МГц) • Дубровиця (105,3 МГц) • Запоріжжя (107,9 МГц та 71,51 МГц) • Зарічне (107,1 МГц) • Жам'янець-Подільський (102,8 МГц) • Карлівка (105,5 МГц) • Кіровоград (105,8 МГц) • Ковель (102,7 МГц) • Конотоп (107,1 МГц) • Краматорськ (106,2 МГц) • Красноармійськ (103,3 МГц) • Кривий Ріг (104,7 МГц) • Луганськ (101,1 МГц) • Луцьк (105,5 МГц) • Львів (107,2 МГц) • Мелітополь (103,2 МГц) • Миколаїв (105,1 МГц) • Одеса (101,4 МГц) • Охирка (102,8 МГц) • Первомайськ (105,5 МГц) • Підгайці (102,4 МГц) • Полтава (105,0 МГц) • Рахів (105,1 МГц) • Рівне (101,4 МГц) • Севастополь (103,7 МГц та 73,3 МГц) • Сімферополь (100,6 МГц) • Снятин (101,8 МГц) • Старобільськ (104,2 МГц) • Суми (105,1 МГц) • Тернопіль (104,9 МГц) • Харків (103,0 МГц) • Хмельницький (102,5 МГц) • Херсон (104,4 МГц) • Хуст (106,8 МГц) • Чаплинка (106,4 МГц) • Чернігів (101,3 МГц)

Всеукраїнська радіомережа «МЕЛОДІЯ»

03057, м. Київ, вул. О. Довженка, буд. 14, 3 пов., офіс 155. Тел./факс (044) 455 96 51. Рекламний відділ (044) 455 96 55.

www.melodiya.ua

Ліцензію видано Напрадою з питань телебачення та радіомовлення, серія НР № 0855 від 23.04.2003 р.

Автори:
Дмитро
Стаховський,
Дмитро
Вовнянко

Фото:
Андрій
Ломакін

22 листопада. Майдан знову переповнений людьми, наче все ти ми самими, що і 2004-го. Але вже без партійних прапорів та кольорів. І домагаються того самого – справедливості. Тож не дивно, що у посту річницю Помаранчевої революції пригадали старі гасла. Особливого змісту набув лозунг «Схід і Захід разом» – підприємці з різних куточків країни ка-

жуть, що цього разу команда Януковича об'єднала країну спільною проблемою.

«Кожному депутату – по казовому апарату!» Це не жарт. Це – прояв гніву.

На Майдан приходять не лише підприємці, подивитися, поспілкуватися і просто поспівувати. Чимало залишаються з протестувальниками, але вже зі своїми претензіями до влади. «Це не влада. Крім власної ки-

шені, вони ні про ще не думають», – чоловік передпенсійного віку готовий стояти на Майдані «до перемоги». «Табачник хоче зробити з нас малоросів», – обурюється жіночка, яка відпросилася з роботи, щоби підтримати мітингувальників. «Кремлівські прихвосні», – вигукує парубок.

Утім, трапляються і скептики: «Ну постоять день-два, ну знесуть менти палатки, заведуть пару справ, і що?..» Динаміки

трансляють з невеличкої сцени то музику, то виступи. До підмостків тягнуться політики. Буквально черга стоїть із депутатів і політичних лідерів, що вирішили «примазатися» до акції. Але люди розуміють, що насправді відбувається, і озвучити це зміг письменник Юрій Винничук: «Головне, аби наша бездарна опозиція не взялася очолити цей протест. А то гайка». Нардепа Олега Ляшка буквально

виносять зі сцени, не давши йому закінчити промову. Іншим політикам, щоправда, дають змогу і виступити, і допомогти підприємницькому рухові. Але не дозволяють очолити його. І, на жаль, не запитують, чи голосували вони особисто проти кодексу?

Колона рушає на Банкову, там займає увесь вільний простір включно з підвіконнями. Під страшний свист і безпе-

рервне гудіння знайомимся з Валерієм, підприємцем із Волині. Той жаліється: «Ти розумієш, мені з новим кодексом залишається одне з двох: залишитися прямо отут голодувати або піти в тінь і платити хабарі, щоб не забрали. Була б мудра влада, підняли би планку для одиницьків з 500 тис. до 1 млн обороту. Тоді я мав би можливість і обсяги виробництва збільшити, і кількість робочих місць». »

Опівдні підприємці пере-
кривають Хрещатик. У якийсь
момент усі автівки розверта-
ються – люди нікого не пропуска-
ють. Навіть міліцейську ко-
лону. Хоча організатори всіляко
намагаються переконати про-
пустити міліцію, їх слухають не
всі, здійснюється хаос.

«Ми тут не керуємо людьми.
Ми лише займаємося організа-
цією заходів. А лідера немає. У
нас тут, як у Верховній Раді», –
каже Сергій Мельниченко, один
із організаторів акції: «На мене
особисто склали протокол, тепер
погрожують порушенням кримі-
нальної справи за фактом пере-
криття проїжджої частини».

Все ж організатори (їх можна
було впізнати за помаранчевими
стрічками на рукавах) вирішу-
ють ситуацію. Воно й не дивно.
«Клюєв сказав, що поки не звіль-
нимо Хрещатик, не буде ніяких
переговорів», – говорять на Май-
дані. І Майдан погоджується.

Увечері ставлять військові на-
мети, розкладають спальники.

23 листопада. Дощ, вітер,
холод. Намети стоять (була ін-
формація, що вночі їх зніме мі-
ліція). Є люди, але лише десята

частина тих, хто був напере-
додні. Залишилися найстійкіші.
У дощовиках, під парасолями...

Багато людей просто зму-
шені їхати додому. «У мене тор-
гівельна точка, мені за неї
оренду платити незалежно від
того, працюю я чи бастую». «На
мені кредити висять». «Дітей го-
дувати треба...»

Відмінності від Майдану
2004-го впадають в очі одразу.
Тоді була чітка організація та
продуманість кожного руху.
Тут – суцільна імпрровізація. По-
мітно, що ні організатори акції,
ні депутати, котрі нині «їм допо-
магають», не були готові до та-
кого вибуху народного гніву.

Цього дня дебати переважно
точаться навколо Податкового
кодексу. «Скільки можна? Вони
гадають, що ми тут з жиру кази-
мося?» «Ну відмінять, але ж по-
даткова нікуди не зникне. Влада
залишиться та сама і знову ви-
тискатиме гроші, але вже в іншій
спосіб?» «Ой, та ні, я політикою
не цікавлюся. Лець не провока-
ційною виглядає ідея появи су-
то підприємницької політсили.
«Коли ще політикою займатися?
Тут аби вижити!» Вражаючи на-
строї, як для революції...

Просто смішно пер-
ед під-
приємцями-
протестувальника-
ми виглядали
виступи нардепів
Королевської, До-
нія, Яценюка, які НЕ
проголосували
«проти» Податко-
вого кодексу. Яце-
нюка і Донія під час
голосування у сесій-
ній залі взагалі не
було. Чого ж вони
зараз на кодекс
рознівалися? Вони
кодексом обурені
чи просто політич-
ний капітал собі на-
працьовують?

Утім, політикою все ж почи-
нає тхнути... Акція позиціонує
себе як неполітична, але нав-
коло організаторів в'ються на-
родні депутати від БЮТ та НУ –
Волинець, Гримчак, Королев-
ська, Шкіль, Яворівський тощо.
Власне, вони ж отримали моно-
полію на переговори протесту-
вальників із владою.

Тимчасом більшість рядових
митингувальників до політики ви-
словлюють байдужість, яка межує
з презирством. «Хіба тим політи-
кам можна йняти віру? Одні ка-

ПОЗИЦІЯ

**Ольга Коробова, Павлоград,
Дніпропетровська обл.
(має торгову точку з продажу
одягу на міському ринку):**

– Сьогодні я ночувала в палатці на
Майдані. Було холодно, навіть дуже.
Нам несуть одяг з усього Києва.

Ковдр, щоправда, не вистачає, дово-
диться спати по черзі. Годують, чаєм
поять. Будемо стояти до кінця. До са-

мого. Цей закон – наш вирок. Я мати-одиначка, у мене
двоє дітей. Інших доходів не маю. Від держави – жодної
допомоги. Я можу погодитися – підвищуєте ставки, зтяг-
немо паски, відмовимося від ковбаси, якось протягнемо.
Але ж вони створюють нереальні умови для роботи. Свою
точку на ринку на цей час я закрила, бо розумію: як сама
за себе не постою, ніхто інший не допоможе.

зали, податки будуть малими але сплачуватимуть їх усі. Інші обіцяли п'ять років податкових канікул. І всі брешуть, геть усі. Кого підтримувати?» «Гаразд, – запитуємо. – А якщо зараз президент накладе вето, а за місяць парламент заходить голосувати вже за новий кодекс? Або проведуть купу інших законів, ще гірших, що тоді? Знову на Майдан? Скільки разів на рік? Чи протестуватимете ви далі, якщо ваш бізнес «помилують», а інших – ні. Будете стояти до загальної перемоги?»

Ці питання на Майдані не дуже популярні серед тих, хто прийшов сюди на годину-дві, «для масовки», як сказав один із підприємців з Троєщинського ринку.

А от ті, що мокнуть, танцюють, сплять по черзі, налаштовані інакше. Усі підприємці з цієї когорти на запитання «Чи довго стоятимете?» відповідають одне, слово в слово: «ДО ПЕРЕМОГИ». Без варіантів!

І справді, що, власне, може зламати людей, котрі пройшли

дев'ять кіл міліції, податкової, рекету й усіх інших поборів? Вони роками вчилися виживати в умовах постійної економічної кризи і зміни влади. Вони нічого і нікого не бояться. Вони «посилають» Азарова і Колесніченка, які називають протести проплаченими, під три чорти.

Більшість з них не розуміють, чи не хочуть розуміти, що не можна позбутися всіх своїх проблем лише відміною Податкового кодексу. Але вони вірять у свою перемогу. ■

Андрій Лоуш, Борислав, Львівська область. (власник невеличкого магазину в торговельному центрі):

– Ми готові сплачувати податки розумні, чесні, правильні. І ми їх сплачуємо. За понад п'ять років моєї діяльності не було жодного разу, щоби я провів гроші повз касу і недоплатив податків. Нічого надзвичайного ми не вимагаємо від влади. Я закуповую товар, який не вкрав, контрабандою через кордон не провозив. Але новий кодекс перетворює мене на злочинця. До того ж доведеться брати на роботу бухгалтера, а витрати й без того чималі. Якщо хтось у владі вважає, що ми тут з жиру не знаємо, де подітися, вони помиляються.

Сергій Мельниченко, співорганізатор акції протесту:

– Усім займається координаційна рада, вона складається з людей, які відповідають за певні напрямки роботи наметового містечка. Від політиків ми приймаємо будь-яку допомогу – технічну, матеріальну. Але в жодному випадку ніхто з них не отримає статусу лідера цієї акції. Про рішення суду щодо заборони протестувати я дізнався з інтернет-видань. Сам документ не бачив ні я, ні мої колеги по наметовому містечку. Ніхто не приносив. Сьогодні знову чекаємо, що міліція прийде зносити намети. Можливо, вночі. Але ми використовуємо перевірені технології – у наметах створюємо «приймальні народних депутатів» та проводимо «зустрічі з нардепами». Міліція їх не має права чіпати. Два тижні відводиться президенту на розгляд Податкового кодексу, стільки, а якщо треба, то й більше, ми тут і стоятимемо. Не можемо здати своїх позицій лише тому, що в такому разі на всіх свободах українців і на демократії можна поставити хрест.

ФОТО: ДМИТРО СТАХОВСЬКИЙ

18 листопада
Верховна Рада ухвалила Податковий кодекс, що сричинив масові протести підприємців

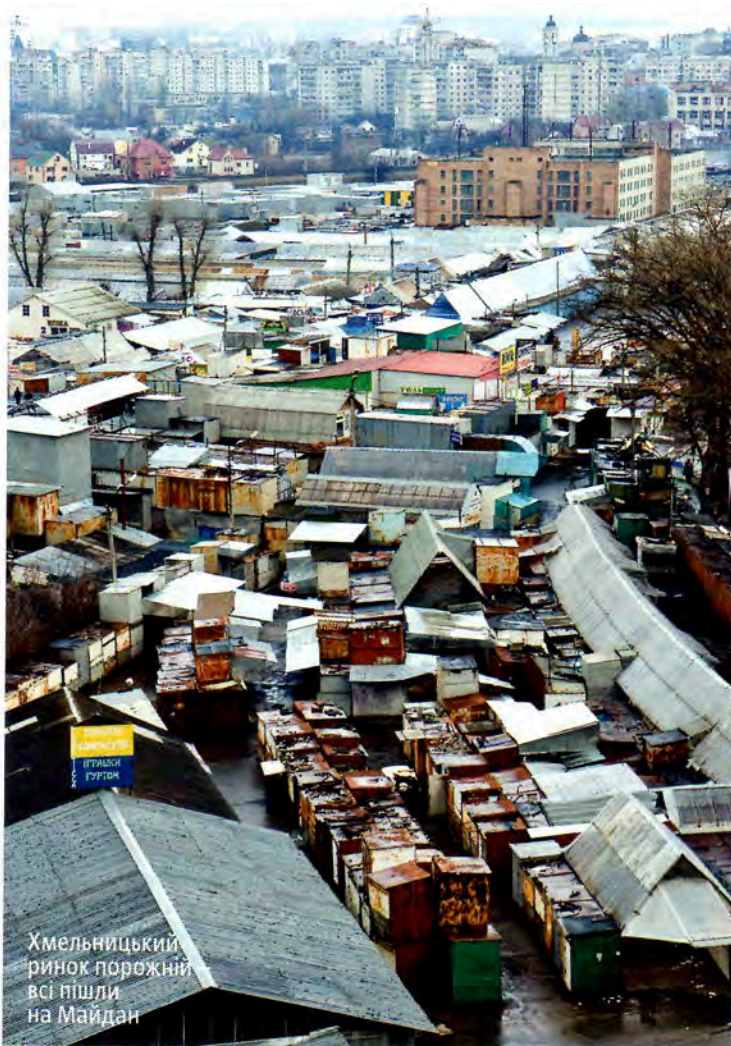

19 листопада
У Лісабоні відкрився саміт НАТО

20 листопада
Магістральний нафтопровід Одеса – Броди вперше запрацював у аверсному режимі

Боротьба з вітряком?

Хмельницький ринок порожній всі пішли на Майдан

Протести підприємців викликають суперечні емоції. Проти волі спливає чимало неприємних запитань, кожне з яких робить можливий тріумф підприємців сумнівним.

Чого власне хочуть підприємці? Наразі почуто тільки дві вимоги: накласти вето на Податковий кодекс і відправити у відставку прем'єра Миколу Азарова, віце-прем'єра Сергія Тігіпка та голову Держкомпідприємництва Михайла Бродського. Але Податковий кодекс запрацює в будь-якому разі. Не тепер, то пізніше. Адже прийняття кодексу – це вимога МВФ, з яким влада сваритися не буде, адже наразі фінанси співають романси.

Проблема ж насправді полягає не в кодексі, а в тому, що треба знайти якусь рівновагу між інтересами дрібного підприємця і олігарха. Ексклюзивні іномарки, які щонаочі шикуються під київськими ресторанами, доводять напевно: навіть після кризи грошей і олігархів не бракує. То, може, справді час саме панам-олігархам дещо «розкуркулитися»? Хтось вимагає чогось такого? Дивними виглядають і заклики усунути Азарова, Тігіпка, Бродського. Ці вимоги були доречні в часи, коли міністрів призначала парламентська коаліція, яка теоретично могла перетворюватися. Нині ж прем'єра, а через нього і міністрів, призначає президент. То чи не байдуже тепер, як звать високопосадавця?

Стихійність підприємницького опору та відсутність чітких і реальних цілей акції схиляють до думки, що підприємці вкотре намагаються вирішити свої проблеми в найлегший спосіб. Ми, мовляв, кодекс прийняти не дамо і будемо працювати як раніше, а там хоч трава не росте. Ми ось відправимо у відставку кількох міністрів – і нехай решта злякається. Не злякається. Найпростіший шлях вирішення проблем часто-густо виявляється найменш ефективним. Не похололів хлопці прийшли на Банкову з краю донецьких териконів.

Тиждень в історії

26 листопада 1890 року

27 листопада 1915 року

28 листопада 1970 року

У Грузії в місті Боржомі почався промисловий розлив однойменної мінеральної води

Народився Яків Гніздовський, український художник, графік, кераміст (помер 1985 року в США)

Вбито Аллу Горську, художницю-шістдесятника, одну з організаторів Клубу творчої молоді в Києві

21 листопада

В Україну прибув принц Бельгії Філіпп з економічною місією

22 листопада

Річниця Помаранчевої революції. На Майдані знову масові протести

23 листопада

Держави-учасниці ОБСЄ обрали Україну головною в організації у 2013 році

24 листопада

Верховний Суд України підтвердив: держава мусить повернути RUE 12,1 млрд м³ газу

Зрештою, закручування гайок почалося не вчора. Коли ухвалювався Закон №2275 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», яким було збільшено акцизи та дане право податківцям вчиняти перевірки без попереджень, ніхто не протестував. Закон про обов'язковий соціальний внесок для спрощенців теж був прийнятий під їхньою мовчазною згодою. А перемогу на місцевих виборах тих, хто, власне, цей кодекс ухвалив, пересічні громадяни «привітали» низькою явкою, рекордною кількістю «протівсіхів» та байдужістю до фальсифікації.

Розчарувавшись у політиках, приведених до влади на хвилі революційного Майдану-2004, підприємці, вочевидь, цього разу вирішили вдатися з себе «премудрого пічкура»: ми, мовляв, політикою не цікавимося, а ви нам працювати не заважаєте. Життя вкотре довело, що ви можете не цікавитися політикою, але політика вами зацікавиться напевно.

Влада й зараз працює на упередження. Навіть якщо люди втримаються кілька тижнів на Майдані під дощем та на холоді, не купившись на провокації і не давши приводів розігнати протести силою, президент змусить парламент повернути єдиний податок тим, хто цього вимагав найбільше. Підприємці розійдуться по контейнерах. Країна й далі житиме з економікою, керованою в ручному режимі, а більшість представників малого й середнього бізнесу захлинатиметься від податкових перевірок.

Для справжнього успіху в протистоянні з владою підприємцям треба перестати шукати прості рішення. Треба позбутися відрази до політики. Сформулювати глобальні цілі та вимагати втілення в життя саме їх, а не чергових казочок на кшталт «п'ять років податкових канікул». Малому бізнесу треба сформулювати дієвого лобіста своїх інтересів, бо Держкомпідприємництво Бродського чи УСПП Кінаха нині виконують зовсім інші завдання, ніж підтримка малого і середнього бізнесу. Треба створити власну (непридворну!) політичну силу, яка захищатиме саме їхні права, причому не тільки на рівні уряду, але й на рівні кожної окремої податкової, санітарної чи пожежної інспекції. Треба змусити владу чути себе і зважати на себе.

Дмитро Вовнянко

НАТОумили

Саміт НАТО, який відбувся в Лісабоні 19–20 листопада, продемонстрував, що Альянс має значний запас міцності та здатність до оновлення. Як і передбачав **Тиждень** (див. № 46/2010), союзникам вдалося успішно розв'язати внутрішні суперечності, що накопичилися перед зустріччю, та узгодити Стратегічну концепцію, яка визначатиме шляхи розвитку організації на найближчі роки. Наприклад, щоб заспокоїти Туреччину, НАТО вирішило не згадувати в тексті документа назв конкретних країн, які вважає загрозою своїй безпеці. Йдеться насамперед про Іран та Сирію, які є перспективними партнерами турків. Ще один конфлікт – між ядерним Парижем та антиядерним Берліном – було вирішено не менш елегантно: Альянс не відмовлятиметься від ядерної зброї, доки вона існує у світі, але водночас доклататиме зусиль, щоб забезпечити умови для без'ядерної планети. Також у документі йдеться про намір НАТО створити територіальну систему протиракетної оборони для євроатлантичного регіону. До участі в цьому проекті запросили Росію, президент якої Дмитрій Медведєв відвідав саміт й особисто прийняв пропозицію. Щоб зміцнити потенціал цієї співпраці та заспокоїти Кремль, Альянс у Стратегічній концепції документально підтвердив, що він не становить загрози для Росії та прагне істинного стратегічного партнерства

з нею. Сторони одразу перейшли від слів до справи, підписавши угоди про зворотний наземний транзит вантажів з Афганістану через російську територію та про підготовку офіцерів афганських і пакистанських антинаркотичних служб. Згадали в підсумковій декларації Лісабонського саміту й Україну. Альянс поважає позаблоковий статус нашої держави, проте залишає для неї, як і для Грузії, двері відчиненими. Втім, з огляду на безпрецедентне переваження відносин Росії та НАТО важко судити, це просто жест ввічливості чи серйозні зобов'язання.

ФОТО: REUTERS, АНДРІЙ ПОМАКІН

29 листопада 1955 року

У Севастополі вибухнув і затонув радянський лінкор «Новоросійськ», загинуло близько 1 тис. людей (офіційно 608)

30 листопада 1900 року

У Парижі помер Оскар Вальд, письменник і драматург ірландського походження, представник провокаційного естетизму

1 грудня 1989 року

Зустріч Папи Івана Павла II з Михайлом Горбачовим започаткувала легалізацію УГКЦ

2 грудня 1805 року

Наполеон Бонапарт розгромив об'єднану російсько-австрійську армію під Аустерліцом

4,2 млн грн

позичила НАК «Нафтогаз України» в державних Укрексімбанку та Ощадбанку для газових розрахунків із Газпромом за жовтень

\$17 млн

коштує гелікоптер AgustaWestland-139, придбаний для пересування президента України Віктора Януковича, – ЗМІ

3,22 млн грн

витратив торік Національний банк України на видання своєї періодики

5 ОБЛИЧ

МИХАЙЛО БРОДСЬКИЙ
винен пенсіонерам

Черкаський деревообробний комбінат, яким володіє голова Держкомпідприємництва й борець за вчасну сплату податків Бродський, заборгував Пенсійному фонду 2,53 млн грн.

ВИКТОР БАЛОГА
на двох посадах

Заявив про намір суміщати посаду міністра з питань надзвичайних ситуацій із мандатом депутата Закарпатської облради, яку очолив його брат. Каже, так хочуть виборці.

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЕНКО
втрачає спілкування

Кремль заборонив російським чиновникам спілкуватися з президентом Білорусі, оскільки він на кожній зустрічі критикує офіційний курс Москви.

АНДРІЙ ШИШАЦЬКИЙ
отримав надбавку

Голові Донецької обласної ради встановлено надбавку до заробітної плати в розмірі 90% «за особливий характер роботи та інтенсивність праці». Тепер він отримує 14 тис. грн/місяць.

ВОЛОДИМИР МАЛИШЕВ
вступився за повій

Депутат-регіонал пропонує законодавчо звільнити молодь віком від 16 до 18 років від адміністративної відповідальності за заняття проституцією.

КОНФЛІКТ

**Сутичка
Корей**

**Сеул і Пхеньян
знову взялися за
зброю**

Артилерія КНДР випустила по південно-корейському острову Енпхендо, поблизу якого Південна Корея проводила військові навчання, півсотні снарядів. Постраждало щонайменше 14 людей, двоє військовослужбовців і стільки ж цивільних загинуло. Обстріл спричинив численні руйнування і пожежі. У відповідь армія Південної Кореї нанесла масований удар по військовим позиціям КНДР (про втрати з боку Пхеньяну не повідомляється).

Після інциденту обидві Кореї обмінялися грізними заявами. КНДР розцінює військові навчання сусідів поблизу Енпхендо як провокацію та обіцяє й надалі «завдавати нещадних ударів у відповідь». Натомість президент Південної Кореї віддав наказ вдарити по ракетній базі КНДР, якщо з'являться ознаки нової агресії.

Міжнародне співтовариство різко засудило ескалацію напруженості на Корейському півострові. США вже відправили у зону конфлікту авіаносець George Washington. Експерти вважають, що ескалація конфлікту з боку КНДР пов'язана зі швидкою зміною влади в країні: військові доводять наступнику Кім Чен Іра свою важливість.

ЦІНА ПИТАННЯ

Скільки коштує двомовність

Законопроект «Про мови в Україні», у разі схвалення якого легітимізується деукраїнізація країни, Комітет Верховної Ради з питань культури та духовності повернув авторам без розгляду. Утім, його рішення провладна більшість у парламенті цілком може проігнорувати, і законопроект винесуть на пленарне засідання Верховної Ради. «Якщо буде вказівка з Банкової, я не виключаю, що законопроект «Про мови в Україні» може набрати 226 голосів», – побоюється депутат Володимир Яворівський, голова Комітету. Експерти громадського об'єднання «Не будь байдужим!» підрахували*, скільки коштуватиме країні фактичне надання російській мові статусу другої державної.

* Експерти ВГО «Не будь байдужим!» наголошують, що їхні підрахунки вельми приблизні, вони не враховували всіх пунктів можливих втрат, однак припускають, що збитки будуть значно більшими.

400 тис. грн

вимагав заступник начальника одного з відділів податкової міліції ДПІ Подільського району Києва від приватного підприємця. Податківця затримано

на 50%

збільшилась імміграція євреїв із Донбасу до Ізраїлю цього року. Відчули покращення життя...

КОРОТКО

Оборудки з RUE засекретили

Засекречено результати роботи парламентської тимчасової комісії, яка розслідувала діяльність скандального газотрейдера RosUkrEnergo. Комісію ліквідовано, а на напрацьованих нею документах поставлено гриф «не для друку». За відповідний проект проголосували 247 депутатів. Окрім того, Верховна Рада відмовилася направити матеріали комісії в Генпрокуратуру для їх вивчення й оприлюднити звіт про роботу цієї комісії. Стало також відомо, що Верховний суд України підтвердив рішення судів нижчих інстанцій, згідно з якими НАК «Нафтогаз України» зобов'язана повернути компанії RosUkrEnergo 12,1 млрд м³ газу.

Заплатили за митрополита

Коштом українських платників податків святкував свій день народження глава УПЦ Московського патріархату митрополит Володимир. Владика звернувся з листом до прем'єр-міністра Миколи Азарова, у якому попросив владу забезпечити гостей, запрошених на свій день народження (патріарха Московського Кірила та всю офіційну делегацію з Росії), безкоштовним обслуговуванням в аеропорту «Бориспіль», почесною вартою для зустрічі, транспортом відповідного класу, супроводом автомобілями ДАІ, номерами для проживання в готелях та приміщенням ресторану для урочистого прийому. У відповідь на це прохання Микола Азаров доручив профільним міністерствам та відомствам посприяти УПЦ МП у вирішенні зазначених питань.

Російську Україну ліквідовано

Ліквідувати Федеральну національно-культурну автономію українців Росії постановив Верховний суд РФ. Роботу ФНКА було призупинено ще в жовтні 2009 року, однак її голова Валерій Семененко і далі виступав у ЗМІ, брав участь у громадській пам'яті житті та організував заходи, присвячені пам'яті жертв Голодомору. Семененко заявив, що Міністр РФ домагається закриття організації з політичних міркувань.

ЗБИТКИ ДЕРЖАВИ

Адаптація до Закону «Про мови в Україні» актів, діловодства і документації центральної та місцевої влади з розрахунку 5% загальних витрат на здійснення виконавчої влади у 12 регіонах

60 млн грн на рік

Додаткові витрати на виборах (близько 30 тис. виборчих дільниць)

35 млн грн*

Адаптація судочинства до вимог Закону «Про мови в Україні» (5% загальних витрат на здійснення правосуддя)

60 млн грн на рік

Збільшення кількості викладачів мов згідно з пунктом «за вимогою». Додатково потрібно щонайменше 5 тис. викладачів лише російської мови

60 млн грн на рік

Мова топонімів на географічних вказівниках. З розрахунку 80 тис. вказівників (щонайменше по чотири на кожен з найважливіших 20 тис. географічних топонімів), 350–400 грн за одиницю

28 млн грн

* На кожні загальнодержавні вибори

ВТРАТИ БІЗНЕСУ

За кілька років кількість методичних матеріалів українською мовою значно зменшиться. Замовлення на друк підручників скеруються в Росію, де їх друкують російською за тамтешнім зразком

150 млн грн на рік

До 40% рекламних матеріалів – українська адаптація та переробка реклами світових брендів (Nestle, Nissan тощо). Таким чином, після введення Закону про мови наші рекламисти втрачатимуть цю статтю доходів

380 млн грн на рік

Зменшаться доходи вітчизняних кіностудій, які вони отримують від дублювання іноземних фільмів українською мовою, – потреба в цьому відпаде після ухвалення закону

30 млн грн на рік

ФОТО: УІАНН ВЕЛТЕРС, РНЛ, АР, АНДРІЙ ПОМАКІН, ІНОСТРАЖКА ПАРВЛО НІЦ

Закодована країна

Податковий кодекс – частина загальної політики Партії регіонів з перетворення підприємців на залежних від влади та великого бізнесу

Автор:
Сергій
Терьохін

Про Податковий кодекс вже сказано дуже багато. Практично всі експерти, які в темі, давно висловилися щодо недоліків цього документа, можливостей для махінацій і зловживань, які відкриваються перед співробітниками податкових органів після його ухвалення. Варто було розглянути останній варіант у парламенті, прийняти проект у цілому, щоб свою думку висловили підприємці. Чимало говорять про те, що нинішній уряд обіцяв податкові канікули, а натомість повисив на малий бізнес податкове ярмо. Особисто мене це не дивує. Це частина політики, яку проводить влада.

Почну з найактуальнішого – Податкового кодексу. Що в ньому основне? Те що після його прийняття більшість підприємців втратять можливість працювати на себе. Зміни в спрощеній системі, жорсткість правил адміністрування, врешті-решт, касові апарати для ринкових торговців роблять самозайнятість дуже проблемною. Фактично багатьох підприємців змушують іти у великі компанії олігархів або держконтори. Тобто працювати або на державу, або на роботодавця. Люди, які обирали можливість працювати на себе і бути вільними, втраять цю свободу, зате ринок праці не відчуває дефіциту рабської сили. До речі, виходить цікавий каламбур – у рабство до роботодавця. Це перше.

Друге – це Трудовий кодекс. Не знаю, наскільки уважно його читали більшість наших громадян, бо проти нього практично не було виступів, однак цей документ фактично робить законною залежність працівників від підприємства. Робочий тиждень збільшується з 40 до 48 годин і, по суті, стає шестиденним. Тобто людина, яка нині має гарантовані два вихідних, може почати працювати за нормами, скасованими в СРСР ще в 60-х. Однак тоді в цьому була сувора необхідність – країна відновлювалася після війни, і справді треба було багато робити. Зараз, напевно, працювати доведеться в ім'я великих доходів олігархів. Крім того, чимало прав, які були в трудовому законодавстві, ліквідуються. Наприклад, оплата понаднормових. І вплинути на роботодавця буде практично неможливо. Тому що єдина примарна можливість для цього – це профспілка. А хто в нас просуває цей Трудовий кодекс? Саме Федера-

ція профспілок на чолі з Василем Харою. Замість того щоб захищати найманих працівників, вони роблять усе, щоб роботодавці здобули над ними владу.

Що маємо в результаті? Підприємці не можуть бути самозайнятими і не можуть впливати на свого роботодавця. Тобто їхнє фінансове становище потрапляє в залежність не від своїх зусиль, а від доброї волі власників чужих підприємств. А доб'є всіх Житловий кодекс. Поки що люди можуть хоча б звільнитися з роботи, маючи дах над головою. Після прийняття кодексу цієї можливості вже не буде – через заборгованість за комунальні послуги людину зможуть запросто виселити з власної квартири. Уряд планує залучити приватних інвесторів до житлово-комунального господарства. Хотів би я подивитися, як український безробітний судиться, наприклад, з іноземною компанією. Відтак люди потрапляють у цілковиту залежність від держави і великих корпорацій.

Та й загалом ці кодекси складено безграмотно. Наприклад, у Податковий не включені всі норми, які регулюють роботу фіскалів. Є окремий закон про податкову службу, є норми, які потім будуть уточнюватися підзаконними актами. Уявіть собі Кримінальний кодекс, у якому записано: «покарання за (...) встановлюється актами Кабінету Міністрів», «склад злочину визначається за ознаками, які щороку приймаються парламентом». Логіка Податкового кодексу саме така.

**ЛЮДИНА, ЯКА НИНІ МАЄ
ГАРАНТОВАНІ
ДВА ВИХІДНИХ, МОЖЕ
ПОЧАТИ ПРАЦЮВАТИ
ЗА НОРМАМИ,
СКАСОВАНИМИ В СРСР
ЩЕ В 60-Х**

Влада, схоже, особливо не переймається протестами тих, хто уважно вчитався в кодекси й збирається справитися з ними «малою кров'ю». Наприклад, чому центр Києва заблокований за європейським протестним зразком? Тому що минулої п'ятниці Податкова постфактум додала до переліку дозволених для роботи на єдиному податку видів діяльності транспортні перевезення. І таксиста, і маршрутника задумалися: а чи варто брати участь у протестах проти Податкового кодексу? Завтра дадуть щось ринкам, і тоді пристрасті спадуть остаточно. Влада розраховувала правильно: поділяй і владарюй. Це спрацювало дотепер, а отже, успішність акцій підприємців залежить від того, чи дадуть вони себе роз'єднати. ■

26 листопада – 3 грудня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

29 листопада, 18.00 – Максим Кідрук анонсує «Подорож за три моря».

30 листопада, 18.00 – спільний проект книгарні «Є» та Британської Ради в Україні «Європейський досвід: Сполучене Королівство». Зустріч із професором Брайаном Бріваті, головою Меморіального фонду імені Джона Сміта.

1 грудня, 18.00 – зустріч-обговорення на тему «Детектив: літературна спокуса чи необхідність?». Учасники: Андрій Курков, Василь Шкляр, Лариса Денисенко.

2 грудня, 18.00 – презентація книжок Христини Лукашук «Фреска» та «Експортерка».

3 грудня, 18.00 – презентація літературного сайту «Будь-Хто»

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

25 листопада, 16.00 – круглий стіл на тему «Гендерна рівність». Захід проводиться за участю міського Європейського клубу для старшокласників спільно з Радою учнівського самоврядування та за підтримки міського управління освіти. Учасниками круглого столу є старшокласники всіх шкіл міста.

25 листопада, 18.00 – інтелектуально-мистецька гра «Шухляда. Журналісти». Участь братимуть: Сергій Гнесь (ТМК «Вежа»), Юлія Юзків (ОТБ «Галичина») та Олег Ланяк (радіо «Західний Полюс»), Тарас Кобець (інтернет-видання news.if.ua, pravda.if.ua), Петрів Марія (інтернет-видання firtka.if.ua) та Микола Волков (газета «Репортер»).

26 листопада, 18.00 – свято для дітей-сиріт «Казка про красу».

27 листопада, 18.00 – фестиваль «Я Живий». У програмі: ігри, фліп-чарт, виставка світлин, перегляд кінофільму «Шоколад».

1 грудня, 19.30 – показ фільму «Вихід через сувенірну лавку».

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

26 листопада, 11.30 – у рамках Міжнародного театрального фестивалю «Драбина» презентація всеукраїнського театального порталу-мережі «ATheatre.com.ua – Український Театральний Простір».

26 листопада, 12.30 – у рамках Міжнародного театрального фестивалю «Драбина» презентація книжки українсько-німецького драматурга Павла Ар'є «Форми – три п'єси для сучасного театру».

26 листопада, 13.30 – у рамках Міжнародного театрального

фестивалю «Драбина» презентація театального журналу «Коза».

26 листопада, 16.00 – видавництво «Темпора» та книгарня «Є» представляють: презентація книжок Августа Тірі «Пілігрими Великої війни. Одиссея бельгійського бронедивізіону в 1915-1918 роках» і «На периферії війни. Бельгійський бронедивізіон в Україні. 1916–1918».

26 листопада, 18.00 – спільно з Генеральним Консульством Чеської Республіки у Львові: кінопоказ «Obcan Havel» («Громадянин Гавел»).

27 листопада, 16.30 – у рамках Міжнародного театрального фестивалю «Драбина» майстер-клас відомого німецького драматурга Мартіна Гекманнса.

28 листопада, 13.00 – дитячі читання та забави: презентація книжки Юрія Горбачевського «Зоряні казки».

28 листопада, 16.00 – у рамках Міжнародного театрального фестивалю «Драбина» майстер-клас відомого німецького драматурга Мартіна Гекманнса.

30 листопада, 18.00 – презентація роману Алекса Конічіви «П'ятеро в ліфті, не рахуючи музи» (ЛА «Піраміда»).

1 грудня, 18.00 – презентація роману польської письменниці Йоанни Фабіцької «Шалене танго» (український переклад) (вид-во «Урбіно»).

2 грудня, 16.00 – багатомовне читання та Перекладацька школа.

2 грудня, 18.30 – спільно з Alliance Francaise у Львові презентація книжки «Коротка франкомовна проза ХХ століття: Бельгія, Канада (Квебек), Франція» (упоряд. Ярема Кравець).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

27 листопада, 18.00 – показ документального фільму режисера Сергія Буковського «Живі». Приурочено до річниці Голодомору. За участю ХОО ВМГО «Молода просвіта».

28 листопада, 13.00 – FRI-D-Club. Дискусійний клуб для тих, хто хоче поліпшити власну розмовну англійську.

30 листопада, 18.30 – лекція на тему «Дозвілля перед Різдвяними святками у звичаях української молоді». Лектор Олександр Ткаченко.

1 грудня, 16.00 – кіноклуб ArtHouse. Перегляд та обговорення кінострічки «3 життя маріонеток» (1980 р.) режисера Інгмара Бергмана. Тривалість 104 хв.

2 грудня, 18.30 – презентація книжки «БотакЄ» Тараса Прохаська.

Інформаційний партнер

Тижень
Культури

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Трон, що хитається

Президент України змушений шукати підтримки, проте ніхто не поспішає йому на допомогу

Автор:
Самійло Ворс

Мяч повернувся до того, хто його розігрував. Претензії нового Майдану адресовано не кишеньковій парламентській більшості, й не льяльководам, і не технічним виконавцям монаршої волі, й навіть не цапу-відбувайлу в кріслі прем'єра, а йому, персональному втіленню «сильної влади», Вікторові Федоровичу Януковичу. Саме він в очах демонстрантів-підприємців і цілої країни відповідає за закручування гайок і тепер має або накласти вето на закон про податковий кодекс, або безкомпромісно його схвалити й готуватися до нових заворушень.

Вочевидь, президент таки поверне документ до Верховної Ради й дасть указівку зробити косметичні (або не косметичні, а суттєві) правки, проте в обох випадках це не дозволить йому врятувати обличчя. Сильна влада – це фішка Януковича, його ідеї фіхе. В особистій системі координат гаранта рядові українці (а рядові – це всі) знають своє місце й слухняно вишикуються в омріяну вертикаль. Для цього підлеглу масу слід не переконати, не мобілізувати, не заохотити, а нагнути. Метою є не лише результат, а й сам процес. Усе б добре, якби не українці.

Нинішній Майдан, напевне, не останній, хай там як він закінчиться. Бо не за горами ухвалення Трудового та Житлового кодексів, які мали б остаточно вказати своє місце решті громадян, точніше, підданих. Уже зрозуміло, що піддані не виявлять ентузіазму, а влаштують табірний бунт. Практики придру-

шення табірних бунтів Янукович не має, теорії також. Будь-які заходи – миротворчі або, боронь Боже, силові – ставатимуть черговим свідченням його безпорадності та нелегітимності. Найбільш прикро, що Віктор Федорович особисто навряд чи усвідомить, чому все йде не так, і з чим він має справу. Адже робить усе правильно, діє за тією самою логікою, яка досі приносила лише успіхи! Ну що ж, розгляньмо логіку.

ПРИРОДА БЕРЕ СВОЄ

Плоті від плоті тоталітарної системи в її пізньомаразматичному варіанті Віктор Федорович не визнає й щиро не розуміє жодних схем людської взаємодії. Водночас як висуванець і яскравий представник специфічного посткомуністичного бізнес-середовища президент не може сприймати людей інакше, ніж ресурс, – наслідок специфічного локального досвіду життя в його регіоні, де штучна безжална індустріалізація поламала всі нормальні соціальні механізми, замінивши їх мобілізаційною дисципліною та ерзац-спільнотами на кшталт «рідного заводу», «рідної шахти», «рідної бригади» (це не пародія, а досі реально діючі міфологеми) або, навпаки, «рідної слобідки» з її напівкримінальною етикою (може, не напів-, це вже як кому пощастить). У тих умовах, може, й не вдається керувати людьми інакше, ніж примушувати, шикувати, нагинати.

Проте втім-то й річ, що Донбас – це, звісно, Україна, але Україна – не Донбас. Вона, поперше, незрівнянно більша, подруге, взагалі інакша: складніша, різноманітніша, з не до

кінця похованими сталими увяленими про порядок речей. Щоби довго не пояснювати, дайте на слові, Європа. Так, замучена, понівечена, добряче піддана селекції, багато разів згвалтована, але Європа. Тобто регіонали мають справу із системою принципово іншого рівня складності, ніж було досі.

Якщо говорити відверто, що для них влада в Україні, як не специфічний, супермасштабний бізнес-проект? Його надмета – прибутки, навіть надприбутки, але не більше. Населення, як уже було сказано, – ресурс, який, по суті, нічим не відрізняється від інших, таких як земля, виробничі потужності, транспортна інфраструктура, сировина тощо. Що робити з Україною як такою, – з її традиціями, історією, культурою, соціальним складом та потенціалом розвитку, – вони не уявляють і, схоже, не замислюються. В ідеалі треба було б її перетворити на якусь «нову історичну спільноту» на кшталт радянського народу, але для цього потрібні зовсім інші засоби: КПСС, КДБ, армія, міліція, закриті кордони, пропаганда – все це в нинішніх умовах є недосяжною фантастикою. Реальний хіба що полегшений варіант: конгломерат олігархів і регіональних баронів, побудований за принципом кругової поруки із залученням, власне, кримінальних угруповань, який керується з єдиного центру й залишає населенню ілюзію особистої свободи в межах чітко окресленого коридору можливостей (відповідно до цих умов надмірна кількість відносно незалежних підприємців є зайвою). Реальна Україна таку пропозицію, як виявляється, відкидає. Нагнути її не так просто, як здавалося. Чому? Адже зовсім поруч вийшло, ще й як.

РОСІЙСЬКА МОДЕЛЬ

Московські ЗМІ, що коментують останні київські події, пишуть прямо: Янукович наслідує саме російську модель знищення дрібних власників як класу. Й водночас підкреслюють, що протестні акції такого масштабу в сучасній Росії неможливі. Спробуймо обійтися без звинувачень та образ. Російська вертикаль влади ґрунтується передусім на безперервній традиції разом зі специфічною ідентичністю, що

зазнала змін і трансформацій упродовж останніх двох десятиліть, проте збереглася як реальний фактор стабільності нинішнього соціуму.

Нині ця ідентичність включає в себе суперечливі й, на перший погляд, несумісні складові: звеличення Сталіна та царського дому Романових, героїзація Червоної та Білої армій, романтизація правоохоронних органів («Менти») та криміналітету («Бригада»), проте така складносполучена міфологія виявила свою дієвість і маніфестує чималий потенціал експансії. В її основі лежать спадковість і надособистісний вимір: «жила бы страна родная, и нету других забот». Фетишизація держави не просто передбачає, а саме вимагає сильної влади, на яку перекладається індивідуальна відповідальність за важливі рішення й покладаються надії щодо поліпшення життя.

Як наслідок – поодинокі прояви громадянської свідомості не знаходять підтримки в масах, і це дає змогу тримати під контролем обмеженої групи людей колосальний, хай навіть і морально застарілий, економічний потенціал країни. До цього слід додати нафтогазову ренту, що допомагає підготовувати найвразливіші верстви населення, решта ж успішно вбудовується в систему колективного дерібану, й це до якогось часу всіх нібито влаштує.

Не забуваймо й про суб'єктивний фактор: хай там як, а російська влада постійно рекрутує здібних інтелектуалів, які забезпечують їй не лише відносно ефективний менеджмент у межах окреслених завдань, а й ідеологічне прикриття. Ретельно реконструйована «свідомість обложеної фортеці» майже автоматично провокує глибоку недовіру до демократичних запозичень та справжніх інновацій, підігриває латентні експансіоністські настрої й водночас дозволяє керівництву держави мати стабільну довіру більшості населення.

Для наслідування такої моделі Україні бракує як ментальних засад та ідеологічного, в широкому сенсі слова, обґрунтування авторитаризму, так і вуглеводневої голки. Без мавпування таких нібито привабливих зразків політика регіоналів ви-

являє свою приреченість навіть швидше, ніж можна було очікувати.

У ПОШУКАХ ОПОРИ

Отже, ґрунт під кріслом Януковича відчутно хитається. За браком авторитету всередині країни він змушений шукати точку опори за її межами. Де? Вибір не такий і великий. Захід, як уже не раз зазначалося, Україну здав. Обіцянка-цяцанка безвізового режиму (див. стор. 20) ніяк не компенсує відсутності реальних кроків назустріч євроінтеграційним зусиллям, навіть якби вони в нинішньої Української держави були. Водночас Росія у відповідь на подальші, скажімо відверто, не надто шедрі поступки демонструє дедалі здоровіший апетит. Це вже безпосередньо загрожує інтересам частини провладної команди, в такий спосіб позбавляючи лідера підтримки ще й усередині своєї нібито монолітної групи симпатиків.

Виявляється, вибір у нашого президента залишився невеликий. Або він в істеричних пошуках порятунку має цілковито погодитися для своєї держави на статус сателіта, додаткової провінційної губернії великої імперії, з виконанням усіх вимог включно з мовно-культурним домінуванням та здачею останніх ласих шматків економіки, або... повернутися обличчям до власного народу. В такий маневр, враховуючи особливості характеру й життєвий досвід нашого героя, повірити важко, проте, як кажуть, біда навчить. Зумів же в сусідній Білорусі «останній диктатор» Європи здійснити вражаючий розворот, демонстративно апелюючи до національної гідності. Тільки Україна, найімовірніше все, не задовольниться ритуальними танцями, тепер вона вимагатиме конкретного порядку денного й справжніх змін.

У будь-якому разі точку розпаду та депресії в суспільстві, схоже, пройдено. На черзі низка виявів громадянської непокори, які не вдасться ігнорувати. Віктор Федорович Янукович приречений наздоганяти ситуацію. Так, саме він, персонально. Нічого не вдієш: особиста влада передбачає особисту відповідальність. ■

Євросоюз готовий чекати демократичних реформ від української влади, яка вміло маніпулює страхами європейців

Автор:
Дмитро
Губенко,
Брюссель

«З усіх неєвропейських лідерів [країн – не членів ЄС], з вами, мабуть, ми зустрічаємося найчастіше», – з усмішкою сказав Вікторові Януковичу в своєму вступному слові на саміті «Україна – ЄС» президент Єврокомісії Жозе Мануел Баррозу. На підсумковій пресконференції ще один президент – цього разу Ради Європейського Союзу – Герман ван Ромпей навіть підрахував, що це вже його третя зустріч з українським гарантом. Схоже, згадані побажання не були марними: відчувалося, що обидві сторони ретельно підготувалися до саміту й не мали щодо нього завищених очікувань.

ВІЗОВИЙ ОПТИМІЗМ

Українські та європейські лідери вже вчотирнадцяте зустрічалися у форматі щорічного саміту, на якому вони традиційно підбивають підсумки попереднього року та презентують плани на наступний. На переговори витрачається лише близько півтори години, адже позиції сторін і навіть підсумкові документи зазвичай уже заздалегідь відомі. Утім, бувають і винятки: торік у Києві зустріч тривала значно довше, оскільки президент Віктор Ющенко до останнього намагався підписати угоду про асоціацію, незважаючи на неготовність її складової – угоди про зону вільної торгівлі.

Цього року саміт з Україною європейці вирішили провести у Вал-Дюшес – замку на околиці Брюсселя, де відбувалися перемовини щодо підготовки Римського договору 1957-го, від якого веде свою біографію теперішній Європейський Союз. Певна річ, ван Ромпей згадав про це, відкриваючи переговори, але на ухвалення історичних рішень на саміті насправді ніхто й не сподівався. Усе вклалося в протокольні норми, а ключовим результатом перемо-

План дій щодо лібералізації візового режиму передбачає: введення біометричних паспортів; посилення заходів боротьби з нелегальною міграцією; удосконалення управління кордоном; поглиблення міжнародної взаємодії щодо боротьби з орглощиністю, обігом наркотиків і торгівлею людьми

Заспокійливе дл

вин Віктор Янукович оголосив план дій щодо лібералізації візового режиму. Провладні ЗМІ одразу ж назвали цю подію європейським проривом України, однак тут, у Брюсселі, її сприймають набагато тривіальніше. Викладені в документі (який навіть не потребував підписання) основні умови скасування короткострокових шенгенських віз для українських громадян уже давно відомі, тож називати його значним зовнішньополітичним проривом не випадає. Європейців змусив усміхнутися хіба що безмежний оптимізм нашого президента, який пообіцяв «подолати цей нелегкий шлях» уже наступного року. Експерти вважають, що на виконання умов ЄС зна-

добиться від трьох до п'яти років. На 2011-й сторони поставили перед собою ще одну амбітну мету – завершити роботу над угодою про асоціацію, що включатиме й створення зони вільної торгівлі. Однак переговорний процес щодо ЗВТ останнім часом значно загальмувався (див. стор. 42), тож навряд чи наступний саміт «Україна – ЄС» (восени 2011 року) буде історичним.

ЗГАДКА ПРО ПРОТЕСТИ

Янукович у Брюсселі продемонстрував, що він непоганий учень. Принаймні уроки з дипломатії, які йому, схоже, пришвидшеними темпами дають у Києві, не були марними. Він був спокійним і впевненим у собі, жодного

Я Януковича

ФОТО: REUTERS

разу не помилювався публічно в назвах країн, іменах чи посадах і лиш одного разу обмовився, сплутавши 2001 рік з 2011-м. Але традиційно слабким для нього місцем залишаються прес-конференції за кордоном, які не контролює його прес-служба. Саме на них журналістам – українським та іноземним – іноді вдається підняти неприємні для президента теми.

У Вал-Дюшес були присутні дві групи українських журналістів: одна прибула разом із гарантом, а іншу (до складу якої входив автор цієї статті) на саміт запросила делегація Євросоюзу в Києві. На прес-конференції представники президентського пулу намагалися не дати слова колегам із проти-

лежного табору, проте їм це не вдалося. Відповідно Вікторіві Януковичу довелося на всю Європу пообіцяти підписати закон про доступ до публічної інформації (щойно його буде розглянуто у Верховній Раді) та зустрітися з організаторами акцій протесту проти Податкового кодексу, що відбувалися в Києві водночас із самітом. А Баррозу та ван Ромпей із подачі українських журналістів відзначили, що між євроінтеграцією та демократичними цінностями все ж є нерозривний зв'язок.

До речі, згадка про протести малих підприємців, які пообіцяли йому імпічмент, змусила українського президента на якусь мить утратити спокій. Проте він спромігся повернути цю ситуацію на свою користь. «Коли говорять, що в Україні є обмеження демократії, треба прийти до Києва, подивитися телевизор, почитати газети, поглянути, що діється на вулиці, де постійно відбуваються демократичні процеси», – зазначив Янукович. І додав: «Я не хочу сказати, що мені це подобається, але...»

ПОДІЛЯЙ І ВОЛОДАРЮЙ

Звісно, значно приємніше президентові було розповідати європейцям про «стабілізацію» теперішньої державної влади в Україні та про її відданість економічним реформам. Економізація політики взагалі останнім часом стала своєрідним ноу-хау наших високопосадовців у переговорах із Євросоюзом. «Я хотів би зробити наголос: людина вільна, коли вона не бідна й коли здатна захистити себе. Тому економічний розвиток – це також одна з важливих частин, яка безпосередньо впливає

ЕКОНОМІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ – НОУ-ХАУ НАШИХ ВИСОКОПОСАДОВЦІВ У ПЕРЕГОВОРАХ ІЗ ЄВРОСОЮЗОМ

на демократію та свободу в нашій країні», – можна було почути від Януковича у Вал-Дюшес.

Європейці поки що воліють довіряти українському президентові. Принаймні очікуваної

багатьма критики в підсумковій заяві саміту не виявилось, якщо, звісно, не брати до уваги спровоковану місцевими виборами згадку про «потребу подальшого посилення демократичного розвитку». Значно критичнішою обіцяє бути резолюція Європарламенту щодо ситуації в Україні, оприлюднення якої вже двічі відкладалося (востаннє – щоб не заважати проведенню саміту «Україна – ЄС»). Цілком можливо, що її ухвалить уже 25 листопада. А отже, в документі буде дано оцінку не лише місцевим виборам, а й саміту.

Європейські експерти зазначають, що у своїх спробах заблокувати резолюцію українська влада (див. стор. 24) досягла того, чого не вдалося навіть значно потужнішим країнам світу, наприклад Китаю, – поділити Європарламент. Європейська народна партія, давній партнер БЮТ та НУ – НС, що має найчисленнішу фракцію в представницькому органі ЄС, підготувала досить жорсткий документ, у якому, зокрема, засуджувалося «зростання авторитарних та антидемократичних тенденцій в Україні». Але Прогресивний альянс соціалістів та демократів, із яким Партія регіонів на диво вчасно уклала угоду про співпрацю, спромігся за допомогою інших груп заблокувати її.

Мотиви соціалістів, на перший погляд, шляхетні: вони хочуть зробити своїх союзників-регіоналів більш європейськими. Багато хто в істеблішменті ЄС також побоюється, що жорстка критика може відштовхнути Україну до Росії. Українська влада добре знає про ці страхи європейців й уміло ними маніпулює. Як наслідок – Євросоюз готовий чекати від Віктора Януковича демократичних реформ навіть тоді, коли згорання демократії в Україні стало цілком очевидним.

Однак ця ситуація тривати недовго. На відміну від свого попередника на президентській посаді Вікторіві Януковичу ні на кого звалити провину за брак реальних дій. Якщо 2011 року регіонали так і не розпочнуть давно обіцяних реформ, європейці неодмінно поставлять перед ними питання і щодо «стабільності», і щодо методів, якими її було досягнуто. ■

ДЕРЖАВА, яку критикують

Євродепутат від Польщі Павел Коваль про концептуальні помилки української влади

Спілкувався
Роман Кабачій

Місцеві вибори, що відбулися в Україні 31 жовтня, дістали суперечливі оцінки закордонних спостерігачів. Одними з останніх свою доволі критичну доповідь оприлюднили євродепутати від Польщі Павло Коваль і Ян Козловський. У Європарламенті Коваль очолює комісію «Україна – ЄС», тож буває в нашій країні досить часто, хоч, як визнає сам, зі змінним успіхом.

У. Т.: З обранням Броніслава Коморовського президентом Польщі чимало спостерігачів в Україні висловлювали побоювання щодо змін у східній політиці Польщі, котра ґрунтуватиметься на прагматизмі, а не романтизмі. Можливо, нинішня Україна потребує саме такого підходу?

– З польського погляду було б ідеально, якби зник нині наявний ефект маятника, який полягає в гарних відносинах Польщі або з Росією, або з Україною. Коли б виявилось, що кращі відносини з Росією погіршують ставлення до України, це однозначно було б негативом для Польщі. Це послаблює Польщу та її безпеку. Проте ліпші відносини з Україною залежать від обох сторін, і фактично виходить так, що незалежно від нового курсу з Росією, який я сам дуже критично оцінюю, польсько-українські зв'язки потребують нового імпульсу. Після смерті Леха Качинського цього імпульсу постійно бракує. Качинський спирався на регіональну політику Польщі, концентрував на

ній свої зусилля, наразі цього не вистачає. Свідченням визнання такої ролі пана Леха є те, що вулиці на його честь з'являються не в Польщі, а в Україні, Молдові, Грузії.

У. Т.: На вашу думку, що може бути спільного між олігархічною Партією регіонів і Прогресивним альянсом соціалістів та демократів (друга за чисельністю партія, представлена в Європарламенті), з якою регіонали на диво вчасно уклали угоду про співпрацю?

– Нині очевидна інтенсифікація української політики на європейському щаблі, український політикум шукає шляхи до європейської політики. Ми це бачимо в Європарламенті: ще недавно непогані відносини із Європейською народною партією підтримували «Батьківщина», «Наша Україна» та Рух, а ось тепер з європейськими соціалістами підписала угоду Партія регіонів. Я сприймаю цей процес як намагання впровадити українське політичне життя до європейського крутообігу. А той факт, що регіонали тепер присутні на європейській арені, може бути позитивним саме для української опозиції, оскільки зміцнює її як партнера в очах християнських демократів – Європейської народної партії, яка є першою за чисельністю політичною силою у Європарламенті. Парадоксально, але таки зміцнює.

У. Т.: Як довго триватиме прихильне та поблажливе ставлення європейських політиків до Януковича, який у Брюсселі говорить одне, у Москві друге, а робить третє?

– Усі європейські співрозмовники відкрито кажуть українським політикам, у чому суть проблеми. Вона не лише в президенті Януковичі, хоч наразі саме від нього залежало проведення чесних місцевих виборів. Виявлено чимало порушень, проте не зафіксовано відкритих фальсифікацій, принаймні підтверджених на такому рівні, що можна було б говорити про цілковите спотворення результатів перегонів. Думаю, про ці порушення президент Янукович, а особливо представники його команди почують ще багато. Раніше темою номер один була нестабільність, що певною мірою виправдовує Януковича. Українські політики з помаран-

**НЕМОЖЛИВО ЗАВЕСТИ
УКРАЇНУ ДО ЄВРОПИ,
ОПИРАЮЧИСЬ ЛИШЕ НА
ОДИН ПОЛІТИЧНИЙ ТАБІР**

чевого табору роками чули: «Чудово, у вас усе прекрасно, але з вами неможливо співпрацювати, бо постійно змінюється уряд або якісь авантюри в парламенті». Деякі політики в Європі звикли, на жаль, до такої формули, що Україна є державою, яку постійно критикують. Спершу за брак ста-

ФОТО ОЛЕКСАНДР ЧЕМЕНЬСЬОВ

**БІОГРАФІЧНА
НОТА****Павел
Коваль**

Народився
1975 року
в м. Жешув.

1999 рік – закінчив історичний факультет Ягеллонського університету в Кракові.

2000 рік – працює в Департаменті закордонних зв'язків Ради Міністрів Польщі.

2003–2005 роки – директор Мазовецького центру культури й мистецтв.

2005 – обраний до сейму від партії «Право і справедливість» (переобраний 2007-го), був віце-головою фракції «ПіС» та віце-головою Комісії закордонних справ.

2009 рік – обраний євродепутатом від виборчого округу Кракова, очолює парламентську комісію «ЄС – Україна»

більності, а вже коли вона з'являється, то впливає, що рівень демократії невідповідний. Українська влада може виправдати концентрацію влади лише пришивдшенням європейських аспірацій України. З цим має бути пов'язана не тільки демократизація, і не лише виборчих процесів, а й реформування, причому не поодиноким виборчого законодавства, а створення можливостей для конкретних дій. Найбільше мене вразили, і я про це написав у звіті про вибори (був в Одесі та Чернігові), напруга навколо цих виборів та залежність місцевого самоврядування в Україні від центральної влади.

У. Т.: Була інформація, що українська сторона відряджувала вас їхати на місце спостерігати за виборами.

– Парадоксально, але дуже серйозний тиск чинився з європейського боку. Була дискусія, чи робити місію спостерігачів, бо, зазвичай, коли вона організовується, то, власне, з тією метою, щоб стежити як за процесом підготовки, так і за самим голосуванням та підрахунком голосів. Вибори – це не лише голосування, але й процеси як до, так і після. Почавши зі змін у виборчому праві майже перед виборами,

влада унеможливила повноцінну участь деяких партій у перегонах. На увагу теж заслуговує факт особливого статусу в бюлетенях (номер один) Партії регіонів у більшості областей. Я свій звіт написав, резолюція Європарламенту щодо ситуації в Україні з'явиться найближчими днями. У ньому є критичні зауваги до всього виборчого процесу. Але маємо зберегти дистанцію, ми поки що не можемо застосувати до України стандарти, які вдсятеро гостріші від тих, що застосовуємо до Білорусі чи Росії. У Брюсселі і Страсбурзі я маю бути оптимістом щодо України, у Києві – скептиком, і в цьому теж проблема.

У. Т.: Як часто вам говорять, що євроінтеграція України належить до категорії безнадійних справ?

– Часто, оскільки багатьом у Європі надто легко казати: вибори були погані, усе, що йде від Януковича, погане, а тому обличчю ту Україну. Натомість мене дивує, як дехто в Україні, коли чує щось таке, то вважає це чудовою звісткою, проте не усвідомлює, що за цими словами буде відповідний наслідок: закриваємо справу України взагалі. Дуже просто заявити, що все погано, що Янукович не дотримується виборчих стандартів, але важливо хоч якось вплинути на президента та його партію, щобби була змога щось змінити на краще.

У. Т.: Партія регіонів постійно наголошує, що прийшла надовго...

– Партія влади завжди каже, що прийшла надовго, а опозиція повинна мати в собі сили, щоб переконати кожного виборця або кожного, хто приїздить ззовні: ситуація складається так, що невдовзі ми виграємо. Якщо партія втрачає переконаність, то вона перестає бути опозицією і перетворюється на громадську організацію або ж товариство критиків влади.

У. Т.: Але нам потрібна не така кишенькова опозиція, як у Росії, – так звана опозиція комуністів і популістів.

– В українському політикумі є багато людей, які намагаються російськими методами будувати свою позицію у Європі. І навіть на

Заході є люди, які хотіли б трактувати Україну як Росію, і забути про те, що Україна вийшла далеко наперед та наблизилася до Євросоюзу. Але єдиний вихід для України: сказати собі, що вона давно не належить до Радянського Союзу, що має значно кращі досягнення у проведенні виборів, що вона вже в на півдорозі до ЄС.

У. Т.: У чому українці програють росіянам у «коридорній дипломатії»?

– Російська дипломатія належить до тих, які десятки років прокладали собі шляхи до європейських політиків, вона має величезний досвід. Україна цього не робила роками. Дипломатичну активність України я б назвав стандартною. Це при тому, що її становище вимагало чогось більшого, оскільки вона мала проблему постійного ототожнення з Росією. Україна мала б представляти себе як державу, яка має власні амбіції, свій шлях. Те, чого мені та моїм колегам по Європарламенту бракує, це демонстрації того, що Україна не складається з самої влади. Себто проблема може полягати в тому, що дипломатія може бути дуже активною, але виникне враження, що працює вона виключно для Партії регіонів. Це найбільша помилка. Тому я безупинно повторюю українським політикам, щоб використовували увесь запас української дипломатії, українських фахівців з європейських питань, бо неможливо запровадити Україну до Європи, опираючись лише на один політичний табір.

У. Т.: Однією зі справ, яка стосується як згаданих вами спеціалістів з європейських питань, так і процесу тягlostі, є створення Східного Європейського університету, з проекту якого з легкої руки міністра Дмитра Табачника Україна вийшла...

– Нині можна зауважити, що бракує як мінімум однієї, а то й двох вищих шкіл, які б вели підготовку українських еліт з думкою про євроінтеграцію. Хоч Україна не належить до Євросоюзу, але все може змінитися за 15–20 років. І тоді треба буде мати не десять осіб, які знаються на європейській бюрократії, і не сто, а кілька тисяч. ■

«Назустріч» Європі

Автор:
**Тарас
Кузьо**

Команда Віктора Януковича активно піариться та лобіює свої інтереси на Заході, що є новинкою для України. Ще до місцевих виборів 31 жовтня Партія регіонів змогла перешкодити Європарламенту ухвалити критичну резолюцію щодо нашої країни, підписавши меморандум про співпрацю з групою європейських соціалістів. Соціалісти з країн Східної Європи, зокрема Румунії, вочевидь, займалися лобіюванням не з ідеологічних мотивів, адже що може бути спільного в них з українською олігархічною партією. А «прагматичних» депутатів Європейської народної партії (ЕНП) із Польщі обробляли, граючи на їхніх страхах, мовля, Україна може стати другою Білоруссю. На це працювали й брюссельські статті речника президента з питань зовнішньої політики та заступника голови комітету Верховної Ради із закордонних справ Леоніда Кожари.

Одразу після виборів та тієї порції міжнародної критики, яку Україна отримала щодо їх організації, стартувала багатоскладова пропагандистська кампанія у вигляді «роботи над помилками». Насамперед це скоординовані статті в Kyiv Post Адріана Каратницького, Леоніда Кожари та перебіжчика з БЮТ Олександра Фельдмана, в яких применшувалися масштаби фальсифікацій. Своєю чергою, заступник голови Адміністрації президента Ганна Герман спробувала достукатися до неурядових організацій у її третьому «Листі на захист демократії», опублікованому в газеті «Дзеркало тижня». Вочевидь, мета публікації – асиміляція громадської мережі «Опора», що має бездоганну міжнародну репутацію, подібно до того, як уже було асимільовано Комітет виборців України. Усі західні коментарі та офіційні заяви щодо порушень під час виборів містили посилання на «Опору», а не на КВУ.

У пропозиції західним експертам та представникам Венеційської комісії допомогти владі вдосконалити виборче законодавство також вбачають PR-складову кампанії з інформаційної обробки Заходу.

А найуцесливіший крок «назустріч» Європі зробив голова Служби безпеки України Валерій Хорошковський, запросивши 15 євродепутатів до найдорожчого ресторану Брюсселя Maison du Sagne. Член ЕНП від Німеччини Елмар Брок не приховував свого здивування, що в Україні саме чільник СБУ займається лобіюванням. Хорошковський узагалі не переймався тим, що його спробам улетіти своїх гостей перешкоджатиме очевидний для Заходу конфлікт інтересів голови СБУ, власника телеканалу «Інтер» та члена Вищої ради юстиції.

Утім, на заваді успішності пропагандистської кампанії української влади стоять чинники, через які західні дипломати і міжнародні організації в будь-якому разі не сприйматимуть «євроінтегра-

ційних» потуг Києва. Вони лише посилюють втому від України в Європі та США.

Насамперед це невиконання обіцянок щодо проведення чесних виборів і кримінального покарання фальсифікаторів, а також нахабна брехня СБУ, яка спочатку заперечила факт нагляду за академіками, журналістами та політичними активістами, а місяць потому визнала. Таким совковим лицемірством нікого не обдуриш ні в Україні, ні за кордоном.

Віктор Янукович уже монополізував владу значно більшою мірою, ніж Кучма, який мав справу з парламентом, половина депутатів якого перебували в опозиції. Відповідно як гарант Конституції він несе персональну відповідальність за ТАКІ вибори.

Влада зосередила увагу на недоліках виборчого закону, в яких вбачає причину проблем місцевих виборів, і водночас вдалася до радянських теорій змови, щоб применшити важливість критики країн Заходу. Янукович, Герман, Кожара та Колесніченко нібито вірять у те, що проти України працює змова Заходу, так само як Кучма і той самий Янукович переконували в цьому шість років тому, намагаючись пояснити витоки Помаранчевої революції. Зокрема, Герман упевнена, що критичні західні статті є «джинсою», тобто за їх написання платять так само, як і в Україні.

Дозвольте собі дати українській владі дві поради. Якщо ви хочете, щоб на Заході вас сприймали всерйоз, не вдавайтеся до совкового світобачення. І не вимагайте від нас сприймати за чисту монету ваші спроби 2004 і 2010 років ухилитися від звинувачень у фальсифікаціях, заявляючи, що вони є змовою Заходу. Час змиритися з реальністю.

**СОВКОВИМ
ЛИЦЕМІРСТВОМ
НІКОГО НЕ ОБДУРИШ
НІ В УКРАЇНІ,
НІ ЗА КОРДОНОМ**

Нарешті, західні дипломати роздратовані неврамовним апетитом української влади. Її «багатовекторність» означає згортання демократичних набутків і водночас бажання одного дня вступити до Європейського Союзу. За такого підходу цього ніколи не станеться. Тож наші лідери мають зро-

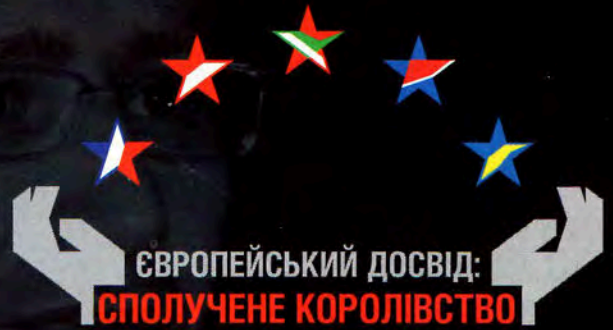
бити вибір між наслідуванням путінського авторитаризму та підписанням угоди про зону вільної торгівлі з ЄС. Якщо Україна виконає всі вимоги, необхідні для її підписання, вона на дві третини задовольнить Копенгагенські критерії членства в ЄС, а відтак однією ногою буде в Європейському Союзі.

Лідери ЄС мають переконати українських керівників, що ті не можуть отримати все й одразу, оскільки між внутрішньою та зовнішньою політикою є тісний зв'язок. Вони також повинні донести до олігархів, які спонсорували виборчу кампанію Януковича: якщо ті хочуть підписання угоди про ЗВТ (що природно), то мусять використати свої важелі впливу на команду президента ще до того, як двері в ЄС для України буде зачинено. ■

ПРО АВТОРА

Тарас Кузьо є науковим співробітником Австрійської фундації плану Маршала та Центру трансатлантичних відносин Школи фундаментальних міжнародних досліджень Університету Джона Гопкінса у Вашингтоні

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД:
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО

К Н И Г А Р Н Я

Тиждень
Український тижень

BRITISH
COUNCIL

30 листопада (вівторок)

19:00

Книгарня «Є»: Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Британська Рада в Україні, Книгарня «Є» та журнал «Український тижень» запрошують на зустріч із Брайаном Бріваті в рамках спільного проекту «Європейський досвід: Сполучене Королівство»

Тема зустрічі: «Електронне врядування: міфи та реальність»

Брайан Бріваті

Професор, викладач новітньої історії в Кінгстонському університеті, автор бакалаврських та магістерських курсів із прав людини, а також численних робіт і публікацій, присвячених сучасній державній політиці Великої Британії. Зокрема, особливу увагу приділяє політичній історії Лейбористської партії. Серед опублікованих робіт – добірка промов відомого британського політика Джона Сміта «Guiding Light» («Дороговказ»). Пан Бріваті відомий завдяки своїм коментарям і виступам перед пресою з питань політичної історії.

Очолює Меморіальний фонд імені Джона Сміта з січня 2008 року.

Регулярно публікується в таких виданнях: Guardian, The Times, The Financial Times, The Independent, The Observer, The New Statesman, Progress, The Fabian Review та Parliamentary Brief.

ВХІД ВІЛЬНИЙ

305 ...анців

Для остаточної перемоги в боротьбі за дату парламентських виборів Андрій Клюєв має ще раз знайти ресурси для об'єднання конституційної більшості

Автор:
Юрій Ніколов

«Найсмішніше буде, коли в лютому регіонали відмовляться від виборів 2012 року й пустять цих зас...анців на вибори в березні», – знущався нашоукраїнець Тарас Стецьків зі своїх колег по фракції після голосування 19 листопада, коли парламент зробив великий крок до продовження своїх повноважень, проголосувавши за внесення змін до Конституції щодо дати парламентських виборів (жовтень 2012-го). Навіть після такого вияву лояльності до Януковича, як 305 депутатських голосів (за продовження своїх повноважень), визначеності щодо дати парламентських виборів немає.

КОНФЛІКТ СЦЕНАРИСТІВ

Тиждень уже писав про два сценарії виборів, які вкладали в голову Вікторові Януковичу конкуруючі угруповання в ПР: так звані фірташівці, представлені головою президентської адміністрації Сергієм Львовичем, та донецькі бізнесмени, від імені яких виступає перший віце-прем'єр Андрій Клюєв (див. № 47/2010). Фірташівці начебто наполягають на виборах уже в березні-2011, щоб посилити вплив на майбутню більшість у Верховній Раді: як через підвищення своєї квоти в списку Партії регіонів, так і через введення до парламенту та нової пропрезидентської коаліції інших партій. Їхній план включає в себе елемент раптовості: конкуренти мають вірити, що ВР обиратимуть 2012 року, щоб вони не встигли підготуватися до виборів, якщо голосування призначать на березень 2011-го. У такому разі росукрєнергівські сателіти отримають фору. Наприклад, Арсе-

ній Яценюк, за списками якого на виборах до Київської облради йшов син київського губернатора Анатолія Присяжнюка (пов'язаний із міністром палива Юрієм Бойком, партнером Дмитра Фірташа), заявляв *Тижню*, що не розпустив своїх виборчих штабів. Своєю чергою, Клюєв лобює вибори-2012, щоб забезпечитися від посилення конкурента та зберегти вплив на чинний склад парламенту, де саме перший віце-прем'єр, як і три роки тому, є головним збирачем конституційної більшості під Януковича.

Наразі ситуація виглядає так, ніби Андрій Клюєв домігся свого. Минулого тижня Рада проголосувала за продовження терміну своїх повноважень до п'яти років, попередньо отримавши відповідний висновок Конституційного Суду. Мовляв, на дострокових виборах 2007-го нардепи обирали на п'ять років, тому буде законно відсидіти весь термін. А те, що ці самі нардепи нещодавно скасували Конституцію-2004 з її п'ятирічним терміном для парламентаріїв та повернулися до старого Основного Закону, згідно з яким ВР обирається кожні чотири роки, вже несутєво. Такі вимоги часу.

РАПТОВИЙ БОНУС

Вимог було справді багато. Склалося враження, що Янукович минулого тижня дозволив Клюєву провести акції з перенесення виборів на 2012 рік, поставивши головну умову: потрібна наочна демонстрація конституційної більшості. Восстанне цей парламент наближався до позначки 300 голосів під час голосування за призначення генпрокурором Віктора Пшонки. Його кандидатуру підтримали 292 нардепи.

Відомо, що в розпорядженні регіоналів було ще шість карток, які просто не знайшли куди вставити. Янукович тоді був дуже задоволений покірністю Ради, однак відсутність на табло магічної цифри залишала присмак невдоволення.

Вочевидь, спусковим гачком для старту клюєвського сценарію став... Міжнародний валютний фонд. Уряду Миколи Азарова конче потрібен черговий транш кредиту МВФ – бюджет тріщить по швах. Своєю чергою, Фонд висунув жорстку вимогу: гроші дамо в обмін на пенсійну та податкову реформи. З першою якість не складається. Таке враження, що Азарову просто страшно заглядати в прірву, що утворилася в бюджеті Пенсійного фонду. Що ж до другої, то тут влада форсувала ухвалення Податкового кодексу. Проте в обмін на голосування за антинародний кодекс депутатів треба було запевнити, що виборів у найближчій перспективі

ФОТО: РНН

не буде. Обіцяти було кому. У наступний парламент, вочевидь, не зможуть переобратися ні Володимир Литвин, ні уламки НУ – НС. Та й регіонали з комуністами зараз мають величезні проблеми з рейтингом.

Янукович ці проблеми побачив своїми очима з телекрана у вівторок 16 листопада. Тисячі підприємців (а це не оплачувані студенти-прапоросці) влаштували мітинг під стінами парламенту. Віктор Федорович відчув загрозу виникнення нового Майдану, який шість років тому забрав у нього перемогу. Цим, схоже, й скористався Ключев. Він добре виконав своє домашнє завдання, рекрутувавши під стяг конституційної більшості ще понад десяток опозиціонерів, які не голосували за генпрокурора.

Із помітних постатей нових «тушок» можна виокремити кількох нардепів. У БЮТ здався Степан Глусь (горілка «Немирів»), Євген Сігал («Гаврилів-

БИТВА ОЛІГАРХІВ. Дата виборів залежатиме від того, яка з груп впливу в ПР схилить на свій бік президента

ськ курчата»), Іван Куровський (будівництво в Києві). Це на додаток до Тарієла Васадзе (АвтоАЗ), Олександра Буряка (Брок-бізнесбанк), Миколи Баграєва (шоу-бізнес) та кількох менш відомих депутатів

У НУ – НС цього разу здався 41 нардеп. До відомих перебіжчиків із груп Давида Жванії, «Єдиного центру» та інших «тушок» додалися нардепи від УНП Юрія Костенка, уламки Народного

РІШЕННЯ КС НЕ ЗОБОВ'ЯЗУЄ ПРОВІДИТИ ВИБОРИ 2012-ГО, А ЛИШЕ ДОЗВОЛЯЄ

руху і так зване угруповання «Привату» (Олександр Третяков, Ігор Палиця, Ірина Геращенко, Едуард Зейналов). Навіть група Вячеслава Кириленка «За Україну!» «делегувала» Олега Гумєнюка (бізнес-партнер по хлібопекарній промисловості зятя Святослава Піскуна).

РАДА НА ГАЧКУ

У результаті Янукович отримав те, що хотів, – наочне втілення мрії про слухняну конституційну більшість та ухвалення Податкового кодексу для одержання мільярдного кредиту від МВФ.

Утім, іронія долі полягає в тому, що з виборами визначеності все ж таки немає. По-перше, рішення Конституційного Суду не зобов'язує проводити їх 2012-го, а лише дозволяє. По-друге, конституційну більшість (300 голосів) треба буде набрати ще раз уже в лютому наступного року, коли почнеться чергова сесія парламенту. Тоді ВР матиме знову голосувати за збільшення терміну своїх повноважень, як цього вимагає процедура внесення змін до Конституції. Звісно, інстинкт виживання змусить «тушканів» ще раз згуртуватися заради цієї місії. Однак задля виборів-2012 треба об'єднати хоча б нинішні 305 штиків. А росукренигерівським мільярдерам необхідно переконати лише кількох власників карток із цієї більшості. І тоді вони отримають те, чого бажають, – раптові вибори вже зараз. Щоправда, для цього потрібно підтягти рейтинг Партії регіонів хоча б до рівня, який було зафіксовано за результатами місцевих перегонів. Як варіант – повернути малому бізнесу єдиний податок. До речі, не виключено, що такий хід коном був також закладений у багатокрокову комбінацію однієї з груп впливу всередині ПР.

Хоч би яким фантастичним здавався цей сценарій, імовірність його реалізації лишатиметься доти, доки фірташівці воюватимуть із донецькими регіоналами. А між ними щотижня розгортаються все нові конфлікти. І поки що жодне з угруповань не виглядає приреченим на знищення. Янукович дедалі краще опановує стратегію Леоніда Кучми в майстерності «розводок» свого ж оточення, аби ніхто не зміг із ним зрівнятися у впливі на ухвалення найгрошовитіших рішень в Україні. Тому жоден нардеп не може бути впевнений, що нинішній розклад вічний. Тим більше з парламентом, який висить на гачку в Януковича. ■

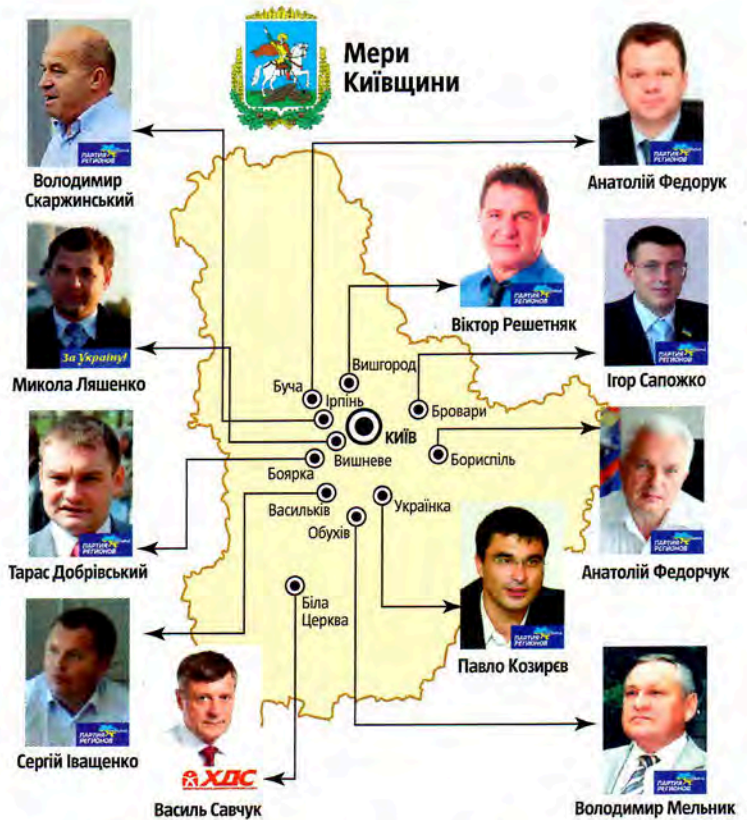
Київщину перефарбували

Озброївшись адмінресурсом, влада встановила тотальний контроль над столицею та областю

Автор
Наталія
Гейчук

Починаючи з 2002 року більшість мешканців столичного регіону віддавала перевагу політикам помаранчевої команди. Апогею їхня підтримка сягнула 2004-го, коли за Віктора Ющенка в другому турі проголосувало майже 83% мешканців Київщини. І навіть на початку 2010 70% із них підтримали в другому турі президентських виборів Юлію Тимошенко. Натомість на кінець року за результатами місцевих перегонів маємо протилежну ситуацію: 65% депутатського корпусу Київської облради – висуванці Партії регіонів.

Завоювання столичної області нинішня влада почала ще навесні – бютівську фракцію, що мала більшість в облradі, розкололи і з її уламків сформували провладну коаліцію, а також замінили «сердечного» голову ради Володимира Майбоженка своїм Олександром Качним. Із початком виборчої кампанії батьки біло-блакитної контрреволюції вдалися до радикальніших дій: клонували своїх головних опонентів, використавши колишнього керівника київського партосередку «Батьківщини» Майбоженка. Його виключили з лав «сердечних» за співпрацю з регіоналами, проте він доволі успішно кілька місяців судився за право очолювати обласну парторганізацію з новим її головою Костянтином Бондаревим. За сприяння Мін'юсту, що визнавав керівництво Майбоженка, було зареєстровано фальшиві списки «Батьківщини» для участі в місцевих перегонах. Пікетування тервиборчкому й голодування соратників Тимошенко під стінами ЦВК відновити справедливості не допомогли. Лише за день до виборів – ввечері 30 жовтня – реєстрацію клону «Батьківщини» скасували. Технологію клонування було застосовано й на

рівні районів: за підрахунками «сердечних», 12 їхніх регіональних парторганізацій отримали нових керівників, які грали на боці Партії регіонів. Після цього «Батьківщина» бойкотувала вибори в області, а відтак вони пройшли без участі найпопулярнішої поміж її мешканців політичної сили.

Проте говорити про цілковитий тріумф регіоналів не випадає. Зміна влади на Київщині відбулася за участі лише половини виборців: явка становила 51,6%. До того ж під час голосування за партійними списками 14% з тих, хто прийшов на дільниці, поставили позначку в графі «проти всіх» – один із найвищих показників по країні. Натомість застосування змішаної системи на виборах у Київській області цілковито виправдало сподівання влади – 80% депутатів мажоритарної скла-

дової пройшли до облради під прапорами Партії регіонів.

БЕЗ ОПОЗИЦІЙ

Якщо порівнювати офіційні результати з даними екзит-полу, який проводила компанія GfK Ukraine, можна виявити дивні речі: всі політичні сили, за винятком ПР та партії «УДАР», отримали менше, ніж за опитуванням на виході з виборчих дільниць. Фактичний результат регіоналів більший на 3%, «УДАРу» – на 1%. Поміж постраждалих від недобору голосів найменшу «похибку» має «Фронт змін» – 1,5%. Натомість «Свобода» по факту недорахувалася половини голосів, а «Наша Україна» та КПУ, попри екзит-полівські показники у понад 3%, взагалі не подолали прохідного бар'єра.

Схоже, партія влади зі своїми майбутніми партнерами,

Склад Київської облради (148 депутатів)

Представники від партій у мажоритарних округах

Підсумки виборів у багатомандатному окрузі

Склад Київоблради за підсумками виборів у 2006 році (120 депутатів)

КОАЛІЦІЯ. Головою Київоблради обрано регіонала Олександра Качного. За його кандидатуру, висунуту ПР, «Сильною Україною» і партією «УДАР», проголосували 119 депутатів із 131 присутнього на сесії. У голосуванні не брала участі фракція «Фронту змін»

принаймні на Київщині, чітко визначилася. Вочевидь, не випадково у першій п'ятірці списку «Фронту змін» до облради опинився син губернатора області Олександр Присяжнюк, як з'ясувалося, «давній соратник Арсенія Яценюка й активний член його партії». Що ж до Віталія Кличка, то на рівні столиці регіонали з ним уже порозумілися, й одне з резонансних рішень влади стосовно ліквідації районів у Києві Блок Кличка у міськраді підтримав у повному складі. Крім того, починаючи з літа ведуться розмови про сватання головного «ударника» на посаду голови Київміськдержадміністрації. Щоправда, для ухвалення рішень у Київській облradі партнери Партії регіонів не потрібні: за підсумками виборів вона здобула більшість – 96 депутатів зі 148, проте майже 30 лояльних опозиціонерів («Фронт змін» – 16, «УДАР» – 12) ніколи не будуть зайвими.

За оцінкою губернатора Анатолія Присяжнюка, вибори на підвідомчій території були чесними й демократичними. Натомість

опозиціонери, окрім стандартних для всієї країни порушень, виявляли й особливі: масову реєстрацію в області пенсіонерів із Києва, де вибори не проводилися. Фастівський і Васильківський тервиборчкоми відзначилися вибірковою прискіпливістю до оформлення документів, які подавали кандидати, і відмовлялися реєструвати представників опозиційних партій. Фальсифікації було зафіксовано в Білій Церкві – там «Свобода» довела в суді, що в неї вкрали майже третину голосів, і домоглася повторного підрахунку. А мешканці Василькова приїхали протестувати проти фальсифікацій виборів мера до Адміністрації президента.

ПОСТВИБОРЧА РЕАЛЬНОСТЬ

З 14 міст обласного підпорядкування Київщини вдесяти мерами стали висуванці Партії регіонів. Як потрібно працювати керівникам міст, які змогли вибороти перемогу під прапорами інших політичних сил, нещодавно президент пояснив: в опозиції їм бути забороняється,

інакше глава держави їм власноруч «повідкручує голови». Відповідні важелі влада має – прикладів порушення кримінальних справ задля виховання чи покарання більш ніж достатньо.

Зважаючи на переможні результати регіоналів в області, губернатор Анатолій Присяжнюк за свою подальшу долю на цій посаді може не турбуватися. Йому вдалося майже неможливе – провести 2/3 депутатів від Партії регіонів до облради й забезпечити біло-блакитну більшість практично в усіх районах області, що була центром помаранчевої революції. Тож хвиля чистки поміж керівництва регіонів, яку президент традиційно проводить за підсумками виборів, не зачепить його. Натомість кількох голів райдержадміністрацій Київщини замінять. За виборчі скандали в Білій Церкві, Переяславі-Хмельницькому, Боярці, Фастові хтось має відповісти, як і за порушення спокою на вулиці Банковій протестувальниками з Василькова.

Панування в Київоблradі дасть регіоналам змогу розпоряджатися найдорожчим ресурсом області – землею – на власний розсуд й остаточно завершити розпродаж залишків комунального майна. Нечисленна опозиція навряд чи зможе стати на заваді, хіба що розповідатиме про дербиш через ЗМІ. Міцна зв'язка губернатор – облрада гарантує безпроблемне впровадження будь-яких ініціатив президента в області та цілковитий контроль над роботою підприємств на підвідомчій території.

Владу в столиці регіонали взяли адміністративним чином, коли усунули обраного мера Леоніда Черновецького від керівництва й передали важелі управління Олександрові Попову, призначивши його головою КМДА. А місцевих виборів у Києві з огляду на відсутність власного кандидата в мери, здатного перемогти, та низьку підтримку партії взагалі не стали проводити. Проте результати перегонів у Київській області засвідчили, що здобути контроль у несприятливих електоральних умовах біло-блакитні здатні й формально легітимним шляхом, тож не виключено, що наступного року киян очікують дострокові вибори. ■

Ідентифікація спецслужби

Навіщо Україні Служба зовнішньої розвідки

Автори:
Мирон Якубовський
(блог «Розвідка України»),
Андрій Лаврик,
Богдан Буткевич

Про зовнішню розвідку України широкий загал практично нічого не знає. Утім, говорячи про роботу вітчизняних розвідувальних служб, треба розуміти, що 99% інформації про хід та результати розвідки не можуть стати відомими пересічному громадянину (оскільки в такому разі втрачається сенс цієї діяльності). Але зважаючи на те, що СЗР та її кадровий апарат утримуються коштом платників податків, важко заперечити, що ми, пересічні громадяни, маємо право бути впевненими в тому, що наші гроші використовуються ефективно.

РЕАЛІЇ РОЗВІДКИ

Будильник спрацює о 6.30. Лейтенант похацьом його вмикає, щоб не прокинулася дружина. Плентається до ванни. Почистити зуби, контрастний душ, ретельно поголитися. Бутерброд нашвидкуруч, чашка розчинної кави – і вже треба бігти. Він укотре задумався над тим, чи варті такі ранні підйоми 4 тис. грн зарплати на місяць. Маршрутка з Троєщини до станції метро «Петрівка» неквапливо пробивається крізь затор на Московському мосту. Потім переповнений вагон метро і 20 хвилин у приміському автобусі. Штаб-квартира Служби зовнішньої розвідки України ховається в лісі неподалік Києва. Пильний охоронець, перш ніж пропустити лейтенанта, кілька секунд вивчає посвідчення. Кілька десят метрів коридором – і ось кабінет, який лейтенант ділить зі ще двома оперативниками. Він вітається з ними, доки завантажуються комп'ютер, поспіхом

Структура*

* Оскільки структура СЗР і взаємодія її підрозділів засекречена, редакція наводить приблизну схему за інформацією з відкритих джерел

** В офіційних джерелах її існування не підтверджено і не заперечено

скидає джинси й светр, ховає у шафу, перевдягається в діловий костюм. Учора на нараді керівництво вимагало перевиконання планів із підготовки матеріалів і красномовно розповідало, наскільки «споживачеві» потрібна достовірна інформація. Лейтенант відкриває свої записи, береться за телефон і починає пошук потенційного джерела інформації.

Більшість вважає, що сучасний розвідник – це агент, укорінений у закордонні владні структури, який викрадає секрети умовного ворога. Насправді це аналітик, здатний зібрати й систематизувати інформацію, важливу для безпеки та розвитку своєї держави, не перетинаючи її кордонів і не порушуючи законів інших країн. Розвідка з власної території завжди вважалася найефективнішим напрямом розвідувальної діяльності, оскільки, на відміну від закордонних резидентур, де доводиться працювати у ворожому середовищі, надає багато переваг, таких як допомога від вітчизняних експертів. Ще за часів СРСР до складу Першого головного управління КДБ (дійсновало розвідувальну діяльність) входило Управління «РТ», яке проводило операції зі здобуття розвідданих та вербування іноземних громадян на території Союзу. Історики радянських спецслужб кажуть, що саме на цей підрозділ припадала лівова частка інформаційного результату всієї розвідувальної структури.

Звісно, українська розвідка має співробітників і за кордоном. Ці фахівці з дипломатичним статусом у країні перебування збирають та аналізують інформацію з відкритих джерел, спілкуються з місцевими

спеціалістами з тих чи інших галузей, у яких Українська держава має свій інтерес, передають зібрані дані в «Ліс» (так розвідники між собою називають штаб-квартиру). Але головну роботу виконують офіцери, що працюють на території України. Рутинна розвідника – перегляд преси, зустрічі за кавою (або чимось міцнішим) із менеджерами та бізнесменами, дипломатами й журналістами, підготовка сухих аналітичних записок, які, доповнені (чи, навпаки, скорочені), пройшовши через кабінети вищого керівництва спецслужби, ляжуть на стіл керівників держави.

Інше питання – на яку інформацію полює українська розвідка.

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВСЕ

Держави так глибоко інтегровані у світову спільноту, що зов-

РОЗВІДКУ ЦІКАВЛЯТЬ ВСІ СФЕРИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ: ВІД СВИНАРСТВА ДО ЗАПУСКУ КОСМІЧНИХ КОРАБЛІВ

нішні чинники, які впливають на їхній розвиток, є чи не більш значущими, ніж події, що відбуваються всередині країни. І якщо більшість владних структур зорієнтовані передусім на внутрішні зміни, то розвідувальні органи в усьому світі створені для того, щоб допомогти державним структурам орієнтуватися й ефективно взаємодіяти в геополітичному просторі, використовуючи секретні дані про перебіг подій за межами країни.

СЗР України не визначає самостійно напрямів своєї роботи. Відповідні завдання, згідно із законодавством, перед нею ставлять президент та очолювана ним Рада національної безпеки і оборони. СЗР виконує їх і надає результати органам влади, а останні вже приймають чи коригують відповідно до них свої рішення та дії. За умов нормальної роботи цього механізму успіхи чи невдачі України на міжнародній арені, як в економічному, так і в політичному аспектах, можна пов'язувати з вітчизняними спецслужбами.

Розвідувальну службу можуть цікавити практично всі сфери життя та діяльності: від свинарства до запуску космічних кораблів, від офіційних заяв чільників інших держав до чуток і думок іноземних громадян. Наприклад, якщо Україна веде торговельні переговори, приміром, із Парагваєм, то відповідальні за них посадові особи мають отримати від розвідувальних органів об'єктивну інформацію про все, що може вплинути на ці перемовини і з політичного, і з економічного погляду: громадська думка в країні-партнері, взаємні інтереси парагвайського та українського бізнесу на ринках обох країн, нюанси співпраці Парагваю з іншими країнами, можливі конкуренти тощо.

Природно й зрозуміло, що справжніх напрямів роботи спецслужби за жодних умов ніхто не оприлюднюватиме. Утім, цілком логічно було б припустити, що кілька сфер ніяк не могли лишитися поза увагою Служби зовнішньої розвідки.

Зовнішня політика. Увага СЗР тут може бути розподілена за чотирма основними напрямками.

1. Суміжні західні держави, передусім Польща та Румунія. Якщо перша цікавить у контексті економічних відносин і спільної підготовки до проведення фінальних матчів чемпіонату Європи 2012 року, то друга, зважаючи на територіальні претензії та економічну конкуренцію в Чорноморському басейні й на Дунаї (судохідні шляхи), вивчається як конкурент і навіть потенційний військовий опонент. До речі, у березні минулого року в Румунії арештували функціонера Міністерства закордонних справ України на користь України (див. **Тиждень, № 6, 2010**).

2. Сполучені Штати Америки. Наміри найвпливовішого військового, політичного та економічного гравця планети знати життєво необхідно.

3. Європейський Союз. Це наддержавне утворення має помітний вплив на економічне та політичне життя України. Крім того, тривають переговори з ЄС про зону вільної торгівлі та спрощення візового режиму, що, без-

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ*

- Збирання, аналітичне опрацювання та надання керівникам вищих органів державної влади розвідувальної інформації
- Сприяння спеціальними заходами провадженню державної політики України в економічній, політичній, військово-технічній та інших сферах
- Забезпечення безпеки установ України за кордоном, безпеки працівників цих установ та членів їхніх родин
- Участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю і тероризмом
- Протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України, життю, здоров'ю її громадян та об'єктам державної власності за межами України

*За інформацією, розміщеною на офіційному сайті Служби зовнішньої розвідки України

умовно, потребує супроводу спецслужби.

4. Росія. Попри те що в Україні до влади прийшла політична сила, якій симпатизує Кремль, Москва не поступатиметься економічними й геополітичними інтересами в ім'я слов'янського братства. Відповідно українська розвідка має з'ясувати справжні наміри РФ і визначити засоби, якими сусіди їх втілюватимуть.

Економіка. Зокрема, нафта, газ та їхній транзит. Україна критично залежна від поставок енергоресурсів, тож державні органи мають отримувати вичерпну інформацію щодо тенденцій на ринках, передових наукових розробок із видобутку вуглеводнів, енергозберігаючих технологій, а також можливості диверсифікації поставок. Відповідно розвідка мусить вивчати ситуацію в цьому контексті не тільки в Росії, а й у Казахстані, Азербайджані, Узбекистані, країнах Близького Сходу і навіть Венесуелі, що заявила про намір експортувати нафту до Білорусі транзитом через Україну.

Оборонно-промисловий комплекс. У боротьбу за ринки збуту озброєнь утягнуті спецслужби як країн-виробників, так і країн-покупців. Причому діяльність розвідок тут не обмежується збором інформації про кон'юнктуру, справа доходить до інформаційних диверсій проти конкурентів. Зокрема, переговори про постачання Україною в Таїланд партії бронетранспортерів супроводжуються інформаційними «викидами» в міжнародну пресу, буцімто наша країна неспроможна виконати цей контракт. Звідки походять ці диверсії, здогадатися нескладно.

Зараз, після приходу до влади проросійських сил, заговорили про зв'язок українських спецслужб із російськими, а також про те, що нібито останні мають певні переваги. Враховуючи, що про діяльність нашої розвідки майже нічого не відомо (окрім участі у звільненні українських моряків із п'ратського полону, що є дуже малою частиною роботи СЗР), такі припущення вельми негативно впливають на імідж СЗР у власній країні. З цього приводу варто згадати вислів Вінстона Черчілля: «Немає постійних друзів, є постійні інтереси».

Кругообіг розвідданих

Взяти хоча б збройну галузь, якою традиційно опікуються спецслужби. У торгівлі зброєю Росія і за номенклатурою, і за регіонами продажу є прямим конкурентом України на світових ринках. Нинішню ситуацію аналізувати складно, але за попереднім досвідом збройний бізнес в нашій країні завжди називали президентським. Логічно було б уявити: щоб «президентський бізнес» був успішним, спецслужби мають отримати відповідні завдання щодо просування саме українських зразків на закордонні ринки. Чи відмовиться Янукович і К^о від зброярських мільйонів на догоду партнерів із Москви? Навряд чи.

Хибність твердження про те, що українська розвідка з приходом до влади біло-блакитних

згорнула роботу щодо Росії, ілюструє цікава деталь. За інформацією (втім, офіційно не підтвердженою) джерела **Тижня** в спецслужбах, щойно Віктора Януковича оголосили президентом України, голова СЗР Микола Маломуж (очолював зовнішню розвідку з квітня 2005-го) нібито наказав підлеглим припинити моніторинг інформаційного простору північного сусіда. Однак із приходом на цю посаду колишнього народного депутата від ПП Григорія Ілляшова 18 червня цього року вітчизняна розвідка знову почала відстежувати події та тенденції в РФ, щоправда, як стверджують наші джерела, формулювання зведень стосовно Росії, які потрапляють до керівництва держави, стали м'якшими, ніж за президента Віктора Ющенка.

БУТИ НЕПОМІТНИМИ

«Ефективність будь-якої розвідки поза межами країни можна коментувати лише за одним чинником: наявністю гучних скандалів із розкриттям наших розвідників, – стверджує Віктор Чумак, директор Українського інституту публічної політики. – Якщо таких фактів немає, як і видворень (з інших країн наших. – Ред.) дипломатів/розвідників, отже, все працює нормально. Хоча не виключено, що будь-яка діяльність (української розвідки. – Ред.) відсутня, але це надто песимістично».

«Питання ще й у тому, чи ставлять узагалі зараз якісь конкретні завдання СЗР, враховуючи цілковиту бездіяльність Ради національної безпеки і оборони, – зазначає генерал-лейтенант Олександр Скіпальський, колишній заступник голови Служби безпеки України й экс-керівник контррозвідки СБУ. – Зараз відсутній будь-який координаційний центр із налагодження роботи спецслужб».

Пересічному громадянину відомо про діяльність вітчизняної розвідки. Останню публічну оцінку роботи Служби зовнішньої розвідки України виклав колишній керівник цієї структури Микола Маломуж. «Можу відповідально сказати, що наша технічна розвідка увійшла до трійки світових лідерів, – заявив він. – А нашу модель симбіозу оперативної складової та технічної розвідки перейняли багато країн світу. В десятки разів зріс напрям науково-технічної розвідки. Обсяги інформації, що здобувається для інноваційного розвитку економіки, також збільшилися в десятки разів. Дуже добрі в нас позиції і в боротьбі з піратством».

Люди, які більш-менш обізнані в роботі українських спецслужб, сприймають такі заяви доволі скептично. Взяти хоча б твердження про те, що «українська технічна розвідка увійшла до трійки світових лідерів».

З огляду на те, що технічна розвідка – це дуже ресурсовитратний вид діяльності через високу вартість засобів, за допомогою яких вона ведеться, поза сумнівом, першість у цій галузі впевнено утримують США. Це

зрозуміло, оскільки не в кожній країні вистачить бюджету на супутники, безпілотні літальні апарати, масштабні центри обробки даних, глобальну систему моніторингу інтернету тощо. Зокрема, на Агентство національної безпеки США (АНБ) покладено обов'язок бути «очима і вухами» уряду в кожній шпаринці, в яку може пролізти гіпотетичний терорист. Чисельність співробітників цієї установи – близько 38 тис. Її бюджет засекречено, але експерти оцінюють його у \$8–15 млрд на рік. Менше, але зіставні за масштабом суми витрачають на цю сферу Велика Британія (MI-6), Німеччина (BND) і Франція (DGSE).

Враховуючи, що бюджет української Служби зовнішньої розвідки 2010 року становив, за офіційними даними, 388,4 млн грн (приблизно \$50 млн), говорити про паритет із названими країнами в такому дорогому задоволенні, як технічна розвідка, якось навіть незручно.

Утім, експерти переконані, що Служба зовнішньої розвідки цілком здатна виконувати поставлені перед нею завдання.

\$50 МЛН
– річний бюджет української Служби зовнішньої розвідки

у **\$8–15 МЛРД**
оцінюють річний бюджет Агентства національної безпеки США

ЛІДЕРИ ДЕРЖАВИ ОТРИМУЮТЬ ТУ ІНФОРМАЦІЮ, ЯКУ ХОЧУТЬ БАЧИТИ, А НЕ ТУ, ЯКА ВІДОБРАЖАЄ РЕАЛЬНИЙ СТАН РЕЧЕЙ

Водночас можна впевнено говорити, що основні пріоритети роботи СЗР не змінилися. Це максимально повне забезпечення державних органів інформацією про міжнародні ринки, зміни на світовій політичній арені, тенденції та розвиток науково-технічної думки, ризики та загрози для України з боку тероризму чи міжнародної злочинності.

Однак виконання цих завдань є реальним лише за умови, що Віктор Янукович і його команда усвідомлюють можливості своєї розвідувальної служби. Робота розвідки буде ефективною тільки в разі застосування її напрацювань. Якщо замовники та споживачі розвідувальних даних не хочуть використовувати відповідну інформацію для досягнення конкрет-

ного результату, то найкращі здобутки розвідки можуть опинитися в кошику для сміття. Адже дуже часто високопосадовці, отримуючи відомості, які не збігаються з їхніми поглядами чи прогнозами, не можуть знайти в собі сміливості визнати помилковості власних сформованих суджень.

Малоймовірно, що керівництво спецслужби в такій ситуації піде на конфлікт із владними структурами через якусь ідейність. Як наслідок – особи, які мають ухвалювати рішення, отримують ту інформацію, яку хочуть бачити, а не ту, яка відображає реальний стан речей. Інакше кажучи, в умовах неузгодженості співпраці між споживачами інформації та спецслужбами на певному етапі виконавці змушені видозмінювати об'єктивні дані з політичних мотивів чи на угоду високопосадовцям.

В українських спецслужбах вже не перший рік спостерігається тенденція, коли, наприклад, на формальне завдання, яке потрібно виконати «до завтра», дається формальний результат, що влаштує «замовника», в той час як насправді все набагато складніше. Також нерідко тексти аналітичних звітів, що містять попередження про значні загрози в економічній чи політичній площині, спричинені діями уряду, керівництво спецслужби виправляє таким чином, щоб раптом не накласти на себе гніву.

«Усе залежить хоча б від того, наскільки часто керівництво розвідки зустрічається з президентом, чи постійно функціонують Комітет з питань розвитку, відповідний підрозділ РНБО, – каже Олександр Скіпальський. – Але нічого цього немає, і я не знаю, як усе це буде вирішено. Тому СЗР, можна сказати, діє в режимі самостійної постановки та виконання завдань, визначення проблем і їх вирішення».

Щоб в Україні розвідувальні можливості, які оплачуються платником податків, використовувалися на повну силу, потрібні політична воля та управлінська рішучість перших осіб держави. Та чи хочуть керівники країни знати, куди вони її насправді ведуть? ■

Чистилище для влади

Хто з нинішніх високопосадовців мав би подати у відставку за люстраційними критеріями

Автори:
Аліна Пастухова,
Наталя Гейчук

Україні очистять владу від таємних агентів радянських спецслужб і партійних функціонерів комуністичного режиму. Грузинський парламент у першому читанні схвалив законопроект, відповідно до якого високі державні посади не зможуть обіймати працівники КДБ та компартійна номенклатура РСРП (члени Центрального комітету, секретарі районних та міських комітетів компартії та комсомолу). Вочевидь, у Грузії, яка після мирної революції 2003 року прагне будувати демократію західного зразка, усвідомили, що колишні спецслужбовці та номенклатурники, які міцно вкорінилися у системі державної влади, працювати на досягнення цієї мети просто нездатні. Ці люди не можуть і не хочуть змінити власну радянську ментальність, вони від початку не спроможні сприйняти будь-які зміни, їхні методи управління застарілі, просякнуті бюрократією і корупцією, а тому лише шкодять проведенню реформ.

Грузини скористалися люстраційним досвідом тих пострадянських країн (Чехії, Польщі, країн Балтії), які ще в 1990-х звільнили державні апарати від представників радянського режиму. В Україні окремі політики та громадські діячі час від часу також згадують про люстрацію, було навіть кілька спроб розглянути відповідні законопроекти в парламенті. Але ці ініціативи у Верховній Раді завжди блокували, що й не дивно. За результатами дослідження *Тижня*, у вищих ешелонах влади прописалися чимало компартійних функціонерів і кадебістів, які, як показує досвід, колишніми не бувають. ■

Верховна Рада

Фракція Партії регіонів

Валерій Бондик 10.1990–09.1991 рр. – інструктор, політорганізатор ідеологічного відділу Донецького МК КПУ.

Тамара Єгоренко 1973–1977 рр. – секретар Кіровського РК ЛКСМ України в м. Донецьку, інструктор відділу пропаганди та агітації Кіровського райкому Компартії України.

Олександр Єдін 1988–1991 рр. – інструктор, зав. сектору Київського МК ЛКСМУ.

Олександр Єфремов 3 09.1983 р. – перший секретар Луганського МК ЛКСМУ, з 12.1989 р. – секретар парткому Верстатобудівного заводу імені Леніна.

Леонід Ісаєв 1974–1983 рр. – інструктор відділу транспорту і зв'язку Харківського ОК КПУ, другий секретар Ленінського РК КПУ м. Харкова.

Леонід Клімов 1976–1979 рр. – завідувач організаційно-інструкторського відділу Центрального РК ЛКСМУ м. Одеси.

Олександр Козуб 3 09.1982 р. – інструктор Запорізького МК КПУ, з 02.1984 р. – 1-й секретар Запорізького МК ЛКСМУ.

Вадим Колесніченко 3 1989 р. – голова Контрольної комісії Ялтинського МК КПУ.

Юрій Колоцей 1983–1986 рр. – інструктор відділу пропаганди та агітації Донецького ОК КПУ.

Микола Комар 04.1988–1991 рр. – перший секретар Костянтинівського РК КПУ.

Ігор Лисов 1985–1989 рр. – інструктор Московського РК КПУ м. Києва.

Сергій Майборода 1989–1990 рр. – інструктор оргвідділу Ленінського РК КПУ м. Миколаєва. 1990–1994 рр. – 1-й секретар Ленінського РК ЛКСМУ м. Миколаєва.

Петро Мельник 04.1983 – 07.1986 рр. – перший секретар Ірпінського МК ЛКСМУ.

Володимир Олійник 10.1988 – 08.1990 рр. – інструктор державно-правового відділу Черкаського ОК КПУ.

Олександр Пеклушенко 1982–1986 рр. – інструктор Запорізького ОК КПУ.

Петро Писарчук 1981–1984 рр. – заступник завідувача відділу комсомольських організацій Львівського ОК ЛКСМУ; перший секретар Ленінського РК ЛКСМУ м. Львова.

Святослав Пісун 1988–1990 рр. – інструктор організаційного відділу Ірпінського МК КПУ.

Василь Потапов 11.1990 – 03.1991 рр. – перший секретар Куп'янського МК КПУ.

Дмитро Притика 07.1968 – 05.1969 рр. – інструктор Шевченківського РК ЛКСМУ м. Києва.

Володимир Рибак 10.1983 – 09.1988 рр. – секретар Київського РК КПУ м. Донецька.

Олександр Савчук 07.1983 – 07.1986 рр. – інструктор оргвідділу Маріупольського МК КПУ.

Ярослав Сухий 1988–1991 рр. – інструктор, завідувач сектору освіти та охорони здоров'я, секретар Тернопільського ОК КПУ, перший секретар Тернопільського МК КПУ.

Віктор Турманов У 1980 р. обраний на посаду голови профспілкового комітету шахти «Хрустальська» (м. Красний Луч, Луганська обл.), потім працював у міському комітеті партії.

Юрій Воропаєв 1977–1979 рр. – працював у Радянському РК ЛКСМУ м. Макіївки. 1979–1996 рр. – в органах державної безпеки України на посадах слідчого та юриста.

Юрій Самойленко – з 1974 р. – в КДБ УРСР.

Фракція Блоку Юлії Тимошенко

Микола Баграєв
1988–1991 рр. – секретар комсомольської організації АПСК «Краса Херсонщини»; другий секретар, перший секретар Каховського МК ЛКСМУ.

Володимир Бондаренко 1977–1986 рр. – у Ленінградському РК ЛКСМУ м. Києва і Ленінградському РК КПУ м. Києва.

Сергій Велижанський 1987–1989 рр. – завідувач відділу Кримського ОК ЛКСМУ.

Ігор Гринів 1989–1990 рр. – секретар із питань національного відродження Львівського МК ЛКСМУ.

Іван Кириленко 1988–1990 рр. – перший секретар Магдалинівського РК КПУ. 05.1990 – 09.1991 рр. – завідувач відділу сільськогосподарської та харчової промисловості Дніпропетровського ОК КПУ.

Євген Кирильчук 1974–1985 рр. – на партійній роботі.

Юрій Сербін 1976–1991 рр. – член КПРС. 1990 р. – голова Шосткінської міськради, перший секретар МК КПУ.

Олександр Стешенко 1986 р. – слухач Вищої партійної школи при ЦК КПУ. 1987 р. – завідувач оргвідділу Сватівського РК КПУ. 1987 р. – голова виконкому Сватівської районної ради. 1989 р. – перший секретар Троїцького РК КПУ, голова районної ради, голова виконкому.

Володимир Філенко 1979 р. – інструктор; другий секретар Готвальдівського райкому ЛКСМУ. 1982 р. – служба в Радянській армії, заступник командира роти з політичної частини. 1984 р. – консультант кабінету політосвіти Готвальдівського райкому КПУ. 1985 р. – голова парткому радгоспу імені Гагаріна Готвальдівського району.

Фракція Комуністичної партії України

Олександр Ткаченко
Закінчив вищу партійну школу при ЦК КПУ. 1970–1981 рр. – завідувач оргвідділу, секретар, перший секретар Таращанського РК КПУ. 1981–1982 рр. – інспектор ЦК КПУ. 1982–1985 рр. – голова виконкому Тернопільської облради народних депутатів. 1985 р. – міністр сільського господарства УРСР. 1985–1989 рр. – перший заступник голови Держагропрому УРСР, міністр УРСР. 1989–1990 рр. – голова Держагропрому УРСР.

Петро Симоненко
1977–1980 рр. – другий секретар Донецького МК ЛКСМУ. 1980–1982 рр. – секретар Донецького ОК ЛКСМУ. 1982–1988 рр. – секретар ЦК ЛКСМУ. 1988–1989 рр. – секретар Маріупольського МК КПУ. 1989–1990 рр. – секретар з ідеологічної роботи Донецького ОК КПУ. З 1990 р. – другий секретар Донецького ОК КПУ.

Володимир Матвєєв
09.1976 – 07.1978 рр. – слухач Вищої партійної школи при ЦК КПУ. 1978 р. – заступник секретаря, 1979–1982 рр. – секретар парткому Чорноморського суднобудівного заводу в Миколаєві. 1982–1985 рр. – перший секретар Заводського РК КПУ м. Миколаєва. 1985–1987 рр. – інспектор ЦК КПУ. 1987–1989 рр. – перший секретар Миколаївського МК КПУ. 1989 р. – другий секретар, 1991 р. – перший секретар Миколаївського ОК КПУ.

Валентин Матвєєв
1963–1977 рр. – на комсомольській роботі. 1977–1978 рр. – секретар виконкому Заводської райради м. Запоріжжя. 1978–1991 рр. – на партійній роботі.

Катерина Самойлик
1979–1991 рр. – лектор, заступник завідувача, завідувач ідеологічного відділу, секретар, другий секретар Каланчацького РК КПУ.

Євген Мармазов
1965 р. – перший секретар Кіровського РК ЛКСМУ м. Донецька. 1968 р. – секретар парткому шахтоуправління тресту «Рутченкововугілля» м. Донецька. 1970 р. – другий секретар Кіровського РК КПУ; завідувач промислово-транспортного відділу Донецького МК КПУ; перший секретар Кіровського РК КПУ м. Донецька. 1976 р. – інспектор ЦК КПУ. 1987 р. – другий секретар Кіровоградського ОК КПУ.

Микола Кравченко
1967 р. – інструктор, секретар комітету комсомолу, завідувач оргвідділу Волноваського РК ЛКСМУ. 1974–1978 рр. – інструктор, завідувач оргвідділу Волноваського РК КПУ. 1978–1980 рр. – слухач Вищої партійної школи. 1980 р. – заступник начальника цеху, секретар парткому Великоконадольського комбінату вогнетривів. 1983 р. – секретар парткому Докучаєвського флюсоделомітного комбінату. 1985 р. – інструктор відділу важкої промисловості Донецького ОК КПУ.

Леонід Грач
1969–1970 рр. – секретар комсомольської організації ДПТУ № 6, м. Дніпропетровськ. 1970–1972 рр. – інструктор ідеологічного відділу Керченського МК ЛКСМУ. 1972–1974 рр. – секретар комсомольської організації, 1974–1980 рр. – голова профкому рибпромислового ВО «Керчрибпром». 1980–1984 рр. – інструктор, заступник завідувача відділу – завідувач сектору. 1984–1988 рр. – завідувач відділу пропаганди й агітації. 1988–1991 рр. – секретар, другий секретар, перший секретар Кримського ОК КПУ.

Ігор Алексєєв
1985–1986 рр. – секретар комітету ВЛКСМ, пропагандист політвідділу Київського вищого військово-інженерного училища зв'язу. 1988–1991 рр. – слухач Військово-політичної академії ім. В.І. Леніна у Москві.

Олексій Бабурін
1973 р. – майстер, старший майстер, заступник начальника цеху металопокриття, заступник секретаря парткому. 1983–1991 рр. – секретар парткому.

Фракція Блоку Володимира Литвина

Володимир Литвин 1986–1989 рр. – начальник управління міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. 1989–1991 рр. – відповідальний працівник ЦК Компартії України: лектор, консультант, помічник секретаря ЦК КПУ.

Валерій Баранов 1981 р. – секретар комітету комсомолу Бердянського машинобудівного технікуму. 1981–1986 рр. – другий, перший секретар Бердянського МК ЛКСМУ. 1986–1988 рр. – заступник начальника цеху заводу «Південгідромаш». 1988–1990 рр. – завідувач оргвідділу Бердянського МК КПУ. 1990–1991 рр. – другий секретар Бердянського МК КПУ.

Катерина Ващук 1965–1968 рр. – другий секретар Горохівського райкому комсомолу Волинської області. 1968–1975 рр. – відповідальний секретар Горохівської районної організації товариства «Знання». 1975–1977 рр. – завідувач кабінету політичної освіти Горохівського райкому Компартії України. 1977–1979 рр. – секретар парткому, заступник голови колгоспу імені Леніна Горохівського району.

Сергій Гриневецький 1982–1984 рр. – перший секретар Роздільнянського райкому ЛКСМУ. 1984–1990 рр. – другий, перший секретар Одеського обкому ЛКСМУ. 1990–1991 рр. – перший секретар Роздільнянського райкому КПУ.

Фракція Блоку «Наша Україна – Народна Самооборона»

Микола Мартиненко 1986–1991 рр. – заступник секретаря комітету комсомолу Київського механічного заводу, секретар Київського МК ЛКСМУ.

Анатолій Матвієнко 1977 р. – перший секретар райкому комсомолу м. Бершадь Вінницької області. 1980 р. – другий секретар Вінницького обкому комсомолу. 1985 р. – секретар ЦК комсомолу України. 1988 р. – аспірантура Вищої партійної школи. 1989 р. – перший секретар ЦК комсомолу України.

Іван Плющ 3 1975 р. – завідувач відділу сільського господарства і харчової промисловості Київського ОК КПУ. 3 1984 р. – перший заступник голови виконкому Київської обласної Ради. 1990 р. – голова Київської обласної ради.

Борис Тарасюк 1975–1981 рр. – аташе, третій секретар, другий секретар, перший секретар МЗС УРСР. 1981–1986 рр. – другий секретар, перший секретар Постійного Представництва України при ООН. 1986–1987 рр. – перший секретар відділу міжнародних організацій МЗС УРСР. 1987–1990 рр. – інструктор відділу зарубіжних зв'язків ЦК КПУ.

Сергій Харовський 1987–1988 рр. – навчався на Вищих курсах КДБ СРСР. 1988–1991 рр. – оперуповноважений Ферганського управління КДБ УРСР.

Кабінет міністрів

Сергій Тігіпко, віце-прем'єр з питань економіки
3 1986 р. – завідувач відділу пропаганди і агітації Дніпропетровського обкому комсомолу. 3 1989 р. – перший секретар Дніпропетровського обкому ВЛКСМУ.

Віктор Тихонов, віце-прем'єр з питань регіональної політики
1988–1991 рр. – секретар парткому ВО «Ворошиловградтепловоз», перший секретар Луганського міськкому партії.

Володимир Яцуба, міністр регіонального розвитку та будівництва
3 1972 р. – секретар парткому Дніпропетровського металургійного заводу імені Комінтерну. 3 1984 р. перебував на партійній роботі в центральних органах.

Дмитро Табачник, міністр освіти і науки
Працював завідувачем відділу Київського міськкому комсомолу.

Костянтин Грищенко, міністр закордонних справ
Був співробітником Секретаріату ООН у Нью-Йорку, аташе, третім секретарем Консульського управління МЗС СРСР, віце-консулом, консулом Генерального консульства СРСР у Монреалі.

Юрій Ященко, міністр вугільної промисловості
1981–1982 рр. – працював у районному та обласному апаратах Компартії України на посадах завідувача промислово-транспортного відділу та інструктора відділу вугільної промисловості. Пізніше був завідувачем відділу Донецького обкому Компартії України.

Григорій Семчук, перший заступник міністра з питань житлово-комунального господарства України
1975–1980 рр. – інструктор, заступник завідувача, завідувач промислово-транспортного відділу Івано-Франківського міського комітету Компартії України. 1980–1981 рр. – завідувач відділу будівництва та міського господарства Івано-Франківського міського комітету Компартії України.

Сергій Романюк, заступник міністра регіонального розвитку та будівництва
1978–1980 рр. – секретар комітету ЛКСМУ Вінницького технікуму електронних приладів, інструктор відділу комсомольських організацій, завідувач відділу комсомольських організацій Ленінського райкому ЛКСМУ у Вінниці. 1980–1982 рр. – інструктор, заступник завідувача відділу комсомольських організацій Вінницького обкому ЛКСМУ. 1982–1987 рр. – перший секретар Вінницького міськкому ЛКСМУ. 1987–1989 рр. – слухач Вищої партійної школи, м. Київ. 1989–1989 рр. – заступник завідувача організаційного відділу Вінницького міськкому КП України.

Віктор Івченко, заступник міністра освіти
1974–1992 рр. – працював на підприємствах, у комсомольських, профспілкових організаціях та органах місцевої влади Одеської області.

Анатолій Скорченко, заступник міністра аграрної політики
1978–1986 рр. – інструктор, завідувач відділу Київського обкому ЛКСМ України, відповідальний організатор ЦК ЛКСМ України.

Борис Андресюк, заступник міністра оборони
1978–1987 рр. – прохідник, секретар комітету комсомолу, заступник секретаря парткому, заступник начальника будівельно-монтажного управління № 6 Київметробуду.

Іван Гнатишин, заступник міністра закордонних справ
1980–1983 рр. – робота в Чернівецькому міськомі партії.

Євген Микитенко, заступник міністра закордонних справ
1986–1990 рр. – перший секретар Посольства СРСР в Іраку

Лілія Дроздова, перший заступник міністра праці та соціальної політики України
1986–1988 рр. – інструктор організаційного відділу Київського РК КПУ м. Донецька.

Ігор Лушніков, заступник міністра праці та соціальної політики України
1981–1983 рр. – секретар комітету комсомолу Рівненського виробничого об'єднання «АЗОТ». 1983–1995 рр. – працював в органах державної безпеки України.

Микола Романов, перший заступник міністра охорони навіколишнього природного середовища
1984–1991 рр. – робота на виборних посадах у партійних органах, м. Кривий Ріг

Позафракційні

Валерій Гацько 3 1984 р. – перший секретар Орджонікідзевського РК ЛКСМУ м. Запоріжжя.

Валерій Камчатний 3 1978 р. – інженер Харківського машинобудівного заводу імені Дзержинського, на комсомольській та партійній роботі.

Губернатори

Сергій Рижук, голова Житомирської облдержадміністрації
1979–1983 роки – другий та перший секретар Житомирського обкому ЛКСМ України.
1983–1986 роки – перший секретар Ємільчинського райкому КПУ.
1986–1987 роки – інспектор ЦК КПУ.
1987–1991 роки – перший заступник завідувача сільгоспвідділу ЦК КПУ.

Сергій Тулуб, голова Черкаської облдержадміністрації
1981–1983 роки – інструктор промислово-транспортного відділу Харцизького міськкому Компартії України.
1986–1990 роки – перший секретар Харцизького міськкому Компартії України.

Микола Костяк, голова Херсонської обласної державної адміністрації
1985–1986 роки – інструктор Старобешівського райкому Компартії України Донецької області.

Олександр Удовіченко, голова Полтавської обласної державної адміністрації.
Тривалий час перебував на комсомольській роботі: обирався секретарем комітету комсомолу заводу, першим секретарем райкому ЛКСМУ, секретарем, першим секретарем Полтавського обкому ЛКСМУ.

Володимир Пристюк, голова Луганської обласної державної адміністрації
1989–1990 роки – консультант Будинку політичної освіти Ворошиловградського обкому Компартії України, секретар Ворошиловградського обкому комсомолу.

Інші

Володимир Сівкович, заступник голови РНБО
1983–1992 рр. – працював в органах державної безпеки.

Олександр Попов, голова Київської міської державної адміністрації
У 1987–1993 роках працював у КДБ та Службі безпеки України.

Анатолій Головин, голова Конституційного Суду
1979–2005 роки – працював у КДБ та органах державної безпеки України.

Григорій Ілляшов, 1988–1992 рр. – оперуповноважений особливого відділу КДБ СРСР Середньоазійського прикордонного округу.

Віктор Занфіров, заступник генерального прокурора
1980–1988 роки – співробітник Управління КДБ УРСР по Запорізькій області.

Інший досвід

Позбутися зрадників Чехословаччина

4 жовтня 1991 року країна першою в регіоні ухвалила закон про нелегітимність комуністичного режиму (фактично про люстрацію), який досі найсуворіший у Центральній та Східній Європі. Від роботи в державному апараті на п'ять років відсторонялися кадрові працівники й таємні агенти спецслужб, а також співробітники партійного апарату комуністичної партії, які керували державною безпекою на політичному рівні, – загалом 140 тис. осіб.

Відтоді кожен претендент на державну службу в оновленій Чехословаччині мав пройти перевірку на відсутність фактів співпраці з комуністичним режимом. Архівні дані перевіряла незалежна комісія при Міністерстві внутрішніх справ, склад якої формували президент, міністр внутрішніх справ і директор Федеральної інформаційної служби безпеки. Тих, хто перевірку не проходив, негайно звільняли. Тодішній президент Чехословаччини Вацлав Гавел намагався накласти вето на продовження дії закону про декомунізацію, але парламент подолав вето, і закон став беззасторожним.

Угорщина

У 1992 році угорський парламент ухвалив закон Зетені-Такача, що передбачав притягнення до кримінальної відповідальності без терміну давності осіб, які зрадили Батьківщину в грудні 1944 – травні 1990 років. Утім, уже 1994 року Конституційний суд Угорщини обмежив біографічний контроль осіб, які обіймають державні посади, охарактеризувавши попередній етап люстрації як політичну помсту. Надалі процес люстрації в Угорщині мав на меті просто забезпечити вільний доступ до державної інформації.

Польща

Закон про люстрацію був прийнятий у Польщі тільки 1997 року – після тривалого періоду політичної боротьби, незважаючи на запеклий опір Леха Валенсі. Усі охочі стати держслужбовцями та кандидати в депутати, які співпрацювали з комуністичними спецслужбами, повинні були публічно покаятися. Тим, хто намагався приховати своє минуле, загрожувало звільнення. Зокрема, у 2004 році люстраційний суд виявив, що голова польського сейму Юзеф Олексі у 1970-х працював з польською військовою розвідкою, проте приховав цей факт у своїй люстраційній заяві, і 5 січня 2005 року йому довелося піти з посади.

До 2005 року люстраційну процедуру пройшли близько 150 тис. поляків. Однак із 30 тис. заведених справ тільки в 127 випадках було доведено, що людина співпрацювала з комуністичними спецслужбами. У 2006 році нижня палата Сейму розширила дію закону, який спочатку стосувався тільки міністрів, депутатів, сенаторів, суддів та чиновників, однак Конституційний суд країни визнав їх частково такими, що не відповідають Основному Закону. Отже, від люстрації звільнили журналістів, підприємців, науковців та викладачів недержавних вишів.

Країни Балтії

У Литві діє закон про перевірку мандатів депутатів, яких підозрюють у співпраці зі спецслужбами СРСР та інших держав. Латвійський закон про вибори 1992 року вимагає від усіх кандидатів у депутати письмову заяву про наявність або відсутність у них контактів з радянськими або іншими спецслужбами. Колишнім співробітникам іноземних спецслужб заборонено виставляти свої кандидатури для участі в парламентських виборах. Усі країни Балтії відкрили свої архіви.

На європейській швидкості

Віце-прем'єр Грузії Гіоргі Барамідзе: «Який наш принцип? Маленький ефективний уряд, що надає народу послуги»

Спількувавсь Олег Онисько
Фото: Ігор Хомич

На хвилі помаранчевого ентузіазму Україна ладна була подати заявку на членство в ЄС. Але навіть цієї ідеалістичної інтенції не довело до кінця. Грузія ж від самого початку в цій справі діяла грамотно: несвоєчасними заявками єврофункціонерів не дратувала, а почала впроваджувати швидкими темпами системні реформи. У підсумку ж Україна залишається позбавленим чіткої європерспективи боржником МВФ, а Грузія – реально реформованою країною з незмінним від 2003-го зовнішньополітичним курсом. *Тижень* зустрівся з віце-прем'єром, державним міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Грузії Гіоргі Барамідзе, який завітав до Львова, щоб поділитися досвідом грузинських реформ.

КАВКАЗЬКИЙ СІНГАПУР?

У. Т.: Нині Грузія демонструє значні успіхи на шляху перетворення зруйнованої пострадянської республіки на сучасне суспільство західного зразка. В чому полягає головний секрет успіху?

– За легкістю ведення бізнесу ще минулого року ми посідали 13-те місце у світі, цьогогоріч – уже 11-те. Нині Грузію вважають країною номер один у світі за швидкістю впровадження реформ. Все це, певна річ, є наслідком дуже складних і непростих процесів.

Вкрай важливо розпочинати здійснювати всі реформи одночасно в усіх структурах: і в поліції, й у прокуратурі, й у податковій службі, і на митниці, й у інших державних службах, які тісно співпрацюють з людьми. Насправді було дуже боляче реалізувати ті речі, які ми вважали нагальними, приміром, опти-

мізацію кадрів. Багатьох взагалі звільнили, деякі державні підрозділи на 100% розпустили. ДАІ просто ліквідували як таку. Природно, це було вкрай складно й політично ризиковано. Загалом поліцію та інші правоохоронні органи – податкову і митну службу – скоротили на 50%, держзапарат – на 30%.

У. Т.: Куди поділися всі ці люди? Відомо, що повторно в поліцію не брали нікого, хто вже мав досвід роботи у правоохоронній системі.

– Так, звичайно, бо їхній «досвід» був абсолютно шкідливим. Це досвід, як «робити гроші», а не як робити справу. Ці люди пішли у власний бізнес, бо стали можливими за рахунок корумпованості. Дехто з них, мінімальна частина, не мав таких великих коштів. Звільнені справді постраждали в тому сенсі, що залишилися без зарплати. Хоча говорити про те, що ці люди втратили велику зарплату, не випадає – у них практично її як такої не було.

Головне, що таким чином ми створили іншу атмосферу в країні, де тепер можна робити бізнес, не боячись ві звичайних бандитів, ні бандитів у краватках чи погонах. Тому люди, якщо вони мобільні й розумні, могли починати власну справу – маленьку, але свою.

У. Т.: Як взірєць для проведення економічної реформи ви обрали Гонконг і Сингапур, для реформи системи держуправління зразком стала скандинавська модель... За яким принципом ви обирали приклади для наслідування?

– Просто ми з доступного постаралися взяти все найкраще, що виправдало себе та мало шанси прижитися у нас. Ми не кажемо, що беремо ту чи іншу модель як кальку. Який наш принцип? Маленький ефективний уряд, який надає послуги народу, а не є керівною інстанцією. Спираючись на це, ми і запроваджуємо реформи. І пізніше всі інші законодавчі рішення пропускаємо крізь цю призму, цей фільтр, перевіряючи, відповідають вони йому чи ні.

БІОГРАФІЧНА НОТА

Гіоргі Барамідзе народився 5 січня 1968 року. Закінчив Тбіліський технічний університет. Стажувався в Європейському центрі з вивчення безпеки імені Джорджа Маршалла в Німеччині та в Інституті дипломатії Джорджтаунського університету в США. У 1992–2003 роках був членом парламенту. У 2002-му став одним із лідерів опозиційної партії «Об'єднані демократи». Брав активну участь у Революції троянд в 2003 році. З листопада 2003-го по червень 2004-го обіймав посаду міністра внутрішніх справ. Після того пропрацював шість місяців міністром оборони. З грудня 2004-го – віце-прем'єр і державний міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Крім рідної та російської мов володіє англійською та французькою.

Розумієте, треба знати, що і як робити. Необхідно, щоб команда реформаторів була згуртованою, а суспільство підтримувало її, тобто дуже важливо мати сильну політичну спину, сильні тили. Крім того, всі реформи треба проводити якомога швидше, бо ні політики, ні народ не має можливості та бажання довго чекати й терпіти. Тому дуже швидкі рішення та не менш швидка їх імплементація – це теж одна із запоруок успіху.

У. Т.: Грузія готується прийняти Акт економічної свободи, документ, який гарантуватиме незворотність економічних реформ. У чому його сутність?

– Це зміни до Конституції, відповідно до яких, зокрема, підвищувати податки чи запроваджувати нові буде неможливо без проведення референдуму. Знижувати можна, підвищувати – ні. Також заборонено буде створювати нові державні відомства, крім передбачених нашими зобов'язаннями перед ЄС у рамках майбутньої Угоди про вільну торгівлю. Цей Акт стане якщо не абсолютною, то дуже суттєвою гарантією для інвесторів. Коли вони вкладатимуть свої гроші в Грузію, то знатимуть, яким буде інвестиційний клімат тут у наступні 10–15–20 років.

Залучення іноземних коштів – запорука зміцнення нашої економіки й можливість вийти зі складного соціально-економічного становища. Адже, попри реформи, позитивні результати й динаміку цих результатів, Грузія і надалі залишається небагатою державою, де безробіття сягає 16%, де багато бідних. Це ж все не зникло.

У. Т.: Однак в умовах незрілої демократії дуже важко досягти консенсусу між усіма гравцями щодо радикальних реформ...

– Прийшовши до влади, ми мали дуже сильний мандат довіри. Я прямо скажу: після Помаранчевої революції така сама ситуація була. Розумієте? Але, на жаль, ваші політичні сили не змогли сконсолідуватися. Якщо ви замість того, щоб робити справу, починаєте між собою боротися, то нічого не відбувається. Розумієте? Скажімо, нас

теж часто критикували: мовляв, ви так швидко й ефективно все приймаєте й дієте – щось тут не чисто, значить у вас демократії бракує... Якщо ми хочемо щось зробити, то треба, щоб вертикаль влади працювала дуже ефективно. Не можна, щоб президент казав одне, міністр – друге, а керівники якихось департаментів робили щось третє.

У. Т.: Ви згадали про бюлечність реформ. Певна річ, для 20 тис. звільнених інспекторів ДАІ реформи болісні. А для народу в цілому? В Грузії не було такого: от зараз ви будете отримувати нижчі зарплати, треба потерпіти рік-два, а потім...

– Ні, такого не було. Навпаки, у тих, хто лишився працювати, поступово зарплата зростала.

У. Т.: І нині середня заробітна плата в Грузії вища, ніж в Україні, хоча ще п'ять років тому грузини заробляли в середньому \$30 на місяць.

– Бо те, що раніше отримували, це була не зарплата. Ми ж так само оптимізували й систему охорони здоров'я, й освіту. Тому багато тих, хто формально працював, наприклад, педагоги чи медики, втратили роботу. Медичні структури були корумпованими. В сучасній державі такі інституції повинні відповідати сучасним нормам.

У. Т.: Наскільки сильним усе ж таки був опір таким радикальним реформам?

– Дуже багато було мітингів, критики, гніву. Це все, зрештою, є і нині, проте не в таких масштабах. Кульмінація відбулася в 2007 році. Це наша помилка. Коли ми впроваджували реформи, то недостатньо пояснювали народу, навіщо ці зміни. Думали, й так зрозуміло, що робимо добру справу. Не всі й не одразу це побачили... Почалися демонстрації, влада була змушена застосувати силу. Тому президент подав у відставку і його мандат був поновлений. Слава Богу, люди дали йому шанс, тоді ми були на межі.

Минулого року опозиція знову вийшла на вулиці. Ми застосували іншу тактику: дали

їм можливість висловити все своє невдоволення, без жодних перешкод, дозволили перекрити головну площу, блокувати резиденцію очільника держави, парламент, уряд, перший канал телебачення – тобто все. Певна річ, це відбувалося незаконно, антиконституційно, але ми не втручались. Сказали: добре, ви хочете цього, так робіть. Після таких заходів люди зрозуміли, що є опозиція, яка лає владу, натомість нічого реально кращого не пропонує. І є влада, яка робить справу, іноді припускається помилок, але діє та просуває країну вперед.

У. Т.: Чи є у вас внутрішня критика, чи виникають суперечки між членами владної команди?

– Звісно, без цього неможливе існування жодної команди. Інша річ, що ці суперечки залишаються внутрішніми. Коли

ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКІВ ЧИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ У ГРУЗІЇ БУДЕ НЕМОЖЛИВИМ БЕЗ РЕФЕРЕНДУМУ. ЗНИЖУВАТИ МОЖНА, ПІДВИЩУВАТИ – НІ

виносиш, так би мовити, сміття з хати, це вже не командна робота. Якщо ти в політиці, то приймаєш певні правила гри. Якщо ти не хочеш йти далі з цією командою, то виходиш із неї.

У. Т.: Коли Грузія планує вступити до НАТО та ЄС?

– Нам треба ще років дватри для того, щоб провести свою внутрішню домашню роботу, а потім уже, так би мовити, м'яч переходить на бік НАТО. Це вже їхнє політичне рішення, коли саме запрошувати Грузію в Альянс. Але все це стане можливим після того, як ми будемо вже технічно готові. Ви ж знаєте, що є рішення про те, що Грузія (так само, як і Україна) стануть членами НАТО. Але коли буде ухвалене остаточне рішення, ми, звісно, не знаємо.

Натомість ЄС – це значно триваліший процес. Ми вважаємо, що десь за десять років маємо досягти рівня кандидатства

в члені Євросоюзу. Практика показала, що реформи в Грузії можна провести якісно й швидко, тому все залежатиме від політичної волі європейських держав.

МОНОВЛАДА

У. Т.: Щойно в Грузії ухвалені зміни до Конституції, які передбачають перетворення країни з президентської на парламентську республіку. Ці зміни набирають чинності 2013 року, коли другий термін президента Саакашвілі завершиться. Це спроба керманіча зберегти владу і після 2013-го, очоливши уряд, чи це захист від авторитаризму?

– В останні роки опозиція і багато експертів, критично налаштованих щодо нашої команди, наполегливо радили змінити Основний Закон – забрати права у президента й передати парламенту. Зараз ми, нарешті, зробили це. А тепер вони ж нас і критикують. Коли Грузія ухвалювала стару Конституцію, ми усвідомлювали, що надмірна концентрація влади в одних руках небезпечна, але на той час це було необхідністю. Тому ми казали, що це все тимчасово.

Чи залишиться при владі Саакашвілі після 2013 року? По-перше, ми не кажемо, що він обов'язково стане прем'єр-міністром, але і не виключаємо цього. І це правильно. Якщо він сьогодні скаже, що йде, то не зможе довести до кінця те, що повинен зробити на президентській посаді. Лідера, який іде, ніхто всерйоз не сприймає. Тому я вважаю, що це абсолютно нормально, коли він не відмовляється від свого політичного майбутнього. Водночас, чому ми маємо позбавляти людину, котра ефективна як лідер і робить правильні речі, можливості продовжити політичну діяльність? Навіщо?

У. Т.: Це традиції демократії. У вас же сильна команда, там не лише Саакашвілі...

– От скільки разів Рузвельта вибирали, правда?

У. Т.: Тоді була війна.

– Так, у нас теж війна, і вона триває, до речі. Ми уклали з Росією угоду про припинення

вогню, а не про мир. Війна йде, наша територія окупована. У парламентських республіках, скажімо, у Великій Британії, нікого не дивує, коли лідер партії, яка перемагає на виборах, обіймає посаду прем'єр-міністра, хоч до того вже на ній довго працював. Або каденція двічі по сім років – це вже 14. Тобто ніхто у світі не кричить, що це недемократично й порушує традиції.

У. Т.: Я не стверджую, що це недемократично. Просто хочеться зрозуміти мотивацію таких рішень.

– Я не виключаю ні першого, ні другого варіанта. Ми ж не бавимось у ляльки. Наша країна має величезні проблеми й при цьому демонструє не просто успіхи, а виходить на перше місце у світі за швидкістю реформ. Що нам ще потрібно? Є перевірена команда, перевірений лідер. Під час цієї війни, під час переправи – навіщо змінювати, яка логіка? Особисто я абсолютно не налаштований міняти лідера й команду. Я розумію інших, які б цього хотіли. Це теж легітимно. Але я не вважаю це правильним і справедливим. У нинішній ситуації маємо справді через голову стрибати щораз, щоб вижити й рухатися вперед. Коли люди дадуть голос партії «Єдиний національний рух», то її лідер стане прем'єр-міністром. Якщо народ не захоче, не дасть нам голосів – і все.

У. Т.: Як у Грузії сприйняли демонтаж пам'ятника Сталіну?

– Цілком спокійно. Навіть у Горі, де, на жаль, мали місце якісь сентименти: мовляв, попри те що він був монстром, убивцею, все-таки він грузин і тому його треба шанувати. Однак навіть там особливих протестів не відбувалося. Грузинське суспільство розвивається. Дедалі більше грузини дізнаються про свою історію, яка багато в чому була сфальсифікована і змістифікована. І всі ці стереотипи руйнуються, люди критичніше та об'єктивніше дивляться на світ. Звичайно, цей процес навчання, напевно, ніколи не припиниться й не повинен припинятися. ■

Не союзом єдиним

На листопадовому саміті «Україна – ЄС» практично не розглядалося питання щодо зони вільної торгівлі. Європа явно втомилася від непостійності українців. Тепер перед Україною постала перспектива Митного союзу з Росією, Казахстаном та Білоруссю, який нині більше використовують у політичних, аніж в економічних цілях

Автор:
Володимир Кузнецкий

П оцінювачка званих вечерь, полячка Єва Сивец відверто переймається долею України. Спілкується англійською, говорить ламаною російською, крім того, каже, що за роки роботи з нашою країною навчилася будь-якою мовою розуміти, про що йдеться. Глава представництва ЄС у Польщі не так давно займалась веденням перемовин між Україною та ЄС щодо створення зони вільної торгівлі (ЗВТ), очолюючи переговорну групу Євросоюзу. Наприкінці жовтня Єва пішла з цієї посади й відтоді безпосередньо не бере участі в перемовинах, однак відстежує кожен крок у відносинах між Києвом та Брюсселем, і вони викликають у неї сплутані відчуття. З одного боку, пані Сивец тішить прогрес, що розпочався під час останнього, жовтневого раунду перемовин, який, власне, вона і проводила. З другого, Єва явно переживає, чи не віддасть перевагу наша країна іншому об'єднанню, що з'явилося на її кордонах. «Єдине,

що нас турбує, – чи ви часом не ухвалите рішення щодо приєднання до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану», – казала пані Сивец в останньому інтерв'ю українській пресі після жовтневого раунду переговорів.

Її страхи небезпідставні. Ідея Митного союзу за участю Білорусі, Росії, Казахстану й бажано інших країн СНД у пострадянському просторі зародилася ще на початку 2000-х.

росією та Казахстаном? Чи, можливо, взагалі об'єднати одне й друге?

НЕПОЄДНУВАНІ ЗАДОВОЛЕННЯ

Концептуально ЗВТ і Митний союз подібні. Зона вільної торгівлі – економічна інтеграція країн (у цьому разі України та блоку країн ЄС), за якої в країнах-учасниках відмінюються митні збори, податки, а також кількісні обмеження (насамперед – квоти) у взаємній торгівлі. Створення ЗВТ із ЄС передбачає, що митні кордони між нашою країною та 27 країнами Євросоюзу буде або цілком стерто, або принаймні максимально знято будь-які обмеження.

Митний союз – це ще один шлях до економічної інтеграції. Створюючи такий союз, країни не лише знімають мита і обмеження щодо торгівлі один з одним, а й погоджуються грати за спільними правилами з іншими державами. Для цього приймають єдиний митний тариф щодо торгівлі з третіми країнами. Отже, якщо Україна ввійде до Митного союзу з РФ, Білоруссю

МОСКВА МРІЄ БАЧИТИ УКРАЇНУ «МИТНИМ СОЮЗНИКОМ», ОБІЦЯЮЧИ ЗА ЧЛЕНСТВО ЗОЛОТІ ГОРИ

Минулого року в Москві її стрімко заходилися реанімувати, й уже 1 січня 2010-го це об'єднання було оформлене офіційно. Москва мріє бачити Україну «митним союзником», обіцяючи за членство золоті гори. Український президент, своєю чергою, безупинно стверджує, що він прихильник прагматизму в зовнішній політиці. Що Україні вигідніше – інтегруватися з ЄС чи РФ, Біло-

чужий досвід

Союз непорушний?

Білоруси не помітили запровадження Митного союзу своєї країни з Росією та Казахстаном

Автор:
Зміцер Панямонов, Білорусь

Під час саміту Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС), що відбувся 5 липня в Астані, лідери Росії, Білорусі та Казахстану підписали Митний кодекс Митного союзу трьох держав, який наступного ж дня набрав чинності. А отже, росіяни, білоруси та казахстанці начебто почали жити за новими мит-

ними правилами. Відтоді минуло вже понад чотири місяці, але ставлення до Митного союзу в Білорусі неоднозначне. Більшість експертів узагалі схиляються до думки, що по-справжньому він так і не запрацював.

КОНТРАБАНДНИЙ СОЮЗ

Економіст, керівник Науково-дослідного центру Мізеса Ярослав Раманчук вважає, що Митний союз – це не більше ніж

спроба легалізувати чи підтримати союз контрабандистів-монополістів Білорусі, Росії та Казахстану. «Де-факто потужні торговельні потоки надходять із Казахстану без сплати формального мита, – каже він. – Дірки в кордонах та законодавстві перетворюють Митний союз на союз контрабандистів».

Щоправда, Раманчук визнав, що позитивні тенденції в торгівлі з Росією в Білорусі все ж є, але вони пов'язані зі

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Покращення бізнес-клімату в Україні (за рахунок адаптації українського законодавства до норм Євросоюзу)

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Відкриття європейського ринку, від чого виграють українські компанії, що вже тривалий час працюють за європейськими стандартами й у портфелі яких переважає висококонкурентна продукція / послуги

НАСЕЛЕННЯ

- ◀ Розширення асортименту товарів (за рахунок виходу на вітчизняний ринок більшої кількості європейських виробників)
- ◀ Зниження цін на низку товарів європейського виробництва, зокрема автомобілів (у довготерміновій перспективі)
- ◀ Спрощення процедури отримання дозволу на роботу в ЄС

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Посилення конкуренції з європейськими компаніями на українському ринку
- ◀ Ліквідація мита на авіаки європейського виробництва (можлива в довготерміновій перспективі), що негативно позначиться на позиціях вітчизняних промисловців цієї галузі
- ◀ Не здійснивши реформування агропромислового комплексу, українським аграріям буде складно витримати конкуренцію на внутрішньому ринку з боку європейських фермерів

РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Чимало російських галузей отримують конкурентні переваги на українському ринку

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Авіабудування (участь у Митному союзі могла би підвищити рівень взаємодії між російськими та українськими підприємствами відповідної галузі, що знизило би собівартість виробництва)
- ◀ Кондитерська промисловість

НАСЕЛЕННЯ

- ◀ Незначне зниження цін на низку товарів. Зокрема, подешевшали б холодильники, оскільки мито на моделі об'ємом до 250 л знизилось б із нинішніх 25% до 20% (ставка Митного союзу)

РОСІЙСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Посилення конкуренції на внутрішньому ринку Росії з боку українських м'ясомолочних підприємств та кондитерських фабрик

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС

- ◀ Машинобудування, металургійна та хімічна промисловість (посилення конкуренції з боку російських компаній на українському ринку, до того ж можливе погіршення торговельних режимів з країнами, що не входять до Митного союзу)
- ◀ Ризик втратити режим пріоритетного сприяння, який нині надають Україні чимало торгових партнерів відповідно до вимог СОТ

НАСЕЛЕННЯ

- ◀ Ввізне мито на окремі види продукції до Митного союзу значно вище, ніж на українській, що призведе до подорожчання товарів, імпортованих з країн, що не є членами Митного союзу
- ◀ Можливе подорожчання сільгосп-продукції, влада не зможе оперативніше спростити імпортні процедури, щоб стимулювати ввезення товарів з країн, що не входять до Митного союзу, і відповідно зменшити ризики зростання цін

Джерело: відкриті дані

та Казахстаном, їй доведеться ухвалити єдиний митний тариф щодо торгівлі з іншими, зокрема й у відносинах з країнами ЄС. Якщо Україна стане членом такого «клубу», на нашому кордоні з ЄС також з'явиться митна стіна.

Інакше кажучи, ЗВТ виключає Митний союз і навпаки. Керівництво України не зможе поєднати інтеграцію водночас і з ЄС, і з РФ. Треба вибирати.

І до того ж є з чого. На одній шальці терезів – доступ до величезного внутрішнього ринку Європи, де проживає 501 млн людей, а ВВП (за паритету купів-

ельної спроможності) на одну особу становить \$29 729 на рік. Торгуючи з європейцями, українці сплачують мита. Після створення ЗВТ мита на переважну більшість товарів будуть зняті: тарифи на 95% українських товарів відмінять. Втім, вітчизняні компанії особливих надій на прихильність Європи до українських товарів не покладають. У ЄС бізнесу доводиться працювати в умовах великої конкуренції, витримати яку зможе не кожна компанія з України.

На другій шальці – бар'єри зникнуть і для іноземних компаній, що торгують з Україною.

В червні 2010 року Верховна Рада ухвалила закон про державні закупки, який зробив зрозумілишими та привабливішими перспективи для іноземних компаній на участь в українських тендерах. Завдання такого кроку, так само як і низки майбутніх, – зрівняти можливості європейського та українського бізнесу в Україні. І якщо мети цих дій буде досягнуто, присутність конкурентів український бізнес відчує сильніше не лише в ЄС, а й в Україні. До того ж, за словами нового керівника переговорної команди ЄС щодо зони вільної торгівлі Фи-

створеним через політичну кон'юнктуру Митним союзом. Натомість таке об'єднання породило нові проблеми між країнами.

«Білоруській стороні, наприклад, довелося переглянути режим увезення товарів для фізичних осіб. Наше Міністерство закордонних справ скаржиться на те, що російські мобільні митниці зупиняють білоруські товари без документів. Не вирішено питання податку на додану вартість, мита на нафтопродукти й нафту. А коли з 2012 року для нас буде запроваджено мито або ПДВ на газ, вартість блакитного палива стане зовсім непосиль-

ною», – розмірковує Ярослав Раманчук. На його думку, Митний союз не має сенсу і є суто формальним, втілити його в життя нереально.

Не бачить жодного сенсу в Митному союзі й економіст Сяргей Чали. «Що в такому союзі є, то це єдиний митний тариф. Але в нас і до цього тарифи з Росією були на 95% такими самими, як і зараз. Найбільший інтерес для нас у Митному союзі становили мита на нафту й нафтопродукти, але енергетичну галузь винесли за його межі. А отже, нині ситуація майже така сама, як і до його підписання, – нічого не працює».

Чи запрацює Митний союз у майбутньому, за словами Чали, залежить від того, яким буде процес формування єдиного економічного простору. Білоруси намагаються форсувати його, сподіваючись на скасування експортних мит на енергоносії, а росіяни, навпаки, гальмують. Особливо цьому сприяють такі умови Кремля, як «давайте ми скасуємо мита, але при цьому претендуватимемо на частину ваших прибутків від переробки нафти».

ПОЛІТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Економіст Леанід Злотніков також згоден із тим, що Митний союз досі так і не запра-

лиша Куїссона, вільна торгівля з ЄС може обійтися Україні в 5% бюджетних надходжень.

«Сподіваюсь, ми зможемо завершити стадію переговорів (щодо ЗВТ. – Ред.) до початку літніх канікул», – каже комісар Європейської комісії із зовнішньої торгівлі Карел де Гюхт. Тоді стане зрозуміло, хто саме може рахувати прибутки, а хто – збитки від угоди. Але загальний ефект для країни безсумнівно буде добрий. Тарас Качка, учасник української переговорної команди й заступник голови департаменту адаптації законодавства Мін'юсту, зауважує, що створення ЗВТ сприятиме вибудовуванню в Україні зрозумілих, прозоріших правил гри й ефективному управлінню. «Щоб створити ЗВТ, Київ має адаптувати своє законодавство до європейського», – зазначає Качка. Тобто Україна повинна переробити під стандарти ЄС (інакше кажучи, покращити) свої закони в більшості напрямів економічної діяльності.

ЗНАДТО ДОРОГО

Про перспективи ринку та конкуренції згадують, ведучи мову й про Митний союз. Його ринок, щоправда, трохи менший (167 млн людей), однак потенціал зростання попиту в трьох країнах союзу значний: лише за останні п'ять років рівень доходів населення цих країн збільшився вдвічі. Вже нині сукупний обсяг ринку трьох держав, за даними Рахункової палати РФ, становить \$600 млрд. Намагаючись зробити ідею членства в союзі для України привабливішою, російські економісти визначили, що це членство забезпечить нашій державі до-

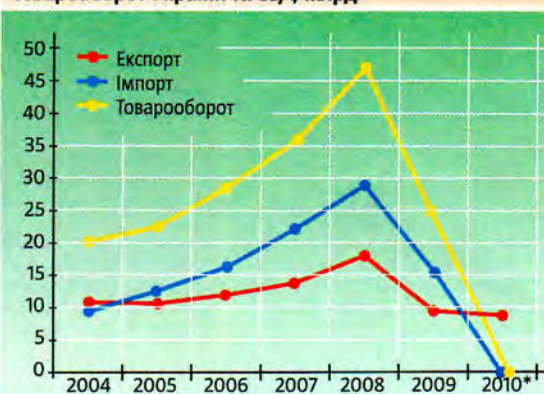
даткові 3–5% зростання економіки на рік.

Щоправда, в той час як у рамках ЗВТ Брюссель бореться за зниження усіляких тарифів, митний «шлюб» із Росією змушує їх піднімати. Загалом у випадку з Митним союзом Білорусі, Казахстану та Росії для 82% товарів митний тариф «дотягли» до найвищого рівня поміж тих трьох країн – російського. В Казахстані, наприклад, результатом створення Митного союзу стало те, що до російського рівня підвищили мита на тритину усіх казахських товарів. Внаслідок чого всі мита на торгівлю із зовнішнім світом тут значно вищі, ніж в Україні. Середньозважений тариф Митного союзу становить 10,6%, тоді як в Україні – 5,6%.

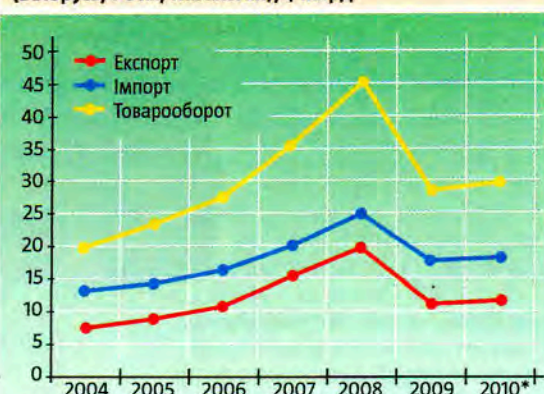
При цьому Олексій Блинов, директор департаменту аналітики ІК Astrum Investment Management, переконаний, що російська сторона не погодиться знизити імпорتنі мита до рівня України. А відповідно йти на поступки й робити однаковими тарифи до рівня вже встановленого в союзі, доведеться Києву. Користь від таких поступок буде сумнівна. Астана мусила в 2–4 рази підвищити ціни на меблі, підняти ціни на продукти харчування й автівки в 8–30 (!) разів. З січня 2011 року підвищення мита на б/в авто для фізосіб очікує також білорусів. За уживаний автомобіль жителі Білорусі відтепер платитимуть на кілька тисяч євро більше. Зростання митних ставок наносить удар по імпортерах, а разом і по надходженням до бюджету. Аляксандр Лукашенко до останнього марно намагався захистити права білоруських

ТОРГ ДОРЕЧНИЙ

Товарооборот України та ЄС, \$ млрд

Товарооборот України та країн Митного союзу (Білорусь, Росія, Казахстан), \$ млрд

* Дані за січень – вересень 2010 року. За даними Держкомстату

автомобільних імпортерів. Але, найголовніше, тарифні поступки мало що дадуть українській державі – членство в МС не так сильно розширить доступ до ринків трьох країн, адже з Росією, Білоруссю та Казахстаном наша країна також має режим вільної торгівлі.

До того ж економічне зближення з РФ в межах МС може

чужий досвід

цював на повну силу. Крім того, що дотепер проводиться «вибірковий» митний контроль на кордоні Білорусі з Росією, так ще й Казахстан виторгував собі право п'ятирічного відтермінування запровадження однакових із союзниками мит на велику групу товарів. Експерт каже, що Білорусь, Росія та Казахстан не порозумілися й у багатьох інших питаннях.

«Наприклад, в усіх трьох країнах мають бути однакові стандарти, але тільки тепер почали розробляти стандарти харчів, товарів легкої промисловості. Тільки тепер ці документи узгоджуються. А якщо союз реально не працює, то яка може від нього

бути віддача? До того ж і в межах СНД пересування товарів між Білоруссю та Казахстаном було безмитним. Що з того, що ми увійшли до цього союзу?» – ставить риторичне запитання Злотніков.

У білорусів виникає ще одне логічне питання: для чого інтегруватися країнам із низьким рівнем технологій? Країнам, що гарячково шукають інвесторів, які прийшли б до них не лише з грошима, а й з можливістю модернізації підприємств? Злотніков не бачить сенсу в інтеграції під гаслом Митного союзу. Він вважає, що згаданий процес відбувається під впливом Росії, а Кремлю союз потрібен пере-

дусім для досягнення політичної мети: щоб, спираючись на цей гео економічний простір, мати можливість виступати як один із полюсів сили на світовій арені, як потужний гравець, що очолює великий економічний блок.

«Виходить, що геополітичні інтереси, які обстоює Росія і в ім'я яких намагається скомбінувати всі ці інтеграційні союзи, щоби просувати свої економічні цілі, суперечать необхідності економічного розвитку трьох країн – учасниць союзу. Інтеграційне будівництво під політичні інтереси весь час відбувається зі збоєм», – каже Злотніков.

поставити хрест на можливому членстві України не лише в зоні вільної торгівлі з ЄС, а й на участі у Світовій організації торгівлі (СОТ). Коли в травні 2008 року Київ став членом цього торговельного клубу, він узяв на себе зобов'язання не підвищувати імпортні мита й не запроваджувати експортних обмежень щодо торгівлі з іншими країнами. В разі приєднання України до Митного союзу Києву доведеться порушити свою обіцянку. «В такому випадку чимало торгових партнерів України, котрі нині відповідно до вимог СОТ надають українським виробникам режим найбільшого сприяння, потенційно можуть його відмінити», – зауважує Віталій Варичук, аналітик інвестиційної компанії BG Capital.

Уникнути суперечностей, звісно, можна. Наприкінці вересня Росія розпочала фінальний етап вступу до ВТО, заявивши, що поведе за собою до цього клубу й своїх партнерів по МС. Якщо всі три країни ввійдуть до ВТО на таких самих умовах, як і Київ (тобто візьмуть на себе не менш ліберальні зобов'язання щодо торгівлі), перешкоду членству України в МС також буде знято. Однак такий сценарій малоймовірний.

ЧИ МОЖЛИВИЙ КОМПРОМІС?

Через набір усіляких «проти» й «але» ідея приєднання до МС не має однозначної підтримки навіть серед нинішньої влади з її проросійською позицією. Ставши очільником держави, Віктор Янукович заявив, що Україна не повинна входити до цього об'єднання, а заступник

голови Адміністрації президента Ірина Акімова свого часу пообіцяла, що це питання «не стоять на порядку денному ні сьогодні, ні завтра, ні післязавтра». Втім, таку дивну позицію досить легко пояснити, оскільки робота за правилами Митного союзу не така вже й вигідна українським олігархам.

Київ готовий, хоча б на словах, брати участь в інтеграції з проросійським об'єднанням, якщо це не суперечитиме інтеграції до ЄС. А саме – на рівні зони вільної торгівлі України з трьома «митними союзниками». Щоправда, формально така ЗВТ вже давно є. Ще до оформлення МС Київ уклав угоди щодо зони вільної торгівлі з усіма трьома країнами, що беруть у ньому участь. Згідно зі ст. 7.2. Рішення «Про єдине митно-тарифне регулювання митного союзу» від 27 листопада 2009 року наявні домовленості перекочували до Митного союзу. Але знову ж таки, вільна торгівля з цим об'єднанням існує виключно формально. Наприклад, на початку жовтня Кремль заборонив увозити до Росії м'ясо виробництва чотирьох українських заводів. Відтепер під заборону опинився імпорту продукції з 12 до 15 м'ясопереробних підприємств нашої країни. Офіційна причина – українські аграрії не дотримуються ветеринарно-санітарних вимог. Але насправді причина набагато банальніша: контролюючі органи Росії намагаються обмежити імпорту конкурентоспроможних за ціною товарів з України, використовуючи будь-який привід. М'ясні санкції, ухвалені в жовтні, – всього-на-всього новий виток торгових війн. В середині

листопада до цього додали ще один – відтепер про продовження дії заборонювальних імпортних мит на українські труби (їхній термін дії, що має закінчитися 31 грудня 2010-го, запропонували продовжити ще на п'ять років).

В цілому українська ЗВТ з Росією та двома її «напарниками» як дірявий мішок наскрізь просякнута взаємними вилученнями товарних позицій і митними обмеженнями. Лише в домовленості про ЗВТ із Росією до 2010 року було близько 50 виключень щодо «вільної» торгівлі між країнами. В уряді України хотіли б залатати дірки. Однак Москві це аж ніяк не вигідно.

Переговори щодо економічної інтеграції з ЄС проходять не найлегше. Економічний розділ угоди про асоціацію містить понад 20 глав. За два з половиною роки – з квітня 2008 року – вдалося передчасно завершити перемовини лише за чотирма з них. В результаті перед остан-

Кремль обмежив імпорту продукції близько 15 українських м'ясопереробників

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З РФ ПРОСЯКНУТА ВЗАЄМНИМИ ВИЛУЧЕННЯМИ ТОВАРНИХ ПОЗИЦІЙ

нім раундом їхні учасники навіть почали роздратовано тупотіти ногами один на одного й погрожувати вдатися до крайнощів. Один із представників Єврокомісії зізнався **Тижню**: «Низка країн ЄС вже порушила питання про те, що коли наступний раунд перемовин знову завершиться без прогресу, то треба буде зробити паузу». ■

За словами економіста, Росії зараз потрібно одне – не скотитися до рівня другорядних країн. Адже після цього її може очікувати розпад на губернії. Тож Митний союз – це не більше ніж один із засобів хоча б зовні демонструвати свою значущість. А тому Злотніков вбачає шанс Білорусі не в митних союзах із Росією, Казахстаном чи якоюсь іншою країною СНД, а з Євросоюзом.

БАНКРУТСТВО АВТОСАЛОНІВ

Єдина помітна зміна, яку пересічним білорусам забезпечив Митний союз, – різниця в розмитненні автомобілів для

юридичних та фізичних осіб. Отже, якщо за розмитнення автомобіля з двигуном об'ємом 5 л береться юрособа, то це обійдеться в €24 тис. – так само, як і в Росії. А ось фізособа витратить лише близько €3 тис. (старий білоруський тариф). Тому продаж нових авто в салонах практично дорівнює нулю, дилери звільняють працівників і шукають менші приміщення. Дехто взагалі планує піти з ринку.

«Автодилери в Білорусі працюють вхолосту. Приходить клієнт, ми надаємо інформацію, розповідаємо про автомобілі, він нам дякує, сідає в літак і ле-

тить до Німеччини. Про машину та її комплектацію все знає, тож купує авто там. Навіщо тоді нам тримати людей – щоб працювали як безплатне інформаційне бюро?» – скаржиться Аудрус Шатас, директор компанії, що є офіційним дилером BMW у Білорусі. Якщо купувати авто самостійно, то на новому BMW можна заощадити близько €10 тис., пояснює підприємець. А тому Аудрус Шатас думає про закриття компанії. Втім, може, цього й не варто робити, адже з наступного липня мито на авто до російського аналога піднімуть і для фізосіб.

Венесуельська нафта заБРОДИЛА

Білорусь шукає нафту у Венесуелі замість Росії

ФОТО: AP

Білорусь та Україна змінили напрямок нафтопроводу Одеса – Броди на протилежний. Дотепер російська нафта транспортувалася нафтогоним на південь до Чорного моря. Намагаючись диверсифікувати своїх енергопостачальників (на сьогодні основний – Росія), Білорусь уклала угоди про постачання енергоресурсів із Венесуелою. Все чорне золото, яке Білорусь отримує від цієї країни, транспортується в порти України й Прибалтики, а тоді бензовозами й залізницею доправляється до місця призначення.

АВЕРС

Отож, Білорусь намагається знайти інших постачальників нафти, крім РФ. Економічні пи-

танья, пов'язані з енергоресурсами, давно є найбільшим джерелом конфліктів між цими країнами. Однак якщо в диверсифікаційні плани Мінська входить використання нафтогонів, то Москва зможе активніше втручатися в їх втілення. Якщо захоче. 1997 року Білорусь та Росія утворили політичний союз. Ця дружба мала стати ще міцнішою після формування на початку 2010-го Митного союзу Білорусі, Росії та Казахстану. Мінськ приєднався до нього, сподіваючись, що не доведеться сплачувати мита за енергоресурси і що зможе купувати російські нафту й природний газ за нижчими цінами. Однак Росія розглядала Митний союз як можливість для поширення свого

ОБРАЖЕНА «ТРАНСНЕФТЬ». Російський енерготранспортний гігант заявив, що планує відрядити на випробування нафтогону «Одеса – Броди» своїх інспекторів

економічного й політичного впливу, тому не поспішала задовольняти очікувань Мінська щодо субсидій на придбання енергоресурсів у майбутньому. Отже, ефект цього новоутворення виявився прямо протилежним: до кінця 2009 року сира нафта, що імпортувалася з Росії до Білорусі, обкладалася ставкою 35,6%, але починаючи з січня 2010-го Москва встановила 100-відсоткове експортне мито на сировину, дозволяючи транспортувати без сплати мита лише 45 млн барелів із за-контракованих 146 млн.

Такі конфлікти між Білоруссю та Росією щодо цін і тарифів призвели до того, що Аляксандр Лукашенко відкрито виступив проти керівництва Росії, а останнє з реакцією не забарилося. Врешті-решт, ці диспути переросли в риторики в конкретні дії. Росія ненадовго перервала поставки природного газу до Білорусі в червні. А Лукашенко відмовився підписувати 1 липня, як було заплановано, Митний кодекс, складову Митного союзу (хоча згодом таки погодився). Мінськ не має альтернативних Росії постачальників природного газу, а ось нафту може купувати деінде.

ВЕНЕСУЕЛЬСЬКА АЛЬТЕРНАТИВА

У розпал суперечки з Кремлем Лукашенко уклав угоду з президентом Венесуели Уго Чавесом про початок поставок відносно невеликих обсягів нафти до Білорусі. З травня 2010-го країна почала транспортувати нафту-сирець танкером через півсвіту до українського порту в Одесі, де її перекачували в товарні потяги й везли залізницею до Мозирського НПЗ.

Більша частина венесуельської нафти імпортувалася через Україну та Естонію: на листопад 1,6 млн барелів пройшли через Одесу, і трохи більше ніж 3,6 млн – через естонський порт Мууга. Меншу партію пропустили через литовський порт Клайпеда. Загалом планується, що 2010 року Венесуела продасть Білорусі близько 30 млн барелів чорного золота – це приблизно дві третини обсягу внутрішнього споживання країни.

У напружених відносинах між Мінськом і Москвою не ви-

дно ознак потепління. Навпаки, вони тільки погіршуються: Росія починає тиснути на Лукашенку напередодні виборів, що мають відбутися в Білорусі в середині грудня. Особливо яскраво це напруження проявилось, коли 16 жовтня Мінськ підписав нову енергетичну угоду з Венесуелою щодо збільшення імпорту нафти до 73 млн барелів (200 тис. щодня), починаючи з 2011 року. За словами Лукашенка, у наступному році Білорусь купуватиме в Росії менш ніж половину потрібної їй нафти. Нагадаємо, ще 2009-го звідти вона імпортувала майже все своє чорне золото.

ПЕРЕПОНИ

Чи зможе Білорусь дати собі раду з такими обсягами імпорту з погляду логістики? Поки що не визначено, через які порти здійснюватиметься транзит венесуельської нафти в 2011 році. Є чотири потенційні маршрути: український, латвійський, естонський і литовський. У жовтні Мінськ домовився з литовським портом Клайпеда про транзит 18 млн барелів венесуельського сирцю з початку 2011-го, а ось латвійський порт у Ризі, щоб транспортувати венесуельську нафту, потребує певної адаптації. За різними даними, Мінськ розглядає варіант її транспортування до литовського терміналу Бутінге, що належить тамтешній нафтовій компанії Orlen Lietuva, яка своєю чергою, є власністю польської PKN Orlen. Проте невідомо, чи вже розпочато офіційні перемовини з поляками. Місцеві експерти стверджують, що технічні характеристики порту дозволяють йому приймати ще два судна щомісяця, вміст яких можна потім транспортувати залізницею до Білорусі з терміналу нафтопереробного заводу Orlen.

Крім залізниці та вантажівок, для транспортування чорного золота до Білорусі є ще один варіант – транзит через наявну інфраструктуру трубопроводів. Саме тому Білорусь та Україна спільно перевірили, чи можна змінити напрямок нафтопроводу Одеса – Броди. Українські чиновники зазначали, що це можливо, якщо поставки нафти з Венесуели до

Білорусі через Україну зростуть до 66 млн барелів на рік (принаймні Венесуела обіцяла, що так буде в 2011 році). Однак Мінськ повідомив, що під час випробувань венесуельський сирець не використовуватимуть. Чи можна буде експлуатувати нафтогін у цих цілях у майбутньому, залежатиме і від Росії, чия нафта через нього перекачується, і від Польщі, що від самого початку була задіяна в проєкті. З Латвії планується транспортування через нафтопровід Вентспілс – Новополоцьк, але незрозуміло, чи вдасться його запустити в реверсному режимі.

Також цікаво, як Білорусь розраховуватиметься за венесуельську нафту. Спочатку повідомлялося, що різниця між вартістю венесуельського сирцю (\$90 за барель) та російського (\$55 за барель) наступного року коштуватиме Білорусі зайвих \$2,5 млрд. Але ці цифри справляють дещо оманливе враження. У 2010 році, як уже зазначалося, Росія продала Білорусі тільки 45 млн барелів чорного золота без сплати мита, решта поставок обкладалася за 100-відсотковою ставкою. Це підвищує середню ціну російської нафти до близько \$75 за барель. Водночас вартість венесуельської нафти для Білорусі знизилася з \$90 за барель у травні до \$78 у червні.

Перший заступник прем'єр-міністра Білорусі Владімір Семашко заявив, що якість венесуельської нафти марки «Санта-Барбара» вища, ніж уральської, і що їм вигідніше переробляти венесуельську. Однак незрозуміло, чи враховують білоруси у своїх розрахунках вартість транзиту.

ФУНКЦІЯ РОСІЇ

Найважливіше питання в тому, якою буде роль Росії у диверсифікаційній кампанії Білорусі. Поки що російське керівництво про поставки венесуельської нафти до Білорусі здебільшого мовчить. Заступник міністра фінансів РФ Сергій Шаталов згадав, що починаючи з 2011 року РФ могла б касувати експортний збір на нафту-сирець, яку купує Білорусь. Але за умови, що Москва отримуватиме всі надходження від зборів

У 2010-му
ціна на російську
нафту для Білорусі
сягнула

\$75
за барель, а на
венесуельську,
навпаки,
зменшилась
з \$90 до

\$78

ЯКЩО В ДИВЕРСИФІКАЦІЙНІ ПЛАНИ МІНСЬКА ВХОДИТИМЕ ВИКОРИСТАННЯ НАФТОГОНІВ, ТО МОСКВА ЗМОЖЕ АКТИВНІШЕ ВТРУЧАТИСЯ В ЇХ ВТІЛЕННЯ. ЯКЩО ЗАХОЧЕ

і для Венесуели значно важливіший розвиток торгівлі з Росією, ніж із Білоруссю.

В око впадає суперечливість поведінки Росії. За звичайних обставин Москва відразу зреагувала б на ці події, щоб запобігти диверсифікації: більшість спроб європейських країн позбулися енергетичної залежності від Росії наражалися на її протидію. Однак сьогодні РФ може дозволити Білорусі розширити свої джерела енергопостачання, бо має нові перспективи. Один із прикладів – угода про постачання нафти до Китаю. Можливо, Кремль вважає, що Лукашенко догоджає своєму електорату напередодні виборів. Ще один варіант розвитку подій – Москва може просто затягувати час, очікуючи зручного моменту для дій. ■

Нафтогін
Вентспілс-
Новополоцьк,
на який розраховує
Мінськ,
не експлуатувалася
з 2004-го

Фрау Злагода

Нова роль Німеччини на Сході – заводити друзів і вирішувати проблеми

ФОТО: REUTERS

Усхідних сусідів Німеччини добра пам'ять і короткий запал, що швидко вичерпується. Вони дуже переймаються угодами, що укладаються з Росією через їхні голови. Але старий коктейль з провини (за війну) та вдячності (за роль Радянського Союзу в об'єднанні Німеччини) втрачає актуальність. Німеччина нині дедалі скептичніше ставиться до Росії і все більше уваги приділяє своїм сусідам.

Насамперед ФРН цікавить бізнес. Чехія купує в неї більше товарів, ніж Росія. Додайте Польщу, Словаччину й Угорщину – і на Центральну Європу припадатиме десята частина обсягу зовнішньої торгівлі Німеччини. Вартість товарів, експортованих туди у 2010 році, сягнула €41 млрд (\$56 млрд), порівняно з лише €11 млрд експорту в Росію. Обсяг імпорту з країн Центральної Європи становить €40 млрд, а вартість товарів, увезених з Росії, – лише €15 млрд (враховуючи енергоресурси).

Карта дипломатичних відносин теж змінюється. За канцлерства Гергарда Шредера й Гель-

мута Коля ФРН підтримувала тісні зв'язки з Росією. Ангела Меркель зберігає з нею дружні відносини, але нині значно зростає роль Польщі. Замість суперечок щодо питань історії вони взяли до командної роботи. Цього місяця міністри закордонних справ Польщі та Німеччини Радослав Сікорський та Гідо Вестервелле їздили до Мінська для того, щоби повідомити білоруським автократам, що чесні президентські вибори 19 грудня надали б Білорусі чимало переваг. Натомість у разі їхньої фальсифікації відносини країни із Заходом будуть прохолодними. За словами польського аналітика зовнішньої політики Єугеніуша Смоляра, моральний вплив Польщі та сила Німеччини дають ефект синергії. «Німеччина без Польщі не має достатньої довіри з боку інших, а Польща без Німеччини – впливу», – стверджує він.

ФРН продовжує тет-а-тет спілкуватися з Росією та іноді з Францією, як це було на нещодавньому саміті в Довілі. Подібне може викликати якісь зауваження. Однак німці стверджують, що це має суто прагматич-

МОРАЛЬ І ВПЛИВ. Гідо Вестервелле й Радослав Сікорський перетинають міст через річку Одер, який сполучає Польщу та Німеччину. Міністри закордонних справ відзначають річницю підписання договору про кордони між двома державами в листопаді 1990-го, який врегулював спірні питання щодо кордонів уздовж річок Одер і Нейсе

ний характер. У відповідь на вимоги РФ, яка хоче, щоб до неї ставилися серйозно, Німеччина запропонувала допомогти Молдові, найбільшій країні Європи. Це був би такий собі тест. Тамтешня проблема виникла ще в 1992 році, коли сепаратисти за підтримки Росії захопили контроль над Придністров'ям. На відміну від подібних конфліктів на Кавказі у Придністров'ї нікого не вбивали, і нині обидві сторони спілкуються й торгують між собою. Проте впертість і втручання Кремля загнали мирні плани у глухий кут. Росія переконує, що її солдати захищають місцевих слов'ян від домінування не лише румуновської більшості серед населення, а й від самої Румунії, до якої колись належала Молдова. А циніки кажуть, що заплутаний митний режим у цьому нічийному регіоні однаково вигідний як для місцевих, так і для іноземців.

Тиск з боку німців уже приносить результати, збиваючи з пантелику тих, хто вважали, що варто рахуватися тільки з Америкою. Спокушаючи Румунію можливістю вступу до Шенгенської зони, німці переконали її прийняти довгоочікувану угоду про кордони з Молдовою. Президент Траян Басеску та інші політики в Бухаресті часом поводяться з сусідкою як із загубленою провінцією, а не повноцінною країною. Цей крок може розвіяти привид ірредентизму, який сепаратисти часто намагаються оживити. Політичних яструбів (тобто тих, хто налаштований проти Росії) досі хвилює те, чи Німеччина не метикує, як би залучити Росію до спільного з Європейським Союзом простору безпеки. Однак більшість просто радіє будь-якому прогресу.

Крім того, Німеччина намагається переконати Македонію і Грецію досягти консенсусу щодо назв своїх країн: обидві мають елліністичні корені (історична область у північній частині Греції також називається «Македонія». – **Ред.**). Це теж одне з питань, яким Америка займалася довго й безрезультатно. Нова поміркована німецька дипломатія може бути провісником нової епохи в європейській політиці. ■

**УВАГА! РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ
ПЕРЕДПЛАТА НА 2011 рік**

на 2011 рік	на 2010 рік
1 місяць – 30 грн; 6 місяців – 180 грн; 12 місяців – 360 грн	1 місяць – 20 грн

- Оформити передплату на 2011 рік Ви можете:
1. У редакції
  2. У будь-якому відділенні зв'язку "Укрпошта".
Передплатний індекс – 99319.
  3. У передплатних агенціях (Див. на сайті www.ut.net.ua в Розділі «Передплата»)
  4. В он-лайн режимі на сайті www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел.
(044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Семьяновська Каріна -
K.sem@ut.net.ua

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
			поточний рахунок отримувача	код отримувача	
касир	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012	
					МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
					сума, грн
платник (підпис)					

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656	
			поточний рахунок отримувача	код отримувача	
касир	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		322012	
					МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
					сума, грн
платник (підпис)					

ВИДАВНИЧИЙ ПРОЕКТ В УКРАЇНІ - НА ЧАСІ

Одним із головних пріоритетів функціонування держави в інформаційному середовищі є книговидання. Однак у цій галузі й надалі в критичному стані перебувають: обсяги видання, перекладацька діяльність, книгарні, асортимент україномовної книжки та рівень її державної підтримки. Як наслідок, українська література відсутня на світовому книжковому ринку.

Програма «Соціальний капітал та академічні публікації» (СКАП) Міжнародного фонду «Відродження» (МФВ) понад 10 років була ключовим гравцем у сфері підтримки українського книговидання, заснувавши найбільший перекладацький проект, метою якого було посилення ролі академічних публікацій соціально-гуманітарного спрямування. В межах проекту здійснено підтримку перекладів і видань якісних текстів, що відіграють важливу роль у сучасних політичних, наукових і культурних дебатах, сприяючи розвитку громадянського суспільства. Крім грантової діяльності, досягнуто значних результатів у розвитку політик, інфраструктур, мереж і підвищення організаційної спроможності суб'єктів інформаційно-видавничої сфери України (www.irf.kiev.ua/ua/programs/scaap). Програма реалізувала свою місію через такі головні ініціативи: «Проект перекладів» і «Лабораторія наукового перекладу».

Метою «Проекту перекладів» було видання українською мовою (вперше) найважливіших праць сучасних і класичних зарубіжних авторів актуальних гуманітарних дискусій, а також переклад найновіших і найрезонансніших художніх, науково-популярних і дитячих книжок. За підтримки МФВ видано понад 550 класичних і сучасних книжок (<http://books.irf.kiev.ua/>).

Проект «Лабораторія наукового перекладу» (ЛНП) (www.ua-pereklad.org/ua/) є майданчиком для фахового обговорення стратегії та якості українських перекладів наукової літератури. ЛНП формує дослідницькі майстерні для співпраці перекладачів і науковців, проводить текстологічні семінари, що є надзвичайно важливими для розробки української термінології, й у такий спосіб впливає на перекладацьку політику видавництва.

Реалізуючи свою діяльність, програма СКАП МФВ досягла неабияких результатів:

- здобула образ надійного й відкритого партнера за рахунок доступності інформації про діяльність програми, відкритого характеру конкурсів, простих процедур, короткого терміну розгляду проектів, стабільного фінансування;
- має значний досвід менеджменту масштабних видавничих проектів, що здійснюються на базі електронної системи управління грантами, забезпечуючи прозорість управління діяльністю з їхнього надання;
- розуміється на особливостях ринкових механізмів, зокрема, в процесі планування й реалізації програм;
- володіє можливостями залучення широкого кола провідних українських та іноземних експертів (проводить програмні й експертні ради, експертизи окремих проектів, оцінює діяльність програм, здійснює консультування);
- акумулює значний масив інформації про стан книговидання в Україні й світі, має можливості міжнародного співробітництва;
- володіє досвідом успішного залучення інших джерел фінансування, окрім коштів МФВ (Гете-Інститут в Україні, програма «Скворода» Посольства Франції в Україні, Британська Рада в Україні, Польський Інститут у Києві й Посольство Польщі в Україні тощо).

З 2010 року програма СКАП припинила своє існування в межах МФВ, а тому звертається до спонсорів, благодійників і видавничих фондаций з пропозицією розглянути можливість сприяння розвитку сфери перекладацької діяльності та видання літератури в Україні.

Сподіваємось на вашу партнерську підтримку програми СКАП у справі розвитку видавничої галузі шляхом її фінансування в складі МФВ або пропонуємо перейняти досвід і напрацювання програми, заснувавши подібну структуру. Програма СКАП готова виступити дорадчим або виконавчим органом щодо підтримки книговидання.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ:

Тарас Лютий
Менеджер програми
«Соціальний капітал та академічні публікації»
Міжнародного фонду «Відродження»
lyuty@irf.kiev.ua
050 359 77 18

Пастка для МОСКВИ

Про що говоритиме «начальник війни» Віктор Бут

Автор:
Богдан
Буткевич

Скандальна історія навколо російського торговця зброєю Віктора Бута набирає обертів. 17 листопада його під вартою доправили до США з Таїланду викликало обурення в Москві: дехто з російських політиків закликав лідерів країни розірвати дипломатичні відносини як із Вашингтоном, так і з Бангкоком. Ця метушня цілком зрозуміла: якщо Бут почне говорити, то нинішній російській еліті буде непереливки, адже відкриється особиста участь її очільників, зокрема Владіміра Путіна, в «чорних» схемах з продажу зброї. У цих схемах є й київський слід, інша річ, як цим фактом скористається адміністрація Обами.

ТАКИ ПОПАВСЯ

Один посадовець Міністерства оборони США якось сказав: «Віктор Бут – це Дональд Трамп чи Білл Гейтс незаконного збройного бізнесу, найкрутіший хлопець у кварталі». Ця людина встигла стати елементом попкультури. Саме Бут послугував прототипом головного героя в голлівудському блокбастері «Збройний барон».

Після розпаду Радянського Союзу, в 1990-х, кмітливий випускник Інституту військових перекладачів заснував декілька транспортних компаній, що спеціалізувались на авіаперевезеннях. Саме через них здійснювались поставки зброї (як стрілецької, так і важкої) у гарячі точки світу – від Латинської Америки до Африки. Вона стріляла в Колумбії, Афганістані, Анголі, Сомалі, Руанді та інших країнах третього світу. Серед покупців Бута такі розкручені «бренди», як «Талібан», FARC (революційні збройні сили Колумбії) та «Хезболла». Принаймні так вважають західні спецслужби, експерти ООН й Інтерполу.

Наприкінці 1990-х полювання за його головою розпочало ЦРУ. Згодом, у 2002-му, ордер на арешт Віктора Бута видала про-

куратура Бельгії, на території якої певний час розташовувалась штаб-квартира бізнесмена. Наприкінці 2006-го всі активи Бута за межами Росії, які експерти оцінюють в \$6 млрд, були заморожені з ініціативи США, яка внесла його до переліку особливо небезпечних осіб. Відтоді Віктор Бут не міг виїжджати за межі РФ без ризику бути арештованим.

«Збройний барон» лишався невловимим до 6 березня 2008-го, допоки агенти Управління боротьби з наркотиками США (DEA), що видавали себе за представників колумбійських повстанців, не заманили Бута в Таїланд під приводом провести перемовини щодо постачання великої партії зброї. Там російського бізнесмена схопила місцева поліція.

Американська влада висуває йому чотири обвинувачення, за якими «світить» 25 років позбавлення волі або довічне ув'язнення: злочинна змова з метою убивства громадян США; злочинна змова з метою убивства посадових осіб, що перебувають на державній службі; злочинна змова з метою придбання і продажу ракет протиповітряної оборони; змова з метою поставок озброєнь терористичним групам.

За два з половиною роки, що пройшли від часу арешту до екстрадиції Віктора Бута у США, Кремль випробував всі засоби впливу на Таїланд, щоби той видав бізнесмена Росії. За даними The Washington Post, щоби не допустити видачі Бута американській владі, Росія пропонувала таїландському уряду нафту зі знижкою, погрожувала і Таїланду, і США різкими діями, обіцяла навіть скасувати широко розрекламоване «перезавантаження» у відносинах зі Штатами. Але не спрацювало.

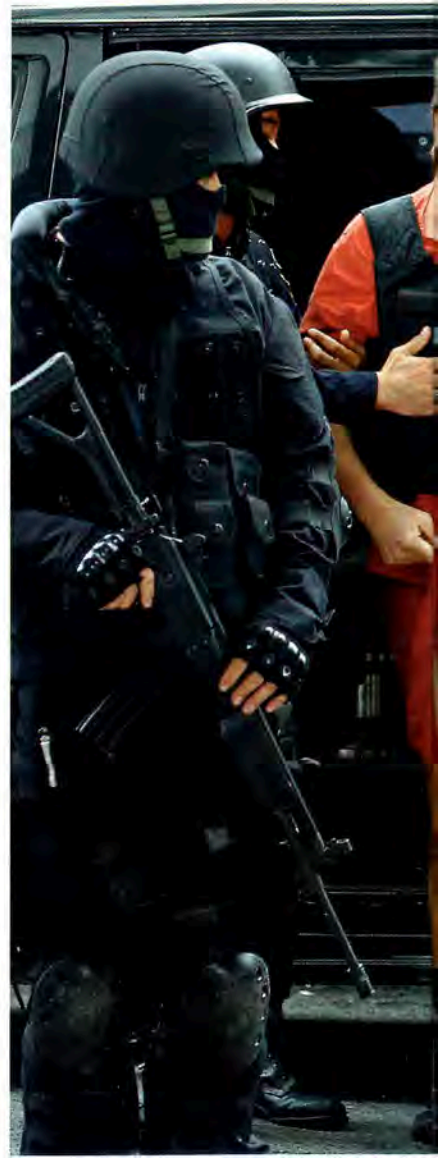
РЕАКЦІЯ МОСКВИ

«Викликає глибокий жаль, що влада Таїланду піддалась зовнішньому політичному тиску і

здійснила протиправну екстрадицію Бута», – так стримано відреагували на видачу «збройного барона» в МЗС Росії.

У Москві не приховують, чому екстрадиція Віктора Бута на територію її геополітичного супротивника викликає «глибокий жаль». «Тут є інтереси ВПК, – зазначив перший заступник комітету верхньої палати з судових і правових питань Міхаїл Капура. – Бут – носій дуже важливої інформації, пов'язаної з постачанням російської зброї у різні куточки світу».

«Цікавість до «справи Бута» виникає не так через його зв'язки

з тероризмом, як через його доступ до каналів пересування зброї та інших товарів у різних країнах, – підтверджує експерт російського Центру політичної кон'юнктури Дмитрій Абазалов. – Віктор Бут добре знайомий з військово-промисловим комплексом Росії та України».

Приватні особи та навіть потужні корпорації в нинішніх умовах неспроможні самостійно грати на ринку озброєнь. «Після закінчення Другої світової війни торгівля зброєю – справа виключно держави, – пояснює Володимир Копчак, експерт Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння. – Навіть якщо це робиться під вивіскою комерційної компанії. Торгівля зброєю – це прекрасний інструмент державної політики та впливу. Ринок зброї не підпадає під дію правил СОТ, там діють свої правила. Тому очевидно, що Бут діяв не самостійно, а щонай-

менше за активного сприяння російської держави».

«Певно, що є прямий зв'язок між Бутом і Кремлем, – погоджується Віталій Кулик, експерт Центру дослідження проблем громадянського суспільства. – Бут був таким собі «Доктором Зло» Москви і торгував зброєю там, де держава не могла собі цього дозволити. Цим дуже специфічним бізнесом займаються всі: і Білий дім, і Кремль, і наша Банкова. Він був не просто «чорним» бізнесменом, а виконував певні завдання з просування інтересів як російських державних корпорацій, так і особистих інтересів деяких представників російського істеблішменту в цій надприбутковій сфері».

Відомий факт: наприкінці 1988 року тодішній військовий консультант Віктор Бут працював у столиці Мозамбіку Мапуту, де заприятелював із офіцером КДБ Ігорем Сечіним. Нині Сечін – заступник голови уряду РФ. Тобто Владіміра Путіна. Чи був сам Бут працівником радянських/російських спецслужб, відповіді немає й донині, проте особисте знайомство з ним ніколи не заперечували ні сам Сечін, ні пан Путін. «Зрозуміло, що торгувати зброєю в Росії можливо лише за наявності міцного «даху», – вважає Андрій Мішин, експерт Центру стратегічної політики. – Він (Бут. – Ред.) не може бути без погонів. У випадку з цією особою важливим є те, що він працював без легендування, під своїм реальним ім'ям, що свідчить про його значення, адже агентів з легендою при провалі швидко здихнуться».

У Кремлі зараз демонстративно відхрещуються від «збройного барона». «Ми завжди говорили і говоритимемо надалі, що наркочидлери, торговці людьми, незаконні торговці зброєю – це все в одній упряжці, ці люди безумовно заслугують на покарання», – зазначив радник президента Росії Сергій Пріходько, наголосивши, що у «справі Бута» жодної військової таємниці немає.

«Росія зараз намагається показувати хорошу міну при поганій грі, – стверджує Володимир Копчак. – Себто, міністр іноземних справ РФ Лавров спочатку для вигляду покрити-

кував США за те, що вони, мовляв, притисли російського громадянина. Однак трохи згодом каже, що цей інцидент не зможе зіпсувати атмосфери потепління між Росією та Штатами. Насправді, потепління – це вигідний на цей час фон, адже тільки-но справа починає зачіпати реальні державні інтереси, всі ці балачки відкидаються. Що випадок з Бутом демонструє наочно».

БОМБА УПОВІЛЬНЕНОЇ ДІЇ

«Якщо в США знайдуться аргументи для того, щоби Бут почав давати свідчення, то через низку комерційних посередників можуть випливати на поверхню імена Путіна і К^о, – припускає Віталій Кулик. – Штати зараз ведуть проти Москви тонку гру, спрямовану на виявлення її бізнес-інтересів та бізнес-інтересів особисто Владіміра Путіна, зокрема, через RosUkrEnergo й Абрамовича. Весь його бізнес перебуває під мікроскопом США. Тому якщо Бут почне говорити, то цей ланцюжок може привести прямо до ВВП. А це і є головною метою – перекрити фінансові потоки новітнім російським імперським амбіціям».

Головна цінність Бута для Білого дому – «імена-паролі-явки» його безпрецедентної дистрибуторської мережі з продажу зброї. «В разі отримання подібної інформації американці зроблять все, щоб вона не потрапила у вільний доступ, оскільки це може зашкодити багатьом, і не лише росіянам, – вважає Володимир Копчак. – Виключно вони вирішуватимуть, коли, як і проти кого її застосовувати. На сьогодні Вашингтон має не лише вагомий козир, а й варіант для маневру, яким він може скористатися в найвигідніший момент. Вони зараз на крок попереду».

Справа Бута може опосередковано вдарити й по нашій країні. Неодноразово в пресі з'являлася інформація про те, що цей бізнесмен активно використовував як українські літаки, так і військові летовища на нашій території, щоб незаконно доправити до країн третього світу зброю з українських же арсеналів. І невідомо, які прізвища громадян України і в якому контексті згадає Віктор Бут. ■

Активи Бута за межами Росії експерти оцінюють в

\$6 млрд

ТАЙСЬКИЙ В'ЯЗЕНЬ.
В особі Віктора Бута Таїланд передав США таємниці тіншового ринку озброєнь

ФОТО: REUTERS

000001000011001
00000000000000
1000100001100
0000000011
1000100000
00000000
11000000
0110001
0010000
00110101
0010000
0000000
010001
10000
00000
0000
0001

Вічний спам

Якщо електронні листи спамерів блокуються, їхні відправники знаходять іншу тактику, що дає змогу оминати перешкоди

Коли засновник Facebook Марк Цукерберг презентував 15 листопада новий сервіс повідомлень, він акцентував увагу на одній із його функцій: скринька вхідних блокуватиме спам та інші небажані повідомлення. «Ми знаємо, хто ваші друзі, тому можемо застосувати якісні фільтри, які дозволять бачити тільки те, що потрібно», – впевнено заявив він.

ДЖИН ЗНОВУ В ПЛЯШЦІ

Спамери переходять до соціальних мереж, як-от Facebook, бо електронна пошта дає їм дедалі менше результатів. За інформацією Cisco, що випускає мережеве обладнання, обсяг спаму через електронні листи почав повільно зменшуватися наприкінці 2009 року й майже вдвічі скоротився за останні три місяці, після того як відповідні органи закрили спам-мережі в Росії та Нідерландах.

Це вдалося передусім завдяки тому, що виробники захисного програмного забезпечення відпрацьовують кожен елемент ланцюга: від спам-повідомлень до їхніх відправни-

ків. Таким чином можна зупинити понад 98% спаму. Спочатку вони блокували електронні повідомлення з підозрілими словами чи лінками. Потім вносили до чорних списків адреси, якими користувалися спамери. У відповідь на це останні почали використовувати ботнети (комп'ютерні мережі, які складаються з хостів та ботів, автономних програм, що як вірус потрапляють на чужий комп'ютер-жертву, з якого й здійснюються відповідні операції). Але розробники захисного ПЗ тепер ще успішніше виявляють алгоритми роботи спамерів.

Крім того, спамерам, щоб обходити фільтри, потрібно багато адрес. Їм доводиться купувати близько 10 тис. доменів для однієї махінації. А це вже не так легко. Після хвилі сумнівних реєстрацій доменів .cn із Росії Китай запровадив жорсткі перевірки, що ускладнюють подачу заявки на реєстрацію для іноземців. У вересні цього року в Білому домі навіть провели спеціальну зустріч з інтернет-реєстраторами, на якій обговорювалося, яким чином протидіяти

фармацевтичним онлайн-махінаціям. Гарт Брюен, керівник проекту з розробки захисного програмного забезпечення КнужОп, не раз був свідком істеричних дискусій щодо того, які реєстратори досі працюють із шахраями.

СПІЙМАЙТЕ МЕНЕ В ОФЛАЙНІ

Злочинний бізнес, який працює через спам, тепер перебуває під найбільшою загрозою в регіонах, де суворо дотримуються законів, насамперед в Америці. Там правоохоронні органи та компанії з розробки захисного програмного забезпечення працюють ефективніше й останнім часом дедалі тісніше контактують. Коли Брюен представляє відомим американським хостинговим компаніям докази того, що поміж їхніх клієнтів є шахраї, вони відключають їх. Поліція дедалі більше цікавиться інформацією від таких спеціалістів про їхніх не зовсім чесних колег.

Це, за словами Брюена, дуже важливо. Приставка «кібер» у злочині маскує кримінал, вчинений у реальності. За-

звичай спам надходить від фрілансерів, яким платять за те, що вони спрямовують трафік на веб-сайти, де продаються підробки пігулок і товарів відомих брендів.

Технології і закони змусили спамерів змінити умови гри. Тривалий час вони розсилали велику кількість мейлів із якомога більшої кількості комп'ютерів, розраховуючи на те, що хоча б частина з них дійдуть до адресата. Але вельми складно розіслати 100 млн електронних листів так, щоб ніхто цього не помітив. «Раніше суть спаму зводилася до його рентабельності», – каже Патрік Пітерсон, головний дослідник із питань безпеки Cisco. У 2008 році фахівці з Каліфорнійського університету в Берклі та Сан-Дієго, вдаючи із себе спамерів, створили ботнет, щоб визначити його ефективність. У межах експерименту на 350 млн розісланих електронних повідомлень було продано лише 28 продуктів. Отже, рентабельність була нижчою за 0,00001%. Відтоді, за словами Пітерсона, вона лише погіршувалася.

Але спамери – непрості хлопці. Замість того щоб розводити користувачів на покупку, безпосередньо крадуть їхні гроші. Через лінки вони скеровують довірливих користувачів на сайти, де продаються підробки, а за допомогою троянських програм шукають на жорстких дисках комп'ютерів банківські та інші дані. Такий спам на сьогодні становить 5% усіх електронних листів. Решта – традиційний.

ПРЕПАРАЦІЯ СПАМУ

«Король мертвий, нехай живе король!» – це лиховісне повідомлення залишається на головній сторінці Spamit, колись одного з найприбутковіших у світі джерел спаму. Наприкінці жовтня російські слідчі вилучили комп'ютерне обладнання з помешкання Ігоря Гусева, який не раз відкидав свою причетність до Spamit. Його місцезнаходження невідоме.

Коли сайт Spamit закрили, обсяги спаму в електронних повідомленнях різко зменшилися. Тільки такі бізнесмени не опускають рук надовго. Вони починають створювати начебто легальні сайти для збору замовлень та інформації про кредитні картки. Spamit, наприклад, розсилала здебільшого оголошення «канадських» онлайн-аптек, хоча насправді підробна віагра та інші популярні ліки привозилися з Китаю та Індії.

Спам надходить від взаємопов'язаних груп злочинців, які отримують великі комісії за кожен проданий ними продукт. Вони розсилають його із ботнетів, деякі з яких контролювалися із серверів McColo, компанії із Силіконової долини, доки провайдери інтернет-послуг не домоглися їх закриття в 2008-му. Завдяки цьому світовий обсяг спаму ненадовго зменшився наполовину. Минулого місяця вірменська поліція заарештувала Георґа Аванесова, якого звинувачують у керуванні ботнетом на близько 30 млн ПК.

Такі заходи можуть переривати потік спаму, але навряд чи знищать прибуткові фальшиві аптеки. Торік Дмитрій Самосейко, дослідник компанії Sophos, яка продає обладнання для захисту комп'ютерів, розповів, що в середньому вартість одного замовлення в них становить \$200. Зрештою, злочинці знайдуть нові способи пробитися крізь захист споживачів. Отже, король спаму повернеться.

Джин знову в пляшці

Кількість спам-імейлів на місяць, трлн

Крім того, спамери стали винахідливіше користуватися довірою юзерів, особливо на сайтах соціальних мереж. За оцінками Twitter, мережі мікроповідомлень телеграмного типу, тільки 1% його трафіку – спам. Але дослідники з Каліфорнійського університету в Берклі та Іллінойського університету в Урбані-Шампейні стверджують, що 8% розміщених там лінків були сумнівними: більшість із них скеровували на шахрайські сайти, решта – на трояни. За їхніми висновками, лінки в повідомленнях на Twitter зазвичай відкриваються в 20 разів частіше, ніж ті, що надходять на електронну пошту.

І Facebook не такий безпечний, як хотілося б Цукерберґові. Задля експерименту розробник захисного програмного забезпечення BitDefender створив підставні профайли в соціальних мережах і запросив незнайомих до віртуальної дружби. За день до них долучалося по 100 новачків, особливо якщо на профайлі було фото гарненької дівчини. Коли дослідники компанії почали запрошувати незнайомих, із якими вони мали лише по одному спільному другу, більшість із них приставали на пропозицію. Найгірше було те, що чверть нових друзів BitDefender клікали на лінки, розміщені компанією, навіть коли не знали, що там.

Koobface, троянська програма, що атакує юзерів соціальних мереж, є яскравим прикладом того, як спамери адаптуються до змін. У травні 2008 року вона вже впливала на Facebook. Злочинці пристосували її до подолання всіх бар'єрів, створених навіть фірмами, що є гуру в цій царині. На сьогодні вона принесла \$2 млн прибутку. Отже, джина спаму знову випущено з пляшки – і чиїсь бажання він уже виконує. ■

Зрозуміти іншого та себе

Історичний досвід Фінляндії, однієї молоді нації, може бути цікавий іншій – Україні

Автор:
Крістер
Міккелссон,
Посол
Фінляндії
в Україні

Професія дипломата дарує певні можливості. Я не маю на увазі чорні автівки з національними прапорами чи прийоми й вечери за участю високопоставлених політиків, хоча все це теж важливо. Дипломатія дає змогу пізнавати світ у робочий час.

Однак пізнання світу неможливе без деякого стартового знання історії та культури. Для України осмислення минулого є передумовою розуміння її сучасності, різних граней мови, релігійних та культурних спільнот, які, власне, й визначають різне трактування цілей і методів як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Завдання посольства – зрозуміти країну перебування та зробити свою рідну державу зрозумілішою для місцевого населення. Я хотів би розглянути значення вище у двох аспектах: значення культури й історії загалом та роль посольства зокрема.

Книга з історії не містить рецептів, але її прочитання може допомагати осмислювати світ, порівнювати, розглядати речі в ширшому контексті та бачити взаємозв'язки. Часом це трапляється навіть несподівано: раптом ви починаєте бачити нові дивовижні виміри речей.

Що є спільним для українців та фінляндців, що їх розділяє і чому? Гарний приклад з історії, цікавий не лише для України, а й для інших країн, – Полтавська битва 8 липня (27 червня) 1709 року, в якій Пётр I, Карл XII та козаки в лавах обох армій, зокрема Мазепа на боці Карла XII, воювали один з одним. До 300-річчя цієї події влітку 2009-го у Києві та Полтаві було проведено історичний семінар. У ньому взяли участь представники України, Швеції, Фінляндії та Росії. Чому Фінляндія долучилася до цього заходу? Що він міг означати для неї, якщо врахувати, що в 1709 році ми навіть не були незалежною державою? Нагадаю: Фінляндія була невід'ємною частиною Швеції з часів середньовіччя аж до 1809-го. Шведів і нас поєднують глибокі культурні та соціальні зв'язки. Заснування Санкт-Петербурга в 1703-му мало неабияке значення. Після того як Росія дісталася до Балтійського моря, стратегічний розподіл сил змінився. З цього погляду Полтавська битва була вирішальною не лише у відносинах Росії та Швеції, а й для збереження та зміцнення проекту під назвою «Санкт-Петербург» і навіть здобуття Фінляндією незалежності 1917 року.

Можу навести більш особистий приклад. Під час однієї поїздки до Вільнюса наприкінці 1980-х

моя дружина і я здивувалися, що герб шведської королівської родини Ваза висить на стіні середньовічної церкви в центрі міста. Але потім нас осяяло: він там опинився, бо в 1592–1599 роках польський король і литовський князь Сигізмунд III Ваза об'єднав під персональною унією Швецію та Польсько-Литовську Річ Посполиту. Але він полишив Швецію, лютеранську країну, тому що хотів бути володарем католицької монархії. Король Сигізмунд правив у Речі Посполитій аж до 1632-го.

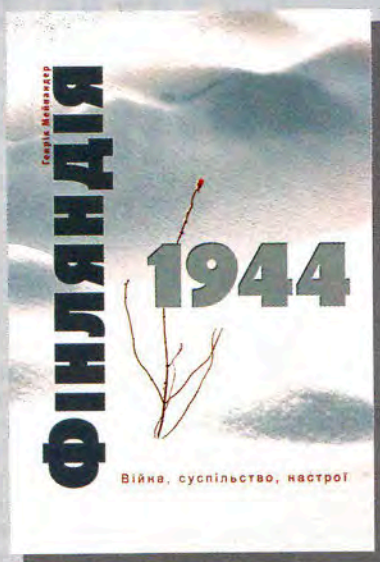
Історію часто використовують як політичну зброю, хоча так і не мало б бути. Позаяк в Україні триває історична дискусія, зокрема жваво обговорюється роль, яку відіграли історичні знання та концепції в процесі формування нації, досвід іншої молоді нації повинен бути цікавий українцям. Фінляндія та більша частина України входили до однієї імперії, хоча й мали різний статус. Обидві вони здобули свою державну незалежність невдовзі (Фінляндія) або ж за деякий час після більшовицької революції (Україна), хоча незалежність УНР і була дуже короткою.

**КНИГА З ІСТОРІЇ
НЕ МІСТИТЬ РЕЦЕПТІВ,
АЛЕ ЇЇ ПРОЧИТАННЯ
МОЖЕ ДОПОМОГТИ
ОСМИСЛИТИ СВІТ**

реально функціонувала демократія. Усі ці історичні обставини зумовили те, що в 1995-му ми були готові стати членом Європейського Союзу.

Посольство Фінляндії вмотивоване здійснювати переклади, видання та розповсюдження книжок з історії нашої країни українською мовою. Вже 2002-го було опубліковано працю «Від Великого князівства до сучасної держави: Політична історія Фінляндії від 1809 року» Юкка Неваківі, Сеппо Гентіля та Осмо Юссіла. Торік вийшла «Історія Фінляндії: лінії, структури, переломні моменти» професора Генрика Мейнандера. У 2010-му побачила світ «Фінляндія у Другій світовій війні: між Німеччиною та Росією» професора Оллі Вехвіляйнена. Незабаром читачі також зможуть ознайомитися з іншим дослідженням Генрика Мейнандера, присвяченим одному з найвирішальніших років в історії Фінляндії – 1944-му. І, нарешті, приємно зауважити, що нашому посольству вже не доводилося відігравати ключову роль у публікації двох останніх досліджень. Вони з'явилися на суто комерційних засадах. ■

К Н И Г А Р Н Я

6 грудня (понеділок)

17:00

Книгарня «Є»:

Київ, вул. Лисенка, 3

(ст. м. «Золоті Ворота»)

Видавництво «Темпора» та книгарня «Є» запрошують:
Презентація книжок Генріка Мейнандера «Фінляндія 1944. Війна, суспільство, настрої» та Оллі Вехвіляйнена «Фінляндія в Другій світовій війні: між Німеччиною і Росією».
Презентація відбувається за участю Посольства Фінляндії в Україні.

У рамках презентації – зустріч із Генріком Мейнандером.

Праця відомого фінського історика **Генріка Мейнандера** розповідає про один із найцікавіших та найвідповідальніших періодів Республіки Фінляндія у ХХ столітті – так звану Другу російсько-фінську війну. На багатому фактажному матеріалі автор розкриває прагнення фінської влади та суспільства відстояти та зберегти державну незалежність країни під час політичних і територіальних змін, спричинених завершенням Другої світової війни.

Опис подається на тлі загальноєвропейських та світових політичних процесів 1940-х років, а також у контексті внутрішньофінських подій і суспільних настроїв.

Книжка **Оллі Вехвіляйнена** розкриває непросто геополітичне становище Фінляндії в Другій світовій війні. Автор аналізує складні політичні, суспільні та економічні аспекти перебування країни «між Німеччиною та Росією». Книжка коротко, але докладно описує постання фінської державності, Зимову війну 1939–1940 років, фінську участь у Другій світовій та післявоєнний період у країні.

Генеральний інформаційний партнер

Тиждень
українська журналістика

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Все починалось у порту Таллінна

Генрік Лільєгрєн про шведське табу, сюрреалізм НДР і російську геополітику

Спілкувалася
Жанна
Безп'яточк

Декорації буднів Генріка Лільєгрєна кардинально змінювалися протягом його життя. Як дипломат він переїздив з країни до країни, здобуваючи безцінний досвід. За вікнами свого помешкання в Парижі на розкішній авеню Фош він бачив будинки, де жили найзаможніші родини Франції. За вікнами готелю Ledra Palace в столиці Кіпру Нікосії, де він опинився в липні 1974-го, лунали постріли й гинули люди – радикальні грецькі кіпріоти намагалися здійснити військовий переворот, у конфлікт втрутилася Туреччина. За вікнами його шведського посольства в Східному Берліні можна було за уважного спостереження ідентифікувати нишпорок Штазі.

А ще були Брюссель, Анкара, Західний Берлін, Вашингтон. Починалося ж усе в порту Таллінна, звідки ди-

тиною Лільєгрєн іммігрував до Швеції в 1940-му, коли радянські окупанти вже почали арештовувати впливових естонців. Треба було народитися в тому талліннському тумані, щоб отримати й зберегти гострий погляд на реальність Східної Європи. З *Тижнем* пан Лільєгрєн поділився своїми спогадами й думками.

У. Т.: Пане посол, хотілося б розпочати з такої приємної констатації: в Україні Швеція здобула міцну репутацію друга й послідовного прихильника української євроінтеграції.

– Так, саме так. Швеція рішуче підтримує українську євроінтеграцію. Ми знаємо, що Україна має величезний потенціал. Також віримо, що економічні реформи, адаптація до законодавства ЄС та відкритість до іноземних інвестицій сприятимуть його розвитку. Так, нещодавно наш міністр закордонних справ Карл Більдт виголосив промову, присвячену Україні, «Шляхи в майбутнє України. Яких змін ми потребуємо?» І не випадково Швеція відправила послом до Києва одного з найкращих своїх дипломатів Стефана Гуллгрєна.

ВІД НДР ДО БРЮССЕЛЯ

У. Т.: Двадцять років тому аббревіатура НАТО була табуована у Швеції. Сьогодні табу повністю знято?

– Дискусія щодо членства в НАТО моєї країни сьогодні не така вже й інтенсивна. Вона значно серйозніша в сусідній Фінляндії, ніж у нас. Це обумовлено специфікою фінської історії та кордоном із Росією. Водночас Швеція розширила стратегічну співпрацю з такими країнами – членами Альянсу, як Норвегія, Естонія, Латвія, Литва, а також із самою Фінляндією, що є членом лише ЄС, заявивши, що ми прийдемо їм на допомогу, якщо їх атакуватимуть. Хотів би процитувати офіційну позицію, це важливо для розуміння процесів: «Швеція не залишатиметься пасивною, якщо інший член ЄС чи будь-яка нордична країна зазнають катастрофи чи атаки. Ми сподіваємося, що ці країни чинитимуть так само, якщо Швеція зазнає таких самих загроз...» Йдеться про те, що ми повинні бути готовими надати й отримати допомогу, яка може мати, зокрема, військовий

характер. Дехто вважає, що ця маніфестація солідарності є серйознішим зобов'язанням, ніж те, яке країни – члени НАТО беруть на себе відповідно до славнозвісної п'ятої статті Північноатлантичного договору. Це, до речі, перший випадок в історії Швеції, коли її оборонна доктрина включає простори поза межами, власне, шведських територій. Фінляндія зробила подібну заяву щодо країн – членів ЄС.

У. Т.: Шведські соціал-демократи часто займали прорадянську позицію. Як глибоко вони розуміли ті процеси, що відбувалися в СРСР?

– Ті, хто займав прорадянську позицію, були або елементарно погано поінформовані, або засліплені ідеологією, або вірили, що в Європі, де домінуватиме СРСР, до них ставитимуться по-особливому і вони персонально від того щось матимуть. Після Другої світової також у багатьох виникло почуття вдячності за жертви, принесені Радянським Союзом у війні проти фашизму. І це передавалося від покоління до покоління.

У. Т.: Як вам жилося після того, як ваша посольська каденція в НДР закінчилася й ви з родиною переїхали до Брюсселя в 1989-му? Чи відчували тоді по-новому аромат свободи?

– Опинившись у Брюсселі після НДР, я відчув насамперед полегшення й таки свободу. З часом життя в Східній Німеччині здається сюрреалістичним. Німецька Демократична Республіка не була ні на йоту демократичною.

У. Т.: Чи назвали б ви шведське сприяння виведенню російських військ із країн Балтії найбільшим зовнішньополітичним досягненням країни за останні 20 років? Це була перша демонстрація регіональних амбіцій Швеції?

– Я б радше назвав це так: великий зовнішньополітичний успіх уряду Карла Більдта (прем'єр-міністр Швеції в 1991–1994 роках. – Ред.). Але це був успіх для всіх регіональних гравців. Це не мало нічого спільного з амбіціями стати регіональним лідером, хоча інші нордичні країни, здається, саме так те все й сприйняли. І, до речі, на рахунок уряду Більдта ще один дуже вагомий успіх, дотичний безпосередньо до зовнішньої політики: йому вдалося схилити шведську громадськість до ідеї вступу в ЄС.

А ДАЛІ – ВАШИНГТОН

У. Т.: Як амбасадор Швеції в США (1993–1997 роки) ви співпрацювали з адміністрацією Клінтона. Як би сформулювали принципову відмінність між тією командою демократів і нинішньою? »

БІОГРАФІЧНА НОТА

Генрік Лільєґрен

Народився 1936 року в Таллінні, звідки в липні 1940-го емігрував разом із матір'ю до Швеції. Здобув юридичну освіту в Стокгольмському університеті. Понад 40 років перебуває на дипломатичній службі. Був спічрайтером шведського прем'єр-міністра Улофа Пальме (обіймав посаду голови уряду в 1969–1976 рр. і 1982–1986 рр.). Входить до ради директорів американського дослідного центру Atlantic Council. Написав автобіографічну книжку «Від Таллінна до Туреччини. Мемуари шведа і дипломата».

Диво-аксесуари для комп'ютера

Домашні дрібниці

Мультимедія

Розваги та відпочинок

Предмети інтер'єру

Дивна канцелярія

В Інтернет-магазині
www.chudesa.com.ua

-5%

- ТРЦ «Караван»
- ТРЦ «Dream Town»
- ТВК «Глобус»
- ТРЦ «SKY MALL»
- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд»

– Достатньо зазначити лише одне: команда Обами прагне поєднати політику презавантаження відносин із Росією та політику підтвердження свого стратегічного партнерства з країнами Східної Європи. У цьому їхня унікальність.

У. Т.: Ви знаєте чинного віце-президента США Джозефа Байдена ще з того часу, коли той був сенатором від штату

РЕЦЕНЗІЯ

Небезпека нейтралітету

Автор:
Володимир
Василенко,
Надзвичайний
і
Повноважний
Посол
України,
професор,
доктор
юридичних
наук

Мемуари шведського дипломата Генріка Лільєгрена охоплюють період, під час якого у світі сталися радикальні геополітичні зміни. Більша частина книжки присвячена подіям, пов'язаним із закінченням холодної війни, розпадом Радянського Союзу і початком створення нової структури євроатлантичної та європейської безпеки. Із 40 років своєї дипломатичної кар'єри майже 20 – з 1982-го по 2001-й – Генрік Лільєгрен працював послом в Анкарі, Східному Берліні, Брюсселі й Вашингтоні. Розповідь про свій досвід він вдало поєднує з аналізом підходів нейтральної Швеції і провідних західних держав до вирішення питань безпеки. Дипломат пропонує і власне бачення перспектив НАТО та ЄС як основних елементів сучасної системи міжнародної безпеки на євроатлантичному просторі. Фахово оцінюючи особливості нейтрального статусу своєї країни в історичній ретроспективі й перспективі, пан Лільєгрен вважає хибною поширену думку про те, що цей статус є гарантією безпеки Швеції. Тривалий час традиційна політика нейтралітету стояла на заваді контактам цієї країни з Північноатлантичним альянсом та її членства в ЄС. Геополітичні зміни, які відбулися після розпаду Організації Варшавського договору й дезінтеграції СРСР, викликали потребу скоригувати цю політику. Генрік Лільєгрен критично ставиться до надто обережних і повільних змін у політиці нейтралітету, які офіційно започаткували в травні 1992-го заявою комітету зовнішніх відносин парламенту Швеції. Суть перетворень полягала в тому, що ця політика відтоді обмежувалася неонов'язковим курсом на неучасть у військових альянсах, якого можна було дотримуватися за бажанням. Позитивно оцінюючи членство Швеції в ЄС, дипломат жалкує, що його країна все ще не зробила наступного кроку,

Делавер. На вашу думку, чи змінився він як політик?

– Не можу сказати, що його цінності від того часу змінилися. Він, до речі, назвав розпад соціалістичного табору й звільнення східноєвропейських країн «одним із найбільших досягнень у сучасній історії».

У. Т.: На Кіпрі в 1974-му ви стали свідком спроби кіпріотських радикалів, підтримуваних гре-

ками, здійснити військовий переворот. Є підстави припускати, що США тоді були на їхньому боці. У Східному Берліні ви мали змогу спостерігати, як радянська Росія впливала на свого союзника. Відтоді, як на вашу думку, що у великій політиці змінилося незворотно, а що повертається?

– Що змінилося? Те, що тепер немає загрози ядерної війни між двома військовими блоками. Що

оскільки, як він вважає, «наша свобода вибору була б ширша, якби ми були присутні там, де ухвалюються постанови про безпеку, тобто в НАТО». Аргументуючи свою думку, Лільєгрен зазначає, що «інституційна логіка вимагає, щоб члени ЄС були також членами НАТО», бо це «дві взаємозалежні організації, які замінюють одна одну».

Спостерігаючи за еволюцією зовнішньої політики Росії, автор зазначає, що, оплакуючи втрату статусу наддержави, Москва в основу своєї політики поклала «сподівання відновити в далекому майбутньому домінування Росії над країнами, які колись входили до совєтської імперії» та констатує посилення з 2004 року «агресивної тактики та неоміперських тенденцій дедалі авторитарнішої Росії». Він привертає увагу до беззаперечного факту, що «з часів Радянського Союзу в Швеції, як і в інших державах, були люди, які діяли на користь совєтської системи: шпигували та поширювали дезінформацію». Автор наголошує, що сучасна Росія успадкувала від цієї системи тактику провокування внутрішніх конфліктів, підтримки сепаратистських угруповань, енергетичний шантаж для досягнення своїх цілей і ослаблення урядів «близького зарубіжжя».

На його думку, це пояснює прагнення європейських держав до членства в НАТО й обумовлює потребу зміцнювати альянс як гаранта колективної індивідуальної безпеки на євроатлантичному просторі. Шведський дипломат припускає, що «одного дня питання про вступ до НАТО постане перед Фінляндією, Швецією та Австрією».

Двері цієї організації були в принципі завжди відкриті й перед Україною, коли б вона досягла критеріїв членства. Генрік Лільєгрен згадує: «Ще 1994 року Бернс (Ніколас Бернс, по-

м'ячник президента США в Раді національної безпеки з питань Росії та нових незалежних держав) повідомив мені, що Україна могла б у майбутньому стати членом НАТО. 2005-го склалося враження, що Україна таки наблизилася до цієї мети». Справді, на той час у нашій країні була реальна готовність і політична воля до набуття членства в Альянсі. Однак багаторічні зусилля української дипломатії змарнував Віктор Ющенко, який на посаді президента виявив цілковиту неспроможність і безповідальність, не забезпечивши єдності гілок влади щодо приєднання України до НАТО й ефективного виконання програм співпраці з ним, інформування суспільства про переваги членства в ньому. Свої меркантильні інтереси та егоїстичні примхи він поставив вище інтересів держави та її безпеки. Найбільшим його досягненням стало сприяння обранню президентом України Віктора Януковича, передвирорча програма якого заперечувала членство України в Альянсі.

Ігноруючи наявність реальних загроз національній безпеці України та сучасні тенденції політики безпеки на євроатлантичному просторі, нинішня влада, на догоду керівництву Російської Федерації і на шкоду докорінним життєво важливим інтересам України, проголосила її позаблоковою державою. Така «самоізоляція» України залишає її сам на сам з Росією і створює особливу загрозу для держави в умовах, коли Росія здійснює проти України масштабну гуманітарну агресію у трьох напрямках, інспіруючи й підтримуючи ведення інформаційно-пропагандистської, культурно-мовної та історіософської війн з використанням своєї п'ятої колони, до якої належить багато членів команди Віктора Януковича. Її стратегічна мета полягає у знищенні ідентичності української нації.

ГЕНРІК ЛІЛЬЄГРЕН
ВІД ТАЛЛІННА
ДО ТУРЕЧЧИНИ

повертається? Геополітика, яка оперує поняттям «сфери впливу». Зверніть увагу на Росію чи Китай, які заявляють, що мають якісь особливі чи то пак «ключові» інтереси в сусідніх країнах та на прилеглих територіях. Залежно від обставин ці заяви можуть трансформуватися у спроби встановити там де-факто свій контроль чи гарантувати домінуючий вплив. Але зауважмо також, що відповіли Росії США: вони не визнають ідеї сфер впливу. Китаю ж вони заявили, що його претензії на прибережні території в Південно-Китайському морі мають обговорюватися всіма зацікавленими країнами регіону (на прибережні території, що складаються з груп крихітних островів, претендують Китай, В'єтнам, Бруней, Малайзія, Філіппіни, Тайвань. – Ред.).

У. Т.: Якою ви взагалі бачите нинішню європейську геополітику в Східній Європі та Балтійському регіоні? Чи погоджуєтеся з тим, що еру посткомуністичного ідеалізму змінила ера прагматизму? І Росія спромоглася успішно вписатися в ці нові рамки.

– Щодо прагматизму, то не погоджуюсь, тобто я вважаю, що цінності свободи слова та демократії в цілому і далі визначають спосіб мислення людей в усіх європейських країнах. І я переконаний, що російське суспільство так само б їх відкрито прийняло і розвинуло, якби отримало шанс. Взагалі ж настав час не майстерних ораторів, а діячів, спроможних бути наполегливими.

ПРО ЛІТАКИ Й КУЛЬТУРУ

У. Т.: У часи вашої дипломатичної служби шведський уряд по-слуговувався настільки дешевим літаком, що на його борту навіть не було базових вигод. Для порівняння: президент України Віктор Янукович літає на «Аеробусі» вартістю \$68 млн. Як би відреагувало шведське суспільство на розкошування політиків і чиновників за державний коштом?

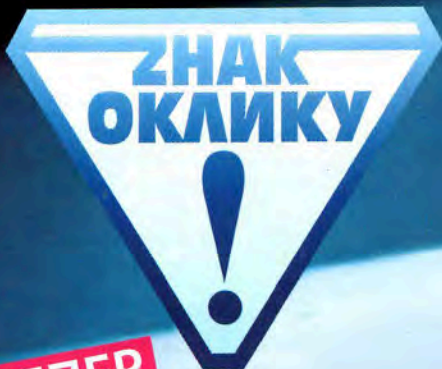
– Шведська громадськість дуже прискіпливо ставиться до чиновників та витрат на їхні подорожі. Але треба враховувати, що різні держави мають різні традиції. У деяких країнах прийнято виказувати повагу до своїх лідерів, зокрема забезпечуючи їх пре-

стижними літаками. Є ж і такі країни, як-от Швеція, де платники податків не хочуть, щоб їхні гроші витрачали на розкішний комфорт державних керманів. У своїй книзі я описав неподобства, які виникли, коли шведський прем'єр-міністр прибув разом зі своєю делегацією до НДР на літаку, де не передбачено навіть туалетної кімнати. А переліт був тривалий. Отож, занадто дешево – це так само погано, як і занадто дорого. Вважаю, що шведські лідери мають бути забезпечені пристойними транспортними засобами для будь-якого випадку. Не можна приїхати приймати почесний караул на таксі.

У. Т.: Як шведське зовнішньополітичне відомство фінансово й інституційно вирішує питання культурної репрезентації країни за кордоном?

– Ми маємо окрему агенцію – Шведський інститут. Ця установа опікується міжкультурними відносинами, організовуючи зустрічі, програми обміну. Щороку ця агенція отримує від уряду 225 млн шведських крон (€24,2 млн). ■

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення НР №0494-М від 14.12.04 р. ТОВ «ТРК «ТРС»

ТЕПЕР

Щосуботи
20:30

журналістські розслідування
з Артемом ШЕВЧЕНКОМ

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Табачникова ідеологія

Автор:
Ігор Лосєв

Міністерство освіти і науки України під орудою Дмитра Табачника позбавило книжку «Історія українського права» статусу навчального посібника через твердження, що здалися міністрові еретичними. Що саме викликало таку гостру реакцію «смотрящего» за гуманітарною галуззю? Йдеться про формулювання, що належать деканові юридичного факультету Національного університету імені Тараса Шевченка Іванові Гриценку. Професор Гриценко зазначив у тексті, що «росіяни й українці етнічно і генетично відрізняються». Дивно, що обурило в констатації цього «медичного факту»? Всі народи світу мають етнічні й генетичні відмінності, питання полягає лише в тому, наскільки суттєві. Зрозуміло, що українці відрізняються від народів банту в Африці більше, ніж від росіян, а росіяни від українців менше, ніж від індіанців кечуа. Брак відмінностей означає, що такого позбавленого своєрідності етносу не існує. Етнічних і генетичних розбіжностей немає лише в межах єдиної етнічної спільноти. Якщо Дмитро Табачник вважає, що відмінні риси в росіян та українців відсутні, це може означати тільки одне: заперечення існування українського етносу, а відтак і нації, а отже, й держави.

Між тим ще російський учений Сергій Широкогоров писав: «Етнос є групою людей, що розмовляють однією мовою, визнають своє спільне походження, мають комплекс звичаїв, уклад життя, що зберігаються й освячуються традицією, і відрізняються цією групою від ознак, що належать іншим спільнотам». Цікаво, а якби професор Гриценко написав, що є етнічні й генетичні відмінності між українцями та поляками, між українцями та чехами, це також обурило б Табачника? Переконаний, що ні. Тут міністр виступає заручником власних комплексів та геополітичних уподобань. Говорити про український народ і не бачити, чим він відрізняється від інших спільнот, – це або абсолютно не вірити у цей історичний феномен, або просто повторювати сталі формули, не замислюючись над їхнім змістом.

Незалежно від того, чи подобається це Дмитрові Табачнику, генетичні відмінності між українцями і росіянами – давно відомий у науці факт. Достатньо лише почитати праці Хведора Вовка або російської дослідниці, нині члена-кореспондента РАН Тат'яни Алексеевої, що ще 1973 року в Москві видала книжку «Етногенез восточных славян по данным антропологии». Там дуже докладно на величезному емпіричному матеріалі розповідається про всі ці особливості. Можна надати нашому Міністерству освіти і науки цілий список таких праць з антропології. Ще більше наукових розвідок, зокрема

російських, можна навести щодо етнографічних специфікацій. А про антропологічні відмінності між великоросами й малоросами (за імперською термінологією) Табачник міг би прочитати в енциклопедії Брокгауза та Єфрона, що видавалася ще до 1917 року і в українському націоналізмі помічена не була. До речі, дописувачем цієї енциклопедії з відповідної тематики був видатний російський антрополог Дмитрій Анучін.

Щодо мови, то ще 1905-го комісія Російської академії наук у складі найкращих на той час мовознавців, академіків Фамінцина, Фортунатова, Шахматова, Ольденбурга, Лаппо-Данилевського, Корша визнала українську самостійною слов'янською мовою. Немає ніякої єдиної для українців і росіян культури та літератури. Не є Пушкін українським поетом, а Шевченко – російським. Не є Римський-Корсаков українським композитором, а Гулак-Артемівський – російським. А що стосується менталітету, то достатньо лише

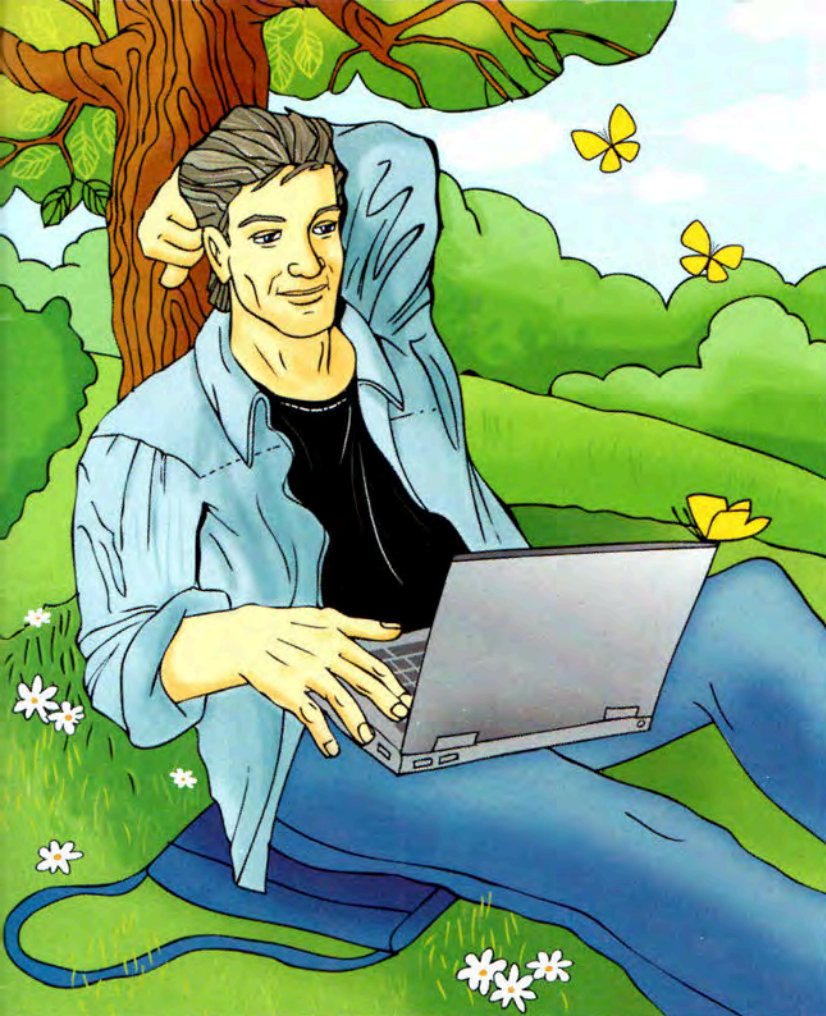
порівняти український фольклор із російським.

То що ж так образило Дмитра Табачника? Волга справді впадає в Каспійське море, і немає на те ради. Хоча, можливо, було б краще, якби впадала в Балтійське... Чомусь чіткі наукові дефініції хочеться підмінити політичною демагогією про «братні народи», науку – пропагандою. А як написано в одній західній енциклопедії: «Першою і головною особливістю будь-

**НАВРЯД ЧИ ПРОЦЕС
ЦЕНЗУРИ ВДАТЬСЯ
ПРИХОВАТИ ЗА
ОБЛУДНИМИ
ПОСИЛАННЯМИ НА
ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ,
БО ОСТАННІ
ПЕРЕДБАЧАЮТЬ
ДИСКУСІЮ, А НЕ
ЦЬКУВАННЯ**

якої пропаганди є цілковита байдуність до істини». Це коли нецкаво, як воно там насправді, а цікаво, як має бути, щоб задовольнити ті чи інші інтереси. Об'єктивна окремішність, відрубність українців, їхня етнічно-генетична самостійність сьогодні дуже заважають творити нову імперську надпотугу з робочою назвою «руській мір». Тому цей комплекс фактів треба: а) приховати; б) зробити забороненою темою в університетах; в) висміяти та дискредитувати; г) залякати тих, хто цією тематикою цікавиться. Перший крок до реалізації згаданої програми – переформатування українських мізків – міністерство вже зробило, оголосивши «нечистим» підручник «Історії українського права».

Чи не є атака міністра на цей посібник початком запровадження ідеологічної інквізиції в навчальних закладах України, початком жорсткої цензури? Схоже на те. І навряд чи цей процес Партії регіонів вдасться приховати за облудними посиланнями на європейські стандарти, бо останні, коли йдеться про науку, передбачають насамперед дискусію, а не цькування. Інакше ми дуже швидко потрапимо в часи «народного академіка» Лисенка та «класового підходу» до генетики й кібернетики... ■

**Press
Point**

Перша електронна бібліотека
друкованих періодичних видань

**УЛЮБЛЕНІ
ГАЗЕТИ ТА ЖУРНАЛИ
У НОВОМУ ФОРМАТІ**

www.presspoint.com.ua

ТВІ
телеканал

22:30
щосуботи

РАБІНДРАНАТ ТАГОР

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

Імітація свободи

Безпорадність українських вишів перед диктатом влади сформувалася на ґрунті російської університетської традиції XIX століття й зросла за часів більшовизму

Автор:
Іван Патриляк

У будь-якому енциклопедичному довіднику можна прочитати, що університетська автономія – це система самоуправління університетів, яка не підпадає під юрисдикцію держави. Вона є однією з базових історичних опор демократії в сучасній Європі. За всіх часів і режимів класичні європейські університети залишалися своєрідними фортецями, в яких інтелектуали тієї чи іншої країни почувалися захищеними від життєвих негараздів як економічного, так і політичного характеру.

На жаль, наше суспільство за останні два десятиріччя так і не сформувало повноцінної університетської автономії, обмежившись певними імітаціями останньої, що, звісно, призводить до профанації університетської ідеї в цілому. Найбільше, чого вдалося досягти окремим українським вишам, – це певна фінансова й адміністративна автономія для університетської бюрократії. Проте така форма самоврядування насправді лише посилила залежність адміністрації «автономних» вишів від держави.

Оскільки в Україні немає окремого закону про університетську автономію, чи тим більше відповідної статті Конституції (як, наприклад, в Італії чи Румунії), куду автономію на-

дають лише «в ручному режимі» в обмін на політичну лояльність університетської адміністрації до чинної влади. За таких умов вести мову про перетворення університетів на форпости незалежної думки та генераторів нових суспільно цінних ідей не випадає.

ДІТИ РОСІЙСЬКОЇ (СВА)ВОЛІ

У країнах, які ми звикли називати цивілізованими, владні інститути традиційно сприяють розвитку якнайширшої університетської автономії, підтримуючи, з одного боку, давню традицію, а з іншого – створюючи середовище, в якому формулюються альтернативні думки і погляди на загальнонаціональні та світові проблеми. Ці осередки стають штучно витвореними стимуляторами, які, підриваючи владну монополію на істину, змушують саму владу працювати ефективніше. Натомість в Україні «автономні» університети (в особі університетської бюрократії) перетворилися на лакеїв будь-якої влади. На лакеїв, які не можуть дозволити собі мати альтернативну думку, а лише за звичкою коливаються в бік генеральної лінії влади, попри очевидну абсурдність подібних рухів. Така ситуація з автономією вишів виникла в нас не сьогодні і не вчора, вона є черговим «реформованим» дітищем радянської університетської системи.

Більшість найстарших українських класичних університетів сформувалися на ґрунті російської університетської традиції, якій не властива в принципі цілковита академічна свобода (за винятком періоду дії ліберального університетського статуту 1863–1884 років). Вищі навчальні заклади в підросійській

**АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТУ
Є ДЖЕРЕЛОМ НЕБЕЗПЕКИ
ДЛЯ НЕМОРАЛЬНОГО
І НЕЧЕСНОГО КЕРІВНИЦТВА
ДЕРЖАВИ**

Україні були насамперед покликані виховувати політично лояльну до імперії інтелігенцію, а тому функціонували в умовах дуже обмеженої автономії аж до Лютневої революції 1917-го. Революція, яка на короткий час надала справді найширші авто-

1

номні права вишам, водночас відкрила шлях до влади політичним авантюристам. А останні, заволодівши ситуацією, поставили крапку на університетських правах.

ВЛАДА НЕВИГЛАСІВ

Більшовизм зовсім не був зацікавлений у функціонуванні повноцінної інтелектуальної опозиції, тому замість вчених рад з'явилися Об'єднані засідання прокомуністичних факультетських президій, замість ректорів – комісари. Фанатичні догматики вимагали від професорів читати лекції не менше восьми годин на день (щоб не відрізнятися від простих робітників), перетворити медицину на «пролетарську» науку, скасовували вивчення теології, римського, церковного і поліцейського права, замість оцінок вимагали ставити «зараховано», виготовляти в університетських лабораторіях і майстернях слюсарні інструменти

тощо. Про будь-яку автономію в кадрових питаннях відтоді вже не йшлося. Жодне призначення не могло відбутися без попереднього затвердження відповідним комісаром вишу.

Загальне керівництво вищим навчальним закладом певного міста здійснювала так звана Рада комісарів вишів. Так, у Києві головним комісаром ВНЗ призначили Володарського. Київські університети (Святого Володимира, Український державний, Єврейський і Польський народні) потрапили під управління комісарів Міцкуна і Сегалія. Керівництво вищими жіночими курсами міста доручили Торчинському і Лорду, технічні інститути Києва очолили комісари Фінкільштейн і Прохоренко, Комерційний, Юридичний і Близькосхідний інститути передали під управління Будного. Ці, здебільшого недовчені професійні революціонери, не лише визначали хто, що і як ви-

2

Бюро осередку

1. У «ЧЕРВОНОМУ КУТОЧКУ». Замість університетського вільнодумства у вишах запанувала ідеологія

2. РОБФАК. З уведенням занять для робочих деградувала сама суть вищої освіти

3. БЮРО ОСЕРЕДКУ. Партійці становили так звані «авангард» серед студентів

кладатиме у виші, а й затверджували або відхиляли наукові звіти професорів, розробляли кошториси навчальних закладів, втручалися у зміст лекцій тощо! Комісари скасували всі наявні розпорядження ректорів і рішення вчених рад, оголошуючи своїми декретами про те, що без їхнього підпису жоден університетський чи інститутський документ не є дійсним.

Революційні невігласи захопилися так званим об'єднанням і злиттям навчальних закладів, часто-густо здійснюючи подібні реорганізації без жодної необхідності й дотримуючись лише їм зрозумілої логіки. Наприклад, Київський географічний інститут, незважаючи на протести його президії, був приєднаний до університету як фізико-математичний, а не географічний факультет. Юридичний інститут і Вищі жіночі курси взагалі розформовано в червні 1919 року, а всіх їхніх викладачів, »

слухачів, весь персонал разом із матеріальними цінностями переведено до розпорядження університету. Сам колишній Університет Святого Володимира об'єднався з Українським державним університетом в Київській університет. Аналогічно Харківські ВНЗ «зливалися» в єдину Академію теоретичних знань.

У всіх, так би мовити, укрупнених навчальних закладах було здійснено вибори факультетського керівництва, які проводилися за принципом рівного представництва від трьох груп: викладачів, аспірантів і студентів, обслуговуючого персоналу. Всі фінансово-господарські справи вишів передали до рук Господарських комітетів, які формувалися переважно із представників «університетських

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!
От Совета Комиссаров высш. учебн. завед. гор. Киева.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Только пролетариат, только мы, которые испытали весь ужас порока и угнетения от старого строя, можем выдвинуть из своих рядов идейных строителей новой жизни, творцов пролетарской культуры.

Мы должны вооружиться для этого знаниями, науками. Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! Мы боремся за мир, за равенство, за справедливость и братство. Но у нас нет нужного кадра работников пролетариев, организаторов новой жизни. Нам приходится пользоваться старыми аппаратами, чиновниками, услужливыми побежденными буржуазии, буржуазной интеллигенцией.

Товарищи! не развивая культуры, знания, без их помощи невозможно организовать мира труда, братства и справедливости. Это должно быть ясно каждому пролетариату.

Отдел Высших Школ Наркомпроса организовал подготовительный «ноль» семестр в продолжение летних месяцев, чтобы к осени провести через него на 1-ый нормальный семестр Высшей Школы кадры пролетариата.

Подготовительный семестр разделяется на 3 цикла:
Гуманитарный цикл: для подготовки к изучению экономических, социальных, юридических, исторических, филологических и философских наук;

Естественно-исторический цикл: для подготовки к изучению биологических, физических, медицинских, сельско-хозяйственных и др. наук.

Математическо-технический цикл: для подготовки к изучению математическо-технических, астрономических, инженерно-строительных, химических, технических и др. наук.

Занятия на подготовительном семестре будут производиться вечером от 5—9 часов.

Преподавание будет вестись группами, что даст возможность организовать занятия на украинском, русском, еврейском и др. языках, по желанию слушателей, смотря по тому какие составятся группы.

Подготовительный семестр открыт для всех рабочих и крестьян, но в первую очередь для тех товарищей, которые принимали и принимают активное участие в революционном строительстве, затем для приближающихся к ним в последнее время и наконец для всего остального пролетариата.

Товарищи все в университет.
 Занятия на подготовительный семестр производятся от 5—7 часов вечера в Киевском Университете (б. Владимирская).
Совет Комиссаров высших учебных заведений г. Киева.

служителей», як найбільш соціально близького новій пролетарській владі прошарку. Така реформа призвела до різкого загострення так званого швейцарського синдрому (угодовства, конформізму. – Ред.). Як згадував останній ректор Університету Святого Володимира професор Євген Спекторський, один із членів Господарського комітету, без долі іронії, говорив, що «служитель – це головна особа в університеті, адже якщо він не відчинить професо-

рові двері, той буде позбавлений можливості увійти до аудиторії чи лабораторії».

РОЗГРАБУВАННЯ І РОЗФОРМУВАННЯ

Однією з найчорніших сторінок діяльності комісарів у вищій школі були політичні чистки поміж професорсько-викладацького і студентського складу й абсолютне фінансове розграбування вишів. Так, за донесенням лише одного київського університетського комі-

4. ВЧИТИСЯ І ВЧИТИСЯ. Комуністи закликали йти до університету, щоб його згодом закрити

5. ВИКЛАДАЧІ. Багатьом з них судилося бути репресованими

сара Міцкуна від квітня до серпня 1919 року органами НК було репресовано 11 професорів. Згадуваний вище легендарний Міцкун, розваливши своїм господарюванням Свято-володимирський університет, успішно втік з Києва перед наступом денікінців, прихопивши із собою гроші, виділені для завершення університетських вікон та наказавши вивезти найдорожче обладнання медичних клінік вишу.

Абсолютна бездарність комісарів в управлінні навчальними закладами змусила більшовиків після повернення в Україну наприкінці 1919-го відмовитися від практики призначення останніх керівниками вишів. Були відновлені посади ректорів і професорів, але при них залишалися посади політичних комісарів, які, подібно до армії, наглядали за політичною лояльністю керівництва університетів. Варто зазначити, що політичними комісарами часто ставали «благодійні» студенти, які перетворювали всю систему вищого навчання на звичайний фарс.

Знищення автономії університетів на території Радянської України відкрило двері для їхнього розформування в 1920-х роках. Вже 6 березня 1920 року Управління вищих шкіл освіти

УСРР, затвердивши Статут Інститутів народної освіти, покляло край існуванню університетів як «цитаделей буржуазної освіти». Нова схема освіти передбачала її повну централізацію та профорієнтацію. Нові виші мали виховувати не повноцінного вченого, не генератора нових ідей, а «робітника найвищої кваліфікації, спеціаліста-адміністратора».

Тяглість освітньої традиції, академічні школи, культурні надбання університетів були принесені в жертву вихованню «червоного спеціаліста», людини часто інтелектуально й професійно обмеженої, але до смерті відданої режимові, придатної для здійснення масштабних соціально-економічних експериментів, які планували провести більшовики. Новий спеціаліст мав не думати, а виконувати завдання партії. Щоб виховати подібний тип «інтелігента», слід було поставити виші під тотальний контроль.

ФОРМАЛЬНЕ НАРОДОВЛАДДЯ

І такий контроль з'явився від 1921 року. Відтоді всі вищі навчальні заклади республіки підпорядковувалися Укрголовпросвіті, яка встановлювала навчальні плани, визначала методику занять, систему оцінювання, кількість студентів і викладачів, видавала регламентаційні інструкції, призначала керівників вишів і їхніх комісарів. Виборні органи, які скликалися в новостворених Інститутах народної освіти, були імітацією народо-владдя, їхній реальний вплив на

життя навчального закладу обмежувався розподілом місць у гуртожитках і питаннями щодо народної самодіяльності. Реальна влада зосереджувалася в руках завідувача інститутом і комісара, які були підзвітні лише Укрголовпросвіті.

Умове відновлення університетської освіти в 1933 році було нічим іншим, як реконструкцією фіктивного фасаду, за яким не було університетського духу й самоврядності, інтелектуального опору режимові. Підконтрольні парткомам і комітетам комсомолу (що прийшли на зміну політичним комісарам) університети УСРР жодного разу не відіграли в історії нашого краю тієї ролі, якою, зокрема, можуть похвалитися університети в історії боротьби за свободу Польщі, Угорщини, Чехословаччини, Німеччини.

Лише наприкінці 1980-х років роль двигуна громадянського суспільства намагалася перебрати на себе студентська молодь, але аж ніяк не університетські професори. Залежні від милості влади, залякані й морально зламані люди не зуміли виконати своєї суспільної місії. Влада дуже добре засвоїла уроки минулого – автономія університету є джерелом небезпеки для неморального і нечесного керівництва державою, тому впродовж всієї 20-річної найновішої історії України жоден уряд так і не наблизив університетську автономію «по-українському» до загальноприйнятих європейських стандартів. ■

ВІД ІМПЕРАТОРСЬКОГО ДО НАЦІОНАЛЬНОГО. ІСТОРІЯ ОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

- 8 листопада 1833 – указом Ніколая I створюється Київський імператорський університет.
- 15 (28) липня 1834 – у день пам'яті Володимира-хрестителя відкрито Імператорський університет імені Святого Володимира в Києві, прийнято 62 студенти на відділення філософського факультету.
- 1835–1847 – відкрито юридичний і медичний факультети, збудовано головний корпус університету.
- 1938 – роботу університету тимчасово припинено у зв'язку з переслідуванням викладачів польського походження.
- 1850 – філософський факультет розділено на історико-філологічний та фізико-математичний.
- 1918 – університет тимчасово закрито, відновлено діяльність у квітні 1919 року.
- 1920 – університет розформовано, на його базі створено Вищий інститут народної освіти імені Михайла Драгоманова.
- 1926 – Київський інститут народної освіти (КІНО).
- 1933 – закладу повернуто статус університету (Київський державний університет).
- 1939 – університету надано ім'я Тараса Шевченка (приводом послугувало те, що в 1845–1847 роках Шевченко був співробітником археографічної комісії).
- 1959 – Київський ордена Леніна державний університет імені Т.Г. Шевченка.
- 1984 – Київський ордена Леніна та ордена Жовтневої революції державний університет імені Т.Г. Шевченка.
- 1994 – Київський державний університет імені Тараса Шевченка.
- 1999 – Київський національний державний університет імені Тараса Шевченка.

One of these
is your perfect
travel companion.*

* Один з них твій
ідеальний супутник

Colourful...

To the point...

Easy going...

All the highlights.

м. Київ

вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

просп. Повітрофлотський, 33/2
тел.: (044) 275-67-42

вул. Спаська, 5
тел.: (044) 351-13-38

м. Львів
просп. Свободи, 7
тел.: (032) 272-85-74

К Н И Г А Р Н Я

www.book-ye.com.ua

Посполите придушення

Відсутність підтримки українцями польського Листопадового повстання 1830–1831 років пришвидшила поразку поляків у війні проти Російської імперії

Автор:
Андрій
Руккас

Після поразки Наполеона Царство Польське (так звана Конгресівка) увійшло до Російської імперії на правах персональної унії, оскільки згідно з рішеннями Віденського конгресу польськими королями надалі мали бути російські самодержці з династії Романових. У грудні 1815 року у Варшаві відбулася коронація царя Александра I. Водночас він підписав текст Конституції Царства Польського, що запроваджувала тут відмінний від загальноросійського державний устрій і гарантувала політичні свободи, яких не було в абсолютистській Росії. Царство Польське мало власний

парламент, уряд, військо, гроші, адміністративно-територіальний поділ, систему освіти тощо. За поляками було закріплене виключне право обіймати посади на цивільній та військовій державній службі. Крім того, Конституція декларувала рівність громадян перед законом (тільки для християн), свободу слова, друку та пересування, недоторканність особи та майна, свободу віросповідання.

ПОПРИ КОНСТИТУЦІЮ

Задекларовані в Конституції ліберальні свободи та автономний устрій різко контрастували із самодержавним порядком Російської імперії. Це стало

причиною конфлікту між царським урядом та польським суспільством. Від початку реальна влада в Царстві Польському, всупереч Конституції, зосередилася в руках російських урядовців: командувача польської армії Великого Князя Костянтина Павловича, рідного брата царя Александра I та державного секретаря Ніколая Новосільцева. Перший із них, службист із нахилами садиста, будь-якими засобами підтримував залізну дисципліну, а другий, придворний інтриган, доносами й плітками свідомо провадив політику, спрямовану на обмеження та ліквідацію автономії Царства Польського.

Як наслідок – у 1819 році скасували свободу слова й впровадили превентивну цензуру; у 1821-му аналогічно заборонили свободу зібрань і діяльність масонських товариств; з 1825-го всі засідання сейму відбувалися в закритому режимі. Водночас активно працювала таємна поліція, яка запопадливо шукала незадоволених. Таким чином, російська влада втрачала популярність поміж поляків, натомість зростало їхнє невдоволення, свідченням чого була поява значної кількості таємних патріотичних організацій, передусім серед університетської молоді та військових. Улітку 1830 року революція повалила династію Бурбонів у Франції, крім того, за зброю взялися бельгійці, прагнучи відокремитися від Голландії й створити власну державу. Росія виступила на захист Віденського порядку. У жовтні цар Ніколай I наказав польському війську готуватися до походу в Бельгію. Це рішення стало безпосереднім приводом для повстання.

«ПОЛЯКИ, ДО ЗБРОЇ!»

Вночі з 29 на 30 листопада 1830 року група молодих патріотів атакувала Бельведерський палац у Варшаві, резиденцію Великого Князя Костянтина. На їхній заклик «Поляки, до зброї!» відгукнулися тисячі варшав'ян, які захопили міський арсенал. Невдовзі польська столиця опинилася в руках повстанців, а Костянтин був змушений тікати. Вони діяли спонтанно й не збиралися брати влади, очікували, що її візьмуть у свої руки старші, досвідченіші політики, котрі перед тим критикували царські рішення. Однак розрахунок не виправдався. Старші боялися поразки повстання, а тому тяжіли до мирного згортання «революції». Уряд прагнув порозумітися з царем.

До Петербурга було відряжено делегацію, яка мала домогтися виконання від царя двох головних вимог: не порушувати Конституції та збільшити територію Царства Польського за рахунок Литви, Волині та Поділля. Відповідь розвіяла будь-які сподівання на мирне розв'язання кон-

ПОЄДИНОК
УЛАНА
З КОЗАКОМ
(Войцех
Коссак)

флікту. Ніколай I відмовився зустрічатися з польськими делегатами, жадаючи негайної капітуляції. Лише після цього 25 січня 1831 року сейм позбавив царя польської корони, що означало відокремлення від Російської імперії та оголошення їй війни. Таким чином, повстання було не звичайним бунтом, «безглуздом і безпорадним», а законними діями польського парламенту, який, вичерпавши всі легальні способи, мусив вдатися до радикальних кроків, щоб захистити конституційний порядок від зазіхань монарха-тирана. Повстанці прагнули відродити Річ Посполиту в кордонах 1772 року (тобто до трьох російсько-пруської-австрійських поділів другої половини XVIII століття). У зв'язку з цим свої дії вони намагалися поширити за межі Царства Польського, пере-

ПОЛЬСЬКІ ПОВСТАНЦІ НЕ ЗУМІЛИ ЧІТКО Й ЗРОЗУМІЛО ПОЯСНИТИ УКРАЇНСЬКИМ СЕЛЯНАМ, ЗА ЩО Й ПРОТИ КОГО ВОНИ ВОЮЮТЬ, ЯКІ ПРИНЦИПИ ТА ІДЕАЛИ ОБСТОЮТЬ

нести їх на Литву, Білорусь та Правобережну Україну. Свідченням цього стало надання депутатських місць представникам від цих земель у польському сеймі.

УКРАЇНСЬКЕ ФІАСКО

Однак якщо в Литві та Білорусії повстанці спочатку досягли певних успіхів, то в Правобе-

режній Україні вони зазнали фіаско. Плани поляків залучити на свій бік українських селян провалилися. Повстанці не змогли розгорнути поміж них належної агітаційної та пропагандистської кампанії, не зуміли чітко й зрозуміло пояснити, за що й проти кого вони воюють, які принципи та ідеали обстоюють. За таких умов російській владі було легко маніпулювати їхніми настроями, використовуючи при цьому давній антагонізм до панів-поляків. Так, головнокомандувач російських військ, дислокованих у Правобережній Україні, фельдмаршал Фабіан Остен-Сакен звернувся до селян Волині, Поділля та Київщини із закликом доносити на своїх панів, які братимуть участь у повстанні, або ж безпосередньо передавати їх до рук росіян. При цьому обіцялося, що вони вже не повернуться під панську владу. Українські селяни з ентузіазмом відгукнулися на цю відозву, яку читали в усіх церквах. На Лівобережжі, в Чернігівській та Полтавській губернії, царська влада використовувала інший чинник: прагнення місцевого населення до відродження козацтва. Тож у травні 1831 року тут розпочали формування восьми кінних козацьких полків, аналогічних тим, що з'явилися 1812-го під час війни з Наполеоном. Добровольців не бракувало.

За таких умов дії польських повстанців у Правобережній Україні мали локальний характер і тривали недовго: неповних два місяці. Повстання тут почалося з приходом на Волинь у квітні 1831 року кількатисячного загону польської кавалерії генерала Юзефа Дверницького. Спершу поляки здобули низку перемог над росіянами в битві під Боремелем та кількох дрібних сутичках. 10 квітня вони зупинилися на відпочинок у Почаївському монастирі, який тоді належав монахам греко-католицького ордену василіан. Ченці прихильно поставилися до польських патріотів: допомогли провіантом, кіньми, фуражем та грошима. Крім того, дев'ять монахів-василіан та 45 монастирських підданих приєдналися до польського війська. Однак невдовзі генерал

«ПОЛЬСЬКИЙ
ПРОМЕТЕЙ»
(Гораций
Вернет)

Дверницький, оточений переважними силами противника, перейшов австрійський кордон. 1 травня 4,7 тис. його вояків склали зброю в селі Клебанівка на Збаражчині. На Поділлі повстанці сподівалися створити 20-тисячне угруповання й захопити Кам'янець-Подільський, де збиралися розмістити свій «Центральний уряд для України».

Насправді ж усе було зовсім інакше. До активних дій дійшло лише в Летичівському повіті, де Олександр Голинський організував партизанський загін чисельністю 200 вояків. Однак під тиском росіян він перейшов австрійський кордон і склав зброю. Незначними були виступи поляків і на Київщині, де повстанців очолив 80-річний генерал Бенедикт Колиско. Він сформував 11 слабких кавалерійських ескадронів, що не мали жодних шансів на успіх у зіткненнях із регулярними частинами російського війська. Погана підготовка дала ознаки вже в першій битві з противником поблизу містечка Дашева на Поділлі, де повстанське військо, зазнавши незначних втрат, було розсіяне й перестало існувати.

Загалом повстання на Волині, Поділлі та Київщині було радше збройною маніфестацією, аніж справжніми бойовими діями. Не здобувши широкої підтримки поміж українських селян, польські партизани марно сподівалися на допомогу з Варшави, яка мала вислати сильне військове угруповання, досвідчених інструк-

торів, зброю, боєприпаси, тощо. Заколот у Правобережній Україні яскраво продемонстрував, що часи посполитого рушення давно минули, а особиста хоробрість та відвага не можуть замінити знань базових засад військового мистецтва.

Придушення повстання в Україні пришвидчило загальну поразку поляків у війні проти Російської імперії. 6 вересня царські війська під командуванням фельдмаршала Івана Паскевича розпочали штурм Варшави й через кілька днів заволоділи нею. 5 жовтня залишки польського війська чисельністю близько 20 тис. вояків перейшли кордон із Пруссією.

Кавказ; закрито Варшавський університет. Цар Ніколай I наклав на польські землі контрибуцію в розмірі 20 млн крб, зобов'язавши поляків утримувати в себе 100-тисячну російську армію. Як трофеї до Росії вивозилися культурні та історичні цінності, зокрема бібліотечні зібрання, музейні колекції тощо.

Ще рішучіше, жорстокіше й послідовніше царизм боровся з польським впливом у Литві, Білорусії, Правобережній Україні. Фактично повстання тут спричинило різку зміну політичного курсу російського уряду. Він переконався в неляльності місцевого дворянства й зробив ставку на русифікацію та цілковиту уніфікацію своїх західних губерній із рештою імперії. Це мало слугувати надійною гарантією для панування Росії на цих територіях, убезпечити її від нових виявів польського сепаратизму.

Передусім боротьба з польськими впливами почалася в релігійній та культурно-освітній сферах. У липні 1832 року царським указом тільки в Правобережній Україні було закрито 61 католицький монастир: на Волині – 35, Поділлі – 19, Київщині – 7. Їхнє майно спершу перейшло до військового відомства, а з кінця 1840-го – до Міністерства державних маєтків. Репресій зазнала й греко-католицька церква. У 1832 році було заборонено діяльність василіанського ордену, його майно поділено між православною церквою та російською державою (зокрема, православним

«ШТУРМ
АРСЕНАЛУ»
(Марцін
Залеський)

ПОВСТАННЯ НА ВОЛИНІ, ПОДІЛЛІ ТА КИЇВЩИНІ БУЛО РАДШЕ ЗБРОЙНОЮ МАНІФЕСТАЦІЄЮ, АНІЖ СПРАВЖНІМИ БОЙОВИМИ ДІЯМИ

Невдовзі капітулювали останні осередки опору повстанців – фортеці Модлін та Замостя.

ФРОНДА ЗІ СХОДУ

Придушивши повстання, російський царизм розпочав жорстокі репресії. Передусім було скасовано дію польської Конституції, династичну унію та окрему церемонію коронації; землі Царства Польського ставали складовою імперії; ліквідовано польську армію, десятки тисяч її солдатів та офіцерів заслано до Сибіру та на

ГЕНЕРАЛИ НА ЧОЛІ
ВІЙСЬКА ПОЛЬСЬКОГО
(Януарій Суходольський)

передали Почаївський монастир). Деякі ченці були ув'язнені у своїх, тепер уже колишніх, монастирях, де прикуті до стіни помирали від голодної смерті, інші вивезені до Сибіру. У 1839-му ліквідовано греко-католицьку церкву, а всіх уніатів (на територіях Поділля, Волині, Підляшшя та Холмщини) силою змусили перейти у православ'я.

У лютому 1831 року в діловодстві було заборонено користуватися польською мовою, у 1836-му – викладати її як окремий предмет. У 1831–1832 роках закрито Віленський університет та Кременецький ліцей. Натомість 1834-го в Києві відкрито Університет Св. Володимира, який, за задумом російської влади, мав стати флагманом русифікаторської політики в західних губерніях імперії. Вістря царських репресій було спрямоване проти шляхти, адже саме вона була головним елементом, що брав активну участь у повстанні. У 1830-х 83% шляхтичів у Правобережній Україні втратили свої титули. До державної казни було конфісковано тисячі маєтків учасників повстання, а їх самих заслано на каторгу до Сибіру. Місцевій шляхті фактично закрили доступ до посад в органах місцевої адміністрації, на які призначали переважно російських чиновників. Щоб заохотити росіян до переїзду в західні губернії, їм виплачували збільшене жалування, надавали переваги в кар'єрі. В українських містах скасували магдебурзьке право та чинність Литовських стату-

тів. Відтепер усі судові та адміністративні акти мали складатися виключно російською мовою.

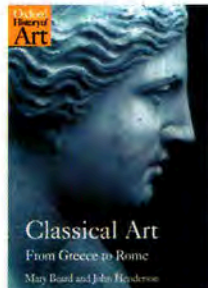
А що ж українські селяни, які повірили царським обіцянкам про скасування кріпосництва за вірну службу? Їх вкотре обдурили. Свободи вони не дістали й повернулися до своїх панів, які ще більше почали їх експлуатувати. Так само не було відроджено й українське козацтво. Натомість із восьми козацьких полків, створених 1831 року, два передали до митного відомства, два перевели на Північний Кавказ для боротьби з місцевими народами, а решту розформували, причому колишніх вояків теж переселили на Кавказ. Вочевидь, це дещо розвіяло віру в царські обіцянки. Під час Кримської війни 1853–1856 років в українських губерніях було сформовано вже шість кінних козацьких полків, а під час наступного, так званого січневого, польського повстання 1863–1864-го – лише три.

Поразка Листопадового повстання (під такою назвою воно лишається в польській історичній пам'яті) стала добрим уроком і для частини діячів польського національно-визвольного руху, які, зрозумівши шкідливість національної обмеженості, намагаються відтепер активніше залучати українців, білорусів, литовців, представників інших народів до боротьби зі спільним ворогом: російським царизмом, самодержавством і шовінізмом. Народжується знамените гасло «За нашу і вашу свободу!» ■

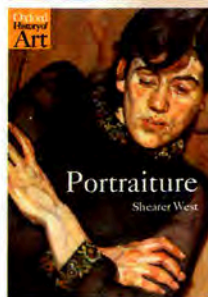

К Н И Г А Р Н Я

History of Art at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*Історія мистецтва
в Книгарні «Є»

Свіжий погляд
на історію мистецтва

ПОБУДОВА МАНІФЕСТІВ

Східна витонченість, інтроверсійність, а також певною мірою ірраціональність у поєднанні з виразною соціальною спрямованістю сформували цьогорічну Венеційську архітектурну бієнале

Автор:
Олег Гречух,
Венеція

Куратором цієї архітектурної виставки світового масштабу, що тривала з 29 серпня по 21 листопада, стала японка Кадзуо Седжіма, лауреатка Прітцкерівської премії (аналог Нобелівки в галузі архітектури). Шукати в її творчості мегаспороди, що вражають масштабністю, — марно. Її здобутки лежать здебільшого в нематеріальній площині, дослідженнях архітектури, інсталяціях, філософських маніфестах. На бієнале у Венеції Кадзуо згенерувала головну тему — «Люди зустрічаються в

архітектурі», дібравши 46 учасників із індивідуальними проектами для двох майданчиків на виставці: в грандіозній будівлі середньовічного венеційського Арсеналу та у спеціальному павільйоні «Бієнале», зведеному в саду Джардіні на початку XX сторіччя.

Поміж відвідувачів цього архітектурно-мистецького та до-вколаархітектурного форуму годі сподіватися на інвесторів, які шукають серед учасників архітекторів для здійснення своїх комерційно-забудовних планів. Форма подачі матеріалу тут ви-

довищна, адаптована не під кульман із кресленнями, а під виставковий павільйон, та переплетена із сучасним мистецтвом, позбавлена зайвих архітектурних подробиць, зрозумілих лише професіоналам, із застосуванням найсучасніших технологічних можливостей обробки матеріалів, звукових і світлотехнічних шоу, засобів комунікації та медіа.

Теми експозицій мають актуальну загальносвітову тенденцію: глобалізація та стирання меж національних особливостей, наслідки стрімкого зростання темпів урбанізації,

ІДЕЇ ДЛЯ РЕФЛЕКСІЇ

Ця архітектурна виставка переважно розрахована на молоде покоління творчих людей, студентів технічних, архітектурних, дизайнерських, художніх навчальних закладів. Але коло відвідувачів є таким широким за віком, смаками і статусом, яким є розуміння тих задач і способів їхнього вирішення, представлених на виставці. Прикметно, що суспільний інтерес до імпрези з року в рік не вщухає, а навпаки, зростає. Бієнале – це своєрідна база даних креативних ідей для рефлексії, які можна розвивати і застосовувати у ширшому колі, не лише в архітектурі.

Учасники імпрези – публіка цікава та креативна з послідовною та серйозною творчою біографією, яка постійно щось досліджує в галузі архітектури. На відміну від попередніх років відсоток «архітектурних патріархів» та знаних «селебритіз» у галузі забудови мегаполісів значно зменшився, при тому майже до критичного рівня. Їх представництво було набагато більшим на полицях книжкового магазину при бієнале у вигляді яскравих портфоліо та кілограмових монографій. Серед експозиції Арсеналу були лише троє з когорти тих, хто ще нещодавно займав майже всі її простори – батько хай-теку, італієць Ренцо Піано, відомий Центром Помпіду в Парижі та забудовою Потсдамер плац у Берліні. Прітцерівський лауреат, голландець Рем Колхас, любитель ультрасучасних форм (Будинок музики в Порто), що отримав цьогоріч «Золотого лева» бієнале за внесок в архітектуру, та японець Тойо Іто (працює переважно у футуристичному стилі), що вже був відзначений головною нагородою імпрези в 2002 році.

Експозиція, розроблена майстернею ОМА під керівництвом Колхааса, знайшла би певний відгук у Києві та інших українських містах з архітектурною спадщиною, що руйнується. Архітектори досліджують тему доцільності відтворення історичних пам'яток у неавтентичному вигляді, охорони архітектурних ансамблів, що перебувають під охороною ЮНЕСКО. Є наочні матеріали про те, як людство

розширило яву про пам'ятки цивілізації за останні два століття. Окрім візуального ряду, пропонується Маніфест, у якому визначено, що повинно бути зруйноване або не мати права на побудову і розвиток. Виокремлено також критерії, за якими визначається «Беззмістовний Всесвітній Мотлох», поміж яких такі: об'єкт свідчить про заперечення соціальних цінностей стосовно архітектури, міського планування і ландшафтного дизайну, об'єкт є буденним та непримітним для культурної традиції чи цивілізації, об'єкт є видатним прикладом антигромадського поселення з випадковим, цинічним використанням землі чи водою.

ПРОТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Поміж національних павільйонів вирізнялася Франція, яка представила проект «Метрополіс?» про проблеми і перспективи розвитку Парижа, Ліона, Марселя, Бордо, Нанта. Постійна перевантаженість транспортом, брак місць для нового будівництва, експансія в центр, а з протилежного боку – депресивні райони, що виникають у промзонах, які доживають віку, в районах з фактично відсутньою соціальною інфраструктурою. За всієї привабливості мегаполісів для приїжджих, нових мешканців посилюється соціальна напруга внаслідок потужного тиску великої кількості населення на інфраструктуру та зростання споживання, а отже, неминучим є конфлікт між старим і новим, історичним і модерновим, патріархальними устоями старожилів і варварством новоприбулих, постійним ущільненням та відривом від природного для людини способу поселення. Спосіб подання інформації дуже інтенсивний: на трьох із чотирьох стін зали демонструються відеозображення з проєкторів, четверта стіна дзеркальна.

Архітектурна студія з Японії BOW-WOW привезла на бієнале силу-силенну макетів приватних будиночків, виконаних у розрізі, щоб було видно, що всередині. Характерна особливість – це лаконічність форм, раціональне планування на малому клаптику землі. ■

ФОТО: FLICKR.COM

порушення гармонії з природою в сучасних мегаполісах, погіршення стану довкілля в містах, змішування на спільній території корінних і новоприбулих мешканців, перевантаження транспортом, наслідки техногенних катастроф, занепаду застарілих і економічно неефективних промислових виробництв, вивільнення забруднених ними територій, заміна природного середовища для існування штучним, віртуальним. Все це містить слоган бієнале – «Люди зустрічаються в архітектурі».

«АВАРІЙНИЙ ВИХІД».
Проект національного павільйону Польщі

53
національні експозиції з різних країн світу було представлено на Венеційській архітектурній бієнале-2010

ФОТО: ОЛЕГ ГРЕЧУХ

1

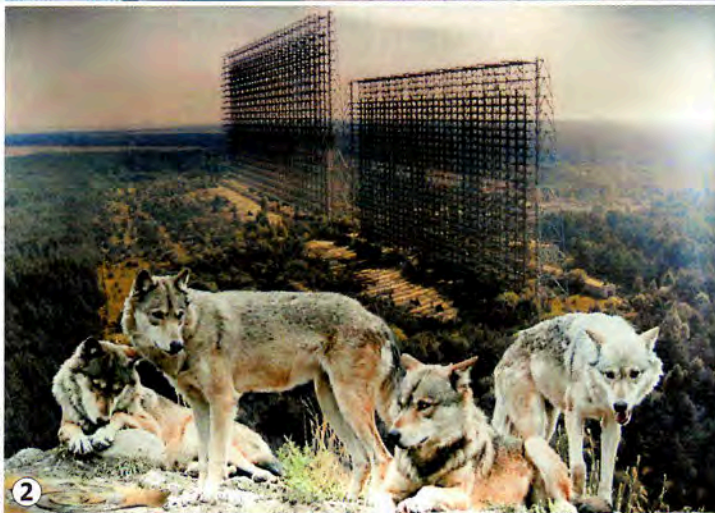
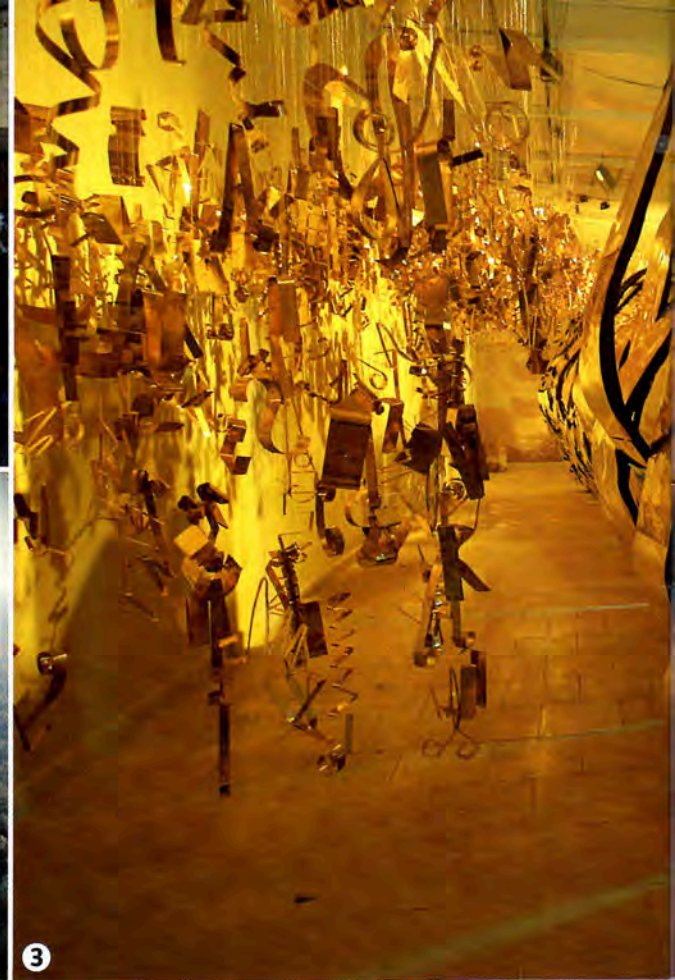

ФОТО: ОЛЕГ ГРЕЧУХ

2

3

Члени журі виокремили найяскравіші, на їхню думку, роботи. Серед них немає жодного карколомного чи дорогого проекту у фінансовому плані. Їхня коштовність зосереджується в соціальній площині. Окремо відзначені були три роботи маловідомих авторів – індійців зі Studio Mumbai з інсталяцією «Робоче місце», китайської архітектурної студії Amateur та голландця Піта Удолфа. Перші з них представили виставку ручних інструментів теслі та дерев'яні вироби – від меблів до будівельних конструкцій. Усе аутентичне, привезене з Індії, використовується ремісниками в наш час. Китайці також презентували інсталяцію з дерева, але вторинного вжитку, підбраного в порту Венеції від пакування вантажів. Архітектори розробили систему мобільного купола з окремих брусків, складених у хитромудру самонесучу конструкцію, яку в змозі зібрати за один день лише злагоджена чисельна команда підготовлених... китайців. Ландшафтний архітектор Піт Удолф здобув відзнаку за проекти садів, які він розбиває

на надзвичайно урбанізованих майданчиках.

«Золотого лева» за найкращу національну експозицію отримав Бахрейн – дебютант на бієнале. Якщо не вчитуватися у формулювання журі, а просто поспостерігати за цим павільйоном, вимальовується цікава картина. Порівняно з іншими інсталяціями бієнале технічні новинки тут відсутні взагалі, ба більше – це звичайні рибацькі «альтанки», виготовлені руками самих рибалок. Ця народна архітектура має виключно утилітарне значення – захищене від дощу та морської води місце для зустрічі, відпочинку, куріння кальяну, споживання їжі. Власне, самі агрибути – посуд, дивани і циновки – були частиною інсталяції. Юрби італійських студентів, постійно змінюючись, вмошувалися на кілька хвилин на диванах у цих «альтанках» та мимоволі виконували слоган Бієнале – «Люди зустрічаються в архітектурі». Судячи з відгуків, навіть деяким кураторам незрозуміло, чому ж ці обшарпані дошки здобули таке визнання у Венеції? Чи не з політичної запопадли-

1. «ПОВЕРНЕННЯ». Колектив архітекторів із Бахрейну отримав «Золотого лева»

2. «РАЙ, АБО ТЕРИТОРІЯ НЕВТРУЧАННЯ». Українська інсталяція, присвячена темі Чорнобиля

3. «ПОШУК СПАСІННЯ». Єгипетський павільйон намагався вразити масштабами

4. «ПРИМІТИВНИЙ БУДИНОК МАЙБУТЬОГО». Футуристичні прогнози японських архітекторів

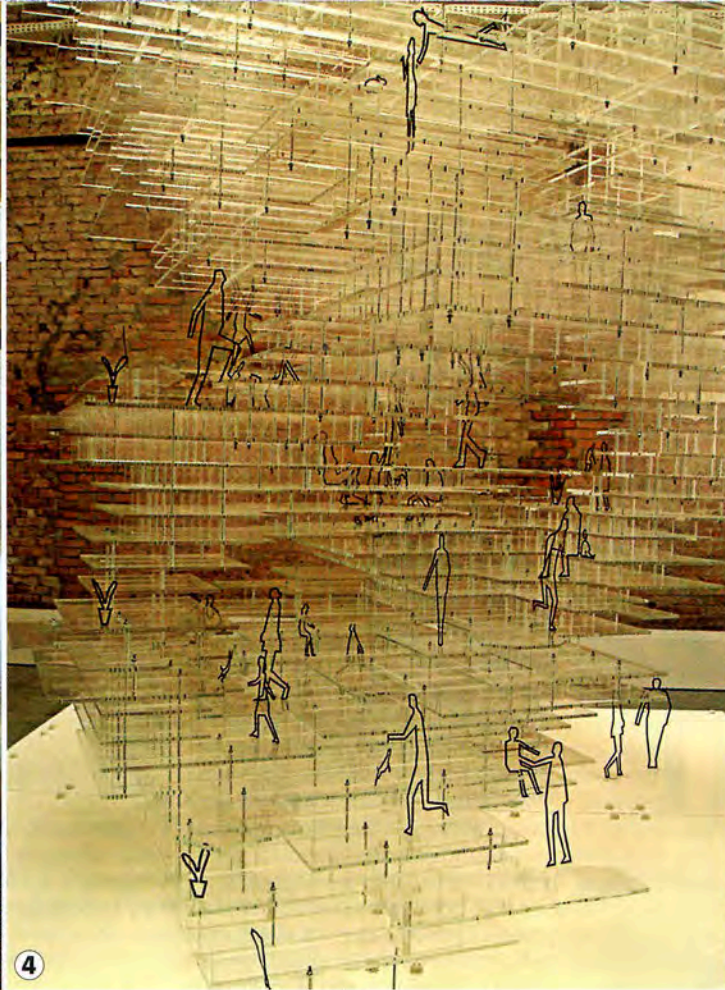
вості перед нафтовими шейхами?

Проте, якщо послухати авторів інсталяції, тут представлено зворотний бік медалі. Адже 95% берегової лінії Бахрейну (до 300 км) уже приватизовано і там немає досупу до моря. Будеться сучасне і комфортне житло та готелі, наміваються острови у формі пальм. Серед цього буму немає місця аутентичним ремеслам, традиційному способу життя старожилів. Усе менше місць залишається для зустрічей та єднання з природою, архітектура стає штучною, на межі ілюзії для обраних. Нагородження цієї експозиції можна вважати своєрідним маніфестом, рухом проти течії глобалізації та втрати самотутності.

ТОНКА СУТНІСТЬ

«Золотим левом» за найкращий індивідуальний проект нагороджено співвітчизника кураторки бієнале – Дзунія Ішігамі. Інсталяція японця «Архітектура як повітря: вивчення замку на узбережжі» протрималася цілісною лише один день, її ненавмисно зруйнували відвідувачі. Це була майже невидима про-

4

сторова композиція з білих ниток, пластику та розтяжок. Щось на зразок рисунка тонким пером на величезному полотні. Якщо зважити на східну інтровертність світосприйняття автора та численні дослідження архітектурних форм із послідовною їх дематеріалізацією, то можна зрозуміти рішення журі як натяк на тонку сутність стосунків людей та на їхню взаємодію з архітектурою.

«Срібного лева» віддали перспективному молодому учаснику (як визначено в самій нагороді) – бельгійсько-голландській команді OFFICE за інсталяцію з 21 фотографії «7 кімнат 21 перспектива». Якісно надруковані фото представляють архітектурну та природну реальність довкола споруд і проєктів, створених авторами, зі скептичним поглядом на їхню форму та заглибленістю у філософський сенс. Два роки тому ці архітектори оформлювали павільйон Бельгії на бієнале композицією «Після вечірки» – уся підлога приміщення була засипана різнокольоровими конфеті, що за задумом мало створити певний настрій та емоції.

ЧОРНОБИЛЬ ФОРЕВА

Експозиція України цього року розмістилася в Арсеналі, поміж експонатами, дібраними кураторкою бієнале, та інсталяціями тих країн, що, як і Україна, не мають власного павільйону в саду Джардіні. Вдруге поспіль нашу країну представляють фонд NCA та кураторка від України – художниця Ольга Мілентій. Уже традиційно для таких імпрез українські державні установи, що мали б опі-

стійно лунає тривожна музика, блискають лампи й аварійна мигалка. На задній стінці – фото вовків як метафори нових мешканців зони відчуження. Всередині інсталяції представлено живописне полотно Валентина Раєвського, написане під враженням від аварії на ЧАЕС.

Враховуючи ізолюваність української архітектури від світового руху, перманентної відсутності у витворах архітекторів позитивного громадського резонансу, міжнародних конкурсів, генерування ідей для Заходу чи то навіть активного внутрішнього громадсько-архітектурного життя, годі чекати запеклої боротьби потенційних претендентів чи представлених інсталяцій за право потрапити на бієнале. Хоча, як засвідчує поверхневий аналіз проблем, тем та ідей архітектурної бієнале, більшість із них актуальні й для України. Вони досі чекають як не на своє вирішення, так принаймні на чітку артикуляцію, висловлення текстовими чи архітектурно-просторовими засобами. ■

НАГОРОДЖЕННЯ ІНСТАЛЯЦІЇ БАХРЕЙНУ МОЖНА ВВАЖАТИ МАНІФЕСТОМ ПРОТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ВТРАТИ САМОБУТНОСТІ

куватися цією подією, від неї відмежувалися. Тема української інсталяції – «Рай, або територія невтручання». Завдання – змусити замислитися над проблемою Чорнобиля як уособленням футуристичного експерименту за межею технічного прогресу. Формальне втілення цього маніфесту – клітка з іржавого заліза, звідки по-

Диявол у деталях

М. Найт Шьямалан на прикладі нового фільму доводить, що продюсер з нього ліпший, ніж режисер

Після нещадного провалу «Останнього володаря стихій» віра в Шьямалана як у курку, що несла золоті яйця, щезла. Але вона відродилася так само швидко, як колись з'явилася на «Шостому відчутті», бо «Диявол» – це загалом найкраще, що міг би дати індієць Шьямалан Америці та американцям: ідею Бога через диявола, того некомедійного Бога, про якого всі забули, залюбки загрузнувши в диявольських фільмах про маніяків, чаклунів і помсту. У Голлівуді божественні ідеї, якщо вони не виголошуються на Різдво і для дітей, давно не схвалюють. Чому так? – друге питання. Перше – як Шьямалан зміг просунути непопулярну ідею? По-перше, далися взнаки колишні заслуги режисера: його «Шосте відчуття» все ж таки зібрало у світовому прокаті майже \$700 млн, а для Голлівуда це як врятувати дитину – пожиттєва честь і хвала. По-друге, він як автор ідеї сценарію

«Диявол». У кінотеатрах України з 26 листопада

не вивів Бога на перший план, а сховав Його за дияволом, який є і в заголовку, і, перепрошую за спойлерство, у фіналі. І по-третє, «Диявол» – це майстерний і напружений трилер, що тримає глядача за серце до кінця фільму й відповідає усім правилам кумира Шьямалана, Хічкока, – із саспенсом та обов'язковим «маггаффіном» у кульмінації. Режисер Джон Ерік Доудл упорався із завданням на п'ятірку, а це не кожному під силу, якщо врахувати, що більша частина стрічки відбувається в ліфті максимум 2х2 метри. Хоча на ідею працював і вдалий кастинг: у підйомник вдалося зібрати п'ятох «правильних» людей. Дівчина, жінка в літах, хлопець у кенгурущі, чоловік у костюмі й негр-

Анонси 26 листопада, 18.00 — 26 листопада, 19.00 — 27 листопада, 16.00

«Громадянин Гавел»

Книгарня «Є»
(Львів, просп. Свободи, 7)

У документальному фільмі режисерів Павла Коутецькі та Мирослава Янека Гавел постає перед глядачем у двох іпостасях: як глава держави і як звичайна людина. Робота над стрічкою розпочалася ще 1992-го й тривала близько 15 років. Протягом цього часу Коутецькі відстежував життя першого президента Чеської Республіки, намагаючись зафік-

сувати найважливіші моменти з його політичного та особистого повсякдення. Загалом ці спостереження зайняли 70 годин робочого відео, з якого й було змонтовано фільм.

«Бі-2» із симфонічним оркестром

Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка
(Київ, вул. Володимирська, 50)

Тандем російського рок-гурту з диригентом Феліксом Арановським ні для кого не новина, а оркестрова обробка пісень «Бі-2» давно має успіх серед фанатів. Концертна програма поєднуватиме в собі мотиви року та класики, що прозвучать у 30 композиціях. Поміж них нові пісні в аранжуванні Геннадія Корнілова: «До утра», «Шар земной», «Муза». Прозвучать і старі-добрі хіти, такі як «Полковнику никто не пишет», «Варвара». Запрошена гостя концерту – Юлія Чичеріна.

«Спокуса говорити»

МПЦ «Шелтер+»
(Кривий Ріг, вул. Армавірська, 28)

Фестиваль поезії, прози, мистецтва та фотографії. Дійство презентує публіці романи призера «Коронації слова-2009» Максима Кідрука, дебютну збірку «Майже 9 мегабайт поезії» дніпропетровського поета Максима Волоханя, програму «Ніч» гурту «Джам» з Ірану та твору Вану Крюгера. У межах фесту діятиме фотовиставка «Богині», а також вперше на широкий загал буде виставлено художні роботи криворіжця Артема Вашкевича. Всі охочі матимуть змогу «побукросити» – обміняти принесену із собою книжку на іншу. Безплатно.

КНИЖКИ

Йозеф Рот. «Йов. Фальшива вага»

Під однією обкладинкою вміщено два романи 1930 і 1937 років, де Рот тематично, мотивно, настроєво звертається до Сходу Європи. У прозі елегійністю прози автор конструює свою інтимну вітчизну з елементів кримінальної романтики та релігійного містицизму, утопії, політичних візій та проєктів критичності й ідеалізації, елементарності та двозначності. Провідною поетикою письма стає поетика міфу, притчі, легенди, панівним часом дії та події – габсбурзьке минуле.

Ерленд Лу. «Тихі дні в Перемішках»

Норвезький автор, чий стиль характеризують як «фірмово наївний», майже всю повість вибудовує у формі діалогу. Подружжя пара з трьома дітьми вирушає на відпочинок до німецького містечка, де очевидним стає божевілля чоловіка: крім того, що він вважає себе драматургом і театр плуває з життям, так ще й одержимий красунею-кухаркою, побаченою на фотографіях у книжці рецептів. Він ненавидить Німеччину та німців, тоді як дружина обожає цю країну і врешті-решт зраджує чоловіка з господарем готелю.

Єжи Фіцовський. «Регіони великої єреси та околиці. Бруно Шульца і його міфологія»

Польський поет і літературознавець невтомно збирав сліди Бруно Шульца, намагався реконструювати його біографію, відстежував контекст, у якому виникли тексти письменника та художника, при цьому досліджуючи й тодішню багатокультурну Галичину. Результатом цих досліджень та пошуків і стала книжка. У ній вміщено також листи Шульца до польських письменників першої половини ХХ століття, фотографії його стінописів, календар життя та творчості.

охоронець – це ідеальний набір людських ознак, суть яких у тому, що всі ми ходимо під Богом і всі рівні перед Ним, однаково грішимо й однаково кожного видно Творцю та Його антагоністу. Тож коли до тебе прийдуть і спитають, чи готовий ти померти, ти так само матимеш останній шанс покаятися. Бо, як сказав один герой у серіалі «Межа», поки є час, завжди є можливість для каяття... Фільм-перевертень «Диявол» – розумно зроблений трилер, де буквально та образне з'єднане, як у психологічних іграх: вплинути на свідомість і залишитися в підсвідомості.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

28 листопада, 18.00 — 28 листопада, 19.00 — 1 грудня, 20.00

Rhythm Of Irish Street

Будинок офіцерів (Київ, вул. Грушевського, 30/1)

Танцювальне шоу ввібрало в себе шуми й звуки ірландської вулиці, наповнюючи простір запальним настроєм справжніх народних гулянь та нестримною пристрастю ірландського кохання. Все це злилося воедино у феєрію ритму й танцю, що тримає глядачів у приємному напруженні понад годину. Через музику, танець та гру світла ірландська вулиця говорить про вічне бажання любити. Живе звучання від ірландського фольк-колективу

Oh, my Guts! та нестримна енергетика танцюристів змусять серця глядачів битися в ритмі ірландського степу.

Київський міжнародний блюз фестиваль

ПАБ «Портер» (Київ, вул. Мишуги, 3а)

Фестиваль подарує вечір справжньої релаксації для любителів блюзу. Коли інструменти не просто звучать, а ведуть діалог між собою, один із них задає основний мотив, інші ж підхоплюють і розвивають його в імпровізаційній манері. Це якнайкраще продемонструють у концертній програмі українські та закордонні блюз-колективи. На одній сцені імпровізуватимуть «Гастарбайтер Блюз» із Росії, американський гурт Paul Krawl & Kingsnakes й українські музиканти у складі Wise Guys та Kiev All Stars Blues Band.

«ТНМК»

Crystal Hall (Київ, Дніпровський спуск, 1)

Концерт гурту присвячений релізу подвійного альбому 2010 року під назвою «С.П.А.М.» (Система Програмування Альтернативного Мислення). До нього увійшли 16 пісень, поміж яких кілька дуетних композицій: «Все по 8 грн» з Іваном Дорном, «Шторм» зі співачкою Тетяною Зикиною та спільна робота ТНМК і британського гурту Apollo440

«OdesaDubStep». Як і в попередніх альбомах, у «С.П.А.М.і» між деякими піснями є спеціальні інтермедії, скіти, озвучені відомими людьми: Юрієм Горбуновим, Сергієм Жаданом та іншими.

Автор:
Жанна
Безп'ятчук

Фото:
Костянтин
Ільянок

Олександр Довженко любив столітні дуби, розшукував їх в українських ландшафтах, щось нотував у своєму записнику про велетів, яких уподобав. Ілля Репін, працюючи над своїми історичними полотнами, вдивлявся в обличчя сотень людей, щоб віднайти той єдиний неповторний типаж, який із його картини «Запорожці пишуть листа турецькому султану» мав безтурботно реготати в обличчя історії. Тарас Шевченко шукав у житті так багато всього й, вочевидь, так мало знайшов у підсумку, що перерахувати чи виокремити щось просто неможливо. Зрештою, він сподівався знайти хоча б підтримку й комфортне для себе середовище. Чи було таке місце на землі, де вони знаходили те, що шукали? Кризь час і простір їх об'єднала й прихистила Качанівка, тобто дворянська садиба козацько-старшинського роду Тарновських у Качанівці Ічнянського повіту Чернігівської губернії.

Довженко знайшов там свій улюблений дуб (тільки не в повіті, а в районі, і не в губернії, а в області), Репін – прототипи героїв його монументального полотна, а Шевченко – підтримку в лиху годину. Крім них туди завітало в різний час ще кілька сотень талантів. Микола Костомаров влучно назвав Качанівську садибу «вирієм, куди зліталось різне українське вчене, художнє і письменне птаство».

МУЗИКА З АЛЬТАНКИ

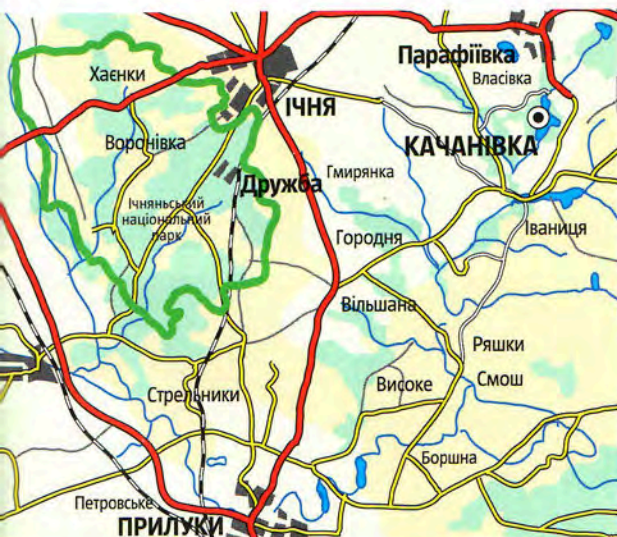
Більшу частину XIX століття Качанівкою володіли Тарновські (1824–1897). Спочатку Григорій Степанович Тарновський. З 1853-го садиба перейшла у спадок його небожу Василю Васильовичу Тарновському. Коли йому довелося вирішувати, який шлях обрати в житті, другоднюкашник з Ніжинського ліцею вищих наук Микола Гоголь нараджував почати наукову кар'єру. Василь Васильович ввагався, але зрештою став громадським діячем, втілював у життя

селянську реформу 1861 року. Після його смерті качанівський вирій успадкував син Василь Васильович-молодший, який, хоч як дивно, виявився гідним спадкоємцем слави своїх пращурів, меценатів, благодійників, що розуміли траєкторію життя тільки так, як може розуміти справжня, а не бутафорна еліта: крім плінного сьогодення є ще минуле й майбутнє.

Для свого комфортного сьогодення вони розбудовували палац у стилі класицизму, його флігелі, гігантський парк навколо. У вечірніх сутінках із близьких далей Майорського ставу, що напроти палацу, поверталися човники з молодими панями й панянками. В бенкетній залі чи в залі прийомів часто проводилися музичні вечори, а в наш час заплановані лише тиша й у робочі години відвідини туристів. Тоді ж, у XIX столітті, було так: увечері – концерти, уранці – молебні біля садибної криниці. Та криниця збереглася в тіні дерев і досі.

Вирій у стилі ампір

У провінційній Качанівці на Чернігівщині в ХІХ столітті панували елітарне середовище, європейська культура й далекоглядне меценатство

Щоправда, тепер із неї води не нап'єшся. Вона замулюється, її чистять працівники заповідника, створеного на території садиби, потім мул з'являється знову. І так безкінечно.

А на тих давніх музичних вечорах, до речі, виконували твори Михайла Глінки. І він був там

Сьогодні нащадки Тарновських живуть у Великій Британії, Німеччині та Україні. Вони створили благодійне товариство «Друзі Качанівки»

власною персоною. У 1838-му композитор завітав до Григорія Тарновського погостювати. Йому створили близькі до ідеальних умови праці: спокій, свободу, дружнє середовище. І там в альтанці на пагорбі, над Майорським ставом, він писав свою оперу «Руслан і Людмила». Сьогодні, виборсавшись на пагорб, де стоїть альтанка Глінки (і він піднімався туди так само 172 роки тому!), та позаглядавши крізь скло її вікон усередину, гість Качанівки вже готовий психологічно почути арії «Руслана і Людмили» як природне, хоч і невловиме, продовження архітектурно-ландшафтного комплексу, але ні. У реальності цього не буде. Хіба що в уяві. В українського державного заповідника на сучасні мультимедійні технології реставрації атмосфери минулих часів грошей апіорі бути не може.

РУЇНИ РУЇН

У самому ж парку справдяться вже всі ваші очікування – без

музики тут можна обійтися. 560 га зеленої зони: галявини, ялиці, модрини, дуби, кедр, паркові містки – тиша й кисень, одне слово. Колись кедр сюди завезли з сусіднього Тростянецького парку. Там господарювала родина Скоропадських. Петро Іванович і Марія Андріївна – батьки гетьмана Павла Скоропадського – по-сусідськи відвідували садибу й залишили свої автографи в качанівському альбомі із золотим обрізом. Крім них те саме зробили ще 608 людей. І хоч чия біографію почитай – усе випускники чи то Петербурзької академії мистецтв, чи то Ніжинського ліцею вищих наук. Що не генерал-майор, то неодмінно ще й художник-аматор. Що не статський радник, то на додачу ще й архівіст, історик-аматор. Василь Васильович Тарновський сам також і тарелі розмалював пейзажами, і старожитності збирав. Його колекцію було передано Чернігівському історичному музею. ■

Взагалі в Качанівці любили історію як минувшину й золоті часи, а не як далеку казку. Зберігали старожитності, документи, шанували істориків, пам'ятали дати трагедій. Історик Дмитро Яворницький побував у садибі 4 червня 1887 року, в день, коли було зруйновано Запорозьку Січ. Так його візит і означили: приїжджав тоді, коли знищили Січ.

У Качанівському парку збереглися «Романтичні руїни». Це чи то запланована імітація руїн, тобто побудова, стилізована під руїни від самого початку, чи то справжні руїни якоїсь паркової будівлі. Досі немає єдиної версії їхнього походження, хоча історики й схиляються до того, що ці руїни – справді стилізація, данина моді на «руїни» в парках XVIII століття. Адже історія Качанівки починається ще в 1740-х. Придворний співак Федір Коченовський придбав її землі в ніжинських греків 1744 року. Споглядаючи нині ці руїни, можна віднайти в них ознаки й практично-господарської адаптації: у XIX столітті господарі маєтку використовували їх і як підземну комору, і як пекарню. Сьогодні це руїни руїн, порослі мохом і рожевими квітами. Химерно. А Качанівка тоді – це історія історій або історія доль, виписаних у музиці, літературі й малярстві.

ВЕСЕЛИЙ СОЛОВЕЙ

Отже, яке місце належало минулому й сьогоденню в траєкторії світогляду Тарновських, зрозуміло. А майбутнє? У підтримці композиторів, письменників і художників, яким ніколи й ніде не відкривалися потрібні двері завжди вчасно й щиро, вже закладено інтуїтивно, спадкове, просто людське розуміння майбутнього. «Ох, якби то мені

можна було приїхати до Солов'я, весело б було...», – писав Тарас Шевченко в листі від 25 січня 1845 року з Петербурга перед першим візитом до Качанівки. У своїх листах Кобзар зізнавався, що якби не Тарновські, то було б йому дуже скрутно й скрушно в Петербурзі. Вони його підтримували і морально, і матеріально. Він віддячив, подарувавши качанівським господарям оригінал своєї картини «Катерина».

«І стежка, де ти ходила, / Колючим терном поросла», – читаємо ми сьогодні на сторінці альбому, повішений в одній із кімнат палацу, присвяченій качанівській Шевченкіані. Ці слова виведені рукою поета 21 серпня 1859 року. І звернені вони до Надії Василівни Тарновської, доньки Василя Васильовича, якій Тарас симпатизував у молоді роки. Але не склалося. Розбитий і втомлений, у серпні 1859-го він сподівався застати її в садибі, але знову не судилося. Сьогодні качанівські стежки, що навколо палацу, терном не заростають. Може, якщо влітку знайти час для того, щоб заглибитися в паркові хащі або пройтися парковими дорогами, загальна довжина яких становить близько 60 км, то вдасться знайти стежки, реально зарослі терном. Обшир парку вселяє надію на це.

А тим часом як наш поет писав «захаявні книжечки», письменник Микола Гоголь творив, на превелике щастя, на свободі й міг регулярно відвідувати Качанівку. «Также ожидаем Гоголя, он был уже у нас два раза, а теперь будет опять, ехавши в Одессу», – писала 26 жовтня 1850 року в листі до сина Василя Людмила Володимирівна Тарновська. Автограф Гоголя в альбомі скромний, мініатюрний.

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

- Сьогодні три старовинні споруди в заповіднику переобладнані під готелі, зокрема будівлі господарських служб, що розташовані напроти Качанівського палацу.
- В романтичній атмосфері садиби можна зустріти Новий рік, провести свята.
- З 2004-го в Качанівці щороку восени відбувається літературно-мистецьке свято «Качанівські музи». Організатори хочуть відродити садибу як осередок культурно-мистецького життя.
- У заповіднику діють три екскурсійні маршрути. Є тематичні літературна та ботанічна екскурсії.
- Качанівка – улюблене місце рибалок. На території заповідника розміщені 12 ставків, утворених уздовж русла річки Смош.

ЦЕНТРАЛЬНА АЛЕЯ.
Нею прогулювалися десятки корифеїв науки та мистецтва

ГЕОРГІВСЬКА ЦЕРКВА.
Під час екскурсії ви безупинно чутимете від гіда: «Це ще не відремонтована, це ще не відкрито, на це в нас немає грошей». Заповідник з унікальним багатством перебуває в неунікальній для державних установ скруті

КОМФОРТНА САДИБА.
Тут ще в ХІХ столітті функціонували електрика й каналізація

Від тих, хто бував у Качанівці в 30–80-х роках ХІХ століття, тягнуться срібні й золоті лінії, які влітаються в українську й не тільки культуру. Причому, у маєтку бував український поет Віктор Забіла (1808–1869). Майже через епоху років по його смерті Іван Франко особисто видасть збірку віршів Забіли «Співи крізь слози». Качанівку відвідав граф Сергій Бальмен. Його старшому братові Якову, що загинув на Кавказі, Тарас Шевченко присвятив однойменну поему. Саме в Качанівці свої найкращі твори написав молодий російський та український художник Василь Штернберг. Тут перехрещувалися культури, мови, час.

НАРЕШТІ, АМПІР

Залишається тільки пояснити, до чого тут Олександр Довженко, людина іншої епохи, що не застала в Качанівці ані музичних вечорів, ані молебнів біля криниць, ані човнів на Майорському ставу, ані шведських столів у бенкетній залі. У 1897-му Василь Тарновський, погрузнувши в боргах, вимушений був продати садибу мільйонеру-цукрозаводчику Павлові Харитоненку. Новий господар електрифікував її, перебудував палац – і той став саме таким, яким ми його бачимо сьогодні: біла розгониста будівля з ребристим куполом у центрі, колонадами, терасами, балконами й двома флігелями по боках (північним і південним). Більшовики, експропріювавши садибу, розмістили

там дитячу комуну ім. Воронського. Під час Другої світової війни в Качанівці розбили військові шпиталі, а після – лікувально-профілактичні установи включно з туберкульозним диспансером. А безцінні експонати для музею історії садиби вже в наш час співробітникам Національного історико-культурного заповідника довелося розшукувати по коморах у селян з однойменного села поруч із садибою.

Чернігівщина – мала батьківщина Олександра Довженка. Він добре знав качанівську місцину, приїжджав туди й спілкувався з тамтешніми столітніми дубами, посадженими й збереженими Тарновськими. Сьогодні на найнеозорішому з них, що росте неподалік палацу, прикріплена табличка з написом «Улюблений дуб кінорежисера Олександра Довженка».

Центральна алея садиби, що починається від парадного двору палацу, приводить прямісінько до Георгієвської церкви із дзвіницею, спорудженої в стилі ампір, тобто західноєвропейського класицизму. Навколо неї нині лежать плити з надгробків похованих у родинному склепі. Їх мають реставрувати, упорядкувати, ідентифікувати. Коло життя Качанівки замикається, а може, і ні. Якщо раптом на алею увірветься запряжений трійкою коней екіпаж або на протилежному їй боці замайдирить постать у довгому мундирі, певно, ніхто особливо не здивується. ■

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

**НАЙКРАЩІ ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ
ТА УСІМ СВІТОМ**

Крим – Закарпаття – Львівщина

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна

тел.: (044) 501 01 82/83

www.feeria.ua

№ ДТАУ АБ № 00121 від 14.02.2008

Mitsubishi
Outlander XL
лише
прикидається
«паркетником»,
а це краще, ніж
навпаки

Чоловічий характер

Автор:
Ілько
Майдачевський

Фото:
Олександр
Чекменьов

Будь-який автомобіль має стать незалежно від того, здогадуєтеся ви про це чи ні. Її визначення не залежить ані від потужності двигуна, ані від розміру, ані від прохідності. Скажімо, Maserati з усіма її кінськими силами – безперечно, жінка, а BMW – чоловік, а чому – невідомо. Як любляють висловлюватися високоінтелектуальні поп-співачки: «хімія».

Щодо Mitsubishi Outlander XL, який я випробовував, жодного сумніву не виникло. З першого ж погляду, з перших тактів роботи мотора – хлопець. І правильно. З жінками краще мати справу на побаченні, а на дорозі якимось спокійніше відчувати лікоть надійного товариша. Без зайвих нервів, без істерики, натомість із запасом міцності.

Нещодавно мав нагоду запитати одну знайому 18-річну дівчину, про якого чоловіка вона мріє. Я сподівався дізнатися щось нове про критерії відбору, що їх сповідує прийдешнє покоління, як-от: сучасність, модність, просунутість, здатність адаптуватися в незнайомих обставинах, знайомство з передовими технологіями, обізнаність у новітніх течіях музики, кіно, блогосфери тощо... зовнішня привабливість, нарешті! А почув напрочуд банальну відповідь: чоловік має бути надійним. Далі йшла розшифровка: сильним, добрим, щоб міг захистити. От тобі й маєш!

Повторюю, Outlander XL має чоловічий характер. Він дивовижно передбачуваний, спокійний, а на старті, як спершу здалося, навіть трохи забарливий (10 із чимось секунд до 100, буває й краще), і лише коли він на-

бирає швидкість, прокидається темперамент – утім, цілком керований і контрольований. Потужності 2,4-літрового двигуна достатньо, щоби не комплексувати, коли на трасі тобі кидають виклик невірноважені акселератки, що кліпають ззаду ксеноном. Варіатор бездоганно чутливий, і хоча на кермі спокусливо виблискують пелюстки ручної передачі, в них практично немає потреби. Зрозуміти, як саме діє бортовий комп'ютер, що адаптує коробку до звичок конкретного водія, кажу чесно, я не в змозі. Але схоже, що так, адаптує.

Виробники на всі голоси вихваляють дизайн моделі. Нічого вдатного, відверто кажучи, я ані ззовні, ані всередині не відчув. Тобто за амплуа це ніяк не Кіану Рівзу, а радше Деніел Крейг. Якщо не обрати топової комплектації, тебе оточує не

вельми виразний пластик без жодного виплеску креативного божевілья, яким час від часу може похвалитися навіть дешева мікролітражка. Утім, його демонстративна небалакучість має в підтексті запас не лише міцності, а й комфорту. Усе продумано, нічого зайвого, нічого, що відволікало б від керування або псувало нерви. Крісло – принаймні водійське – взагалі, мабуть, найзручніше поміж тих, які останнім часом довелося спробувати. Після восьми годин за кермом (скажімо, дорога Київ – Ужгород без зайвих даїшних засідок) попере не нис і шию не тягне. Погосьмося, на довгому спільному життєвому шляху більше важить не наявність того, чим захоплюєшся, а відсутність того, що дратує.

На зльоті працівник автосалону мене делікатно попередив: мовляв, Outlander XL нібито офіційно перебуває в класі «паркетників», але має всі якості позашляховика. Приєднуюся до такої характеристики. Звісно, шкода, що прощання з ейфоричним мером може позбавити киян можливості знову відчувати драйв пересування вулицями, вкритими суцільною кригою, але в столиці та околицях і без того не бракує ділянок так званої дороги, де потрібен не символічний, а реальний повний привід і високий кліренс. Тож за браком снігу я спробував поганяти хлопця по піску. Відповідь була цілком пристойною: невідомо, як Outlander XL поводитися в пустелі Кара-Кум, а на спорожнілому дніпровському пляжі заритися так, аби не те, що викликати допомогу, навіть діставати з багажника лопатку не довелося. До речі, про багажник: 774 літрів – це кілька рюкзаків, плюс портативний мангал. Може, вистачило б місця ще на ящик пива, якби конструктори не вирішили прибрати з задніх дверцят запаску й захвати її внизу, ніби в звичайному цивільному седані.

Але, повертаючись на асфальт (справжній асфальт, а не показушний «паркет» до Межигір'я), ти розумієш, що маєш справу зі створінням, покликаним задовольняти капризи не якогось там екзотичного бедуїна чи ескімоса, а нормального

представника індустріальної цивілізації, якому для повного щастя завжди не вистачає 15 хвилин. У режимі «я спізнююся на нараду» машина поводить, ніби розуміючи потреби господаря, включно з усіма його неврозамі. Від такого фаєтона ніяк не очікуєш буквально гоночної спритності, здатності ловити приховані імпульси гонщика. Якщо стоїть завдання влаштувати слалом між неквапними блондинками, Outlander XL розуміє його буквально. В жодному, навіть ризикованому, маневрі машина не втрачає керованості й почуття рівноваги. Виявляється, саме це було пріоритетним завданням конструкторів. Намагаючись забезпечити якомога нижчий центр ваги, вони навіть зробили дах із алюмінію. Саме тому при висоті 172 см автомобіль ніколи не зривається в небезпечний нахил, а, навпаки, буквально липне до землі. Якщо на хвилинку забути про його клас (і габарити), може здатися, що керуєш легковиком із легким спортивним акцентом. Зауважень до гальм немає. Справжні чоловіки швидко холонуть.

Якщо відверто, це авто не для піжонів або тих, у кого піжонство, так би мовити, прихованого носіння. Воно не демонструє накачаних м'язів, не спокушає гарненькою мармизою, не вдає з себе переможця. Але не заважає водієві почуватися таким.

Авторові завжди можна дорікнути, що він ідеалізує чоловічий характер як такий. Мовляв, він і надійний, і сильний, і небалакучий, і чутливий, і толерантний до чужих вад – чесно кажучи, таке перебільшення, що навіть не варто про це говорити серйозно. Автор чудово розуміє, що чоловіки трапляються різні (пиво, футбол, телевизор, капці, брехня по телефону). Ми ж говоримо не про конкретного представника чоловічої статі, а про певне ідеальне узагальнення, продукт мрії 18-річної студентки. На жаль, у житті так важко натрапити на ідеал. На щастя, за відносно (ну дуже відносно) великі гроші можна отримати друга з ідеальним характером як компенсацію недосконалості цього найкращого зі світів. ■

ГРІХ СЛАБКОСТІ

До людей, які мають чималий досвід заняття карате, боксом або боротьбою, практично не чіпляється вулична шпана. Заняття контактними видами бойових мистецтв привчає спокійно поводитись у стресовій ситуації й адекватно реагувати на загрози. Людина з таким досвідом «мисливцям за легкою здобиччю» нецікава – клопоту забагато. Аж ось диво. Давно минули часи, коли карате забороняли, а з боксерів брали підписку про незастосування. Здатність відбитися від хамів міліціонери хіба що мовчазно схвалюють. А потерпілих – усе більше й більше. Лінь людська – страшенна сила. Саме вона, а не уряд робить нас заляканими та беззахисними. ■

Дмитро
Вовнянко

НЕ БІЙТЕСЬ ОСЕНІ

Знаєте, чому більшість людей не люблять осені? Бо бояться ставити собі незручні запитання, на які ніколи не отримаєш відповіді за життя. Можливо, навіть після смерті. Проте якщо їх не ставити, то життя швидко перетворюється на марудний калейдоскоп задоволення фізіологічних потреб. Ці питання називають світоглядними: навіщо я живу, навіщо весь цей світ навколо, навіщо є смерть, для чого ми всі створені? Осінь приводить слабких духом у стан «гроггі», бо вони люблять тільки легковажну весну та поверхневе літо. Тоді як осінь – це свято вічного оновлення життя через смерть. Осінь – це торжество духу над плинною матерією. ■

Богдан
Буткевич

ВІК УЧИТЬСЯ

Якщо ви, як і я, вивчали біологію ще в минулому тисячолітті, то маю для вас кілька новин, які почерпнув із перекладної енциклопедії «Тварини». По-перше, царств уже не чотири, а щонайменше п'ять: до Бактерій, Рослин, Грибів і Тварин приєдналися Найпростіші. Є версії біологічної класифікації, які налічують навіть вісім царств. По-друге, птахів розглядають тепер разом із плазунами (бо мають спільного предка). А по-третє, Китоподібні та Парнокопитні тепер зійшлися в одному ряді Китопарнокопитних. Тобто корови й дельфіни – це вже не далекі родичі, а практично кузени. Вік живи, вік учись. ■

Дмитро
Губенко

В'ячеслав
Дарпінянц

Жанна
Безп'ячук

Інна
Завгородня

МІЛІЦІЯ МОРАЛІ

«Ви порушуєте Конвенцію ООН про права дитини. Я викличу поліцію!» Якщо не кидати цих слів на вітер, вони матимуть чарівні наслідки. Перший-ліпший наряд заспокоїть не лише кричущого батька – «порушника прав» плачучої дитини, а й її, і небайдужих свідків – адептів ювенальної системи, які здійснили виклик... Власне, сенс визнання прав будь-кого – утвердження його відповідальності стосовно інших. І саме через це соціально-правова рівність батьків та дітей неможлива доти, доки одні годують, бдягають, а деякі ще й виховують інших. Звісно, тати-мами мають бути відповідальними. Але ж не перед ООН! І не тому, що їхні чада мають права, затвержені якоюсь конвенцією! Гарна гумова дубина не замінить поганого батьківського жезла. ■

БІЛИЙ ХЛІБ

«Будете їсти білий калач?» – запитувала бабуся. Ми усміхалися й відповідали, що ні. Для нас він був не більше ніж «продукт, від якого можна поправитися і який не містить жодних вітамінів». У бабусі ж не було більше ніяких епітетів для хліба, окрім означення «білий». Або просто хліб, калач, або білий хліб, калач. Вона не знала жодного соціалістично-реалістичного вірша про хліб. Приказок та прислів'їв про нього теж не пам'ятала. Вона просила нас до хліба раз-два, а потім мовчала. Нічого ми тоді не розуміли, а тепер якщо й розуміємо, то дуже мало. З її покоління, яке пережило Голодомор, сьогодні лишилися одиниці. Якщо хтось із них припросить вас до білого хліба, забудьте про дієти, дуже вас прошу. ■

ПРЕ З ГОРЛА

Іноді, коли проходжу повз цей ресторан, мене охоплює праведний класовий гнів. Хоча б цей паркінг – не раз бачила, як іноземні туристи знімають його на мобільні телефони. На асфальті лежить ковролін, а поверх нього ще кілька килимів. А на всьому цьому стоять величезні автомобілі, проходячи повз які здається, що в них можна втонутися. Деякі клієнти ресторану ставлять свої машини впоперек, займаючи не одне, а два паркувальних віп-місця. Що не кажіть, а нормальну людину від такого видива має нудити, який вже там апетит? Біля входу звичай мерзне паркувальник-казивало в шароварах. А міститься цей жлобський ресторан на першому поверсі звичайної облупленої відрадненської хрущовки. ■

Ліцензія: серія НР № 0900-м від 19.05.2005

ЩОСУБОТИ

20:30

22:30

З Людмилою
Добровольською

7 ДНІВ СІТІ

Абсолютно Новий **SPORTAGE**

СУПЕРМОДЕЛЬ

KIA KIA MOTORS*
FINANCE

KIA ASSISTANCE**

The Power to Surprise™

ФАЛЬКОН-АВТО

Детальні умови гарантії та обмеження зазначені в сервісній документації. Дзвінки зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні. * KIA Motors Фінанс. Послуги з фінансового лізингу надає ТОВ «УніКредит Лізинг». Довідка Держфінпослуг № ФА287 від 06.06.09. Програма KIA Motors Фінанс діє на території м. Києва та Київської області. ** KIA Асистанс – програма надання асистанських послуг. Детальні умови програми на www.kia.ua. Послуги надає ТОВ «СОС Сервіс Україна».

Гаряча лінія

0-800-502-909

